

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging

Tromsø sjøfront - et forsøk på å påvirke etablerte planleggingspraksiser

En studie av eksperimentell planleggingspraksis Tromsø kommune

—

Liss-Ane Simonsen

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse – mai 2019

Forord

Denne masteroppgaven markerer en slutt på mine fem år som student ved studieprogrammet Samfunnsplanlegging og kulturforståelse. Heldig var jeg som fant mitt store interessefelt!

Aller først vil jeg takke Kommunal- og moderniseringsdepartementet for mastergradsstipend.

Takk til mine forelesere og resten av staben. En spesiell takk til Anniken Førde og Lena Bogstrand for god hjelp og veiledning gjennom disse årene.

Livet som masterstudent har vært spennende, gøy og krevende. En stor takk rettes derfor til mine venner og familie, som har måtte tåle meg travel og stresset i denne perioden. En spesiell takk til deg kjære mamma, for dine gode råd og innspill underveis. Takk for at du alltid tar deg tid til meg.

Tusen takk til mine informanter som har tatt seg tid i sin travle hverdag for å snakke med meg. En spesiell takk til prosjektlederne ved prosjektet, som har invitert meg med inn i disse prosessene. Takk for deres tilgjengelighet, kunnskap og gode kommentarer. Uten dere ville ikke denne oppgaven ha blitt til.

Tusen takk til min veileder Torill Nyseth. Du har motivert og inspirert meg gjennom din forskning og din veiledning. Din innsikt til feltet og gode tilbakemelding har vært uvurderlig. Takk for at du har hatt trua på meg.

Tusen takk til Trine og Linnea. Dere har gjort livet i Tromsø utrolig fint.

Den «harde kjerne» på Lesehuset! Dere har gjort studiehverdagen både enklere og finere.

Masterklassen, jeg blir å savne å dele hverdagen med dere. Vi sees på Svalbard!

Tromsø, 15. mai 2019

Liss-Ane Simonsen

Sammendrag

Denne oppgaven utforsker hvordan eksperimentering tas i bruk som en arbeidsmetode inn i konkrete planprosesser. Kreativ og eksperimentell planlegging ser ut til å bli en mer utbredt praksis i norsk og internasjonal byplanlegging. Samtidig finnes det få omfattende eksempler og analyser av slike praksiser og prosesser i norsk kontekst. Denne analysen søker å bidra til dette.

Studien belyser hvordan uttesting og eksperimentering forsøkes å benyttes i planarbeid, i tillegg til motivasjonen som ligger til grunn for dette arbeidet. Tromsø kommune har i samarbeid med Kunst i offentlige rom (KORO) og det tyske arkitektkollektivet raumlaborberlin lansert prosjektet «Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen». Et fokus på sjøfronten i sentrum har vært etterspurt i tidligere kommunedelplaner for sentrum, og skal endelig følges opp gjennom uttesting av nye og alternative måter å planlegge på. Prosjektet ønsker å teste ut ulike metoder for involvering og medvirkning, og dette gjøres ved å bedrive det de omtaler som prosessbaserte medvirknings- og involveringsprosesser. Sentrale spørsmål som belyses i denne studien er med hvem, hvordan og hvorfor?

Opgaven er en kvalitativ studie, og undersøkelsesmaterialet består av kvalitative intervju med prosjektets mest sentrale aktører. I tillegg er det gjennomført deltakende observasjon på utvalgte deler av prosjektets aktiviteter. Oppgaven benytter seg av et teoretisk rammeverk som omhandler eksperimentell planlegging for å forklare prosessene og aktivitetene prosjektet har ført, og dets intensjoner. Litteratur om samskaping benyttes for å undersøke de ulike samarbeidsrelasjonene i prosjektet. I tillegg benytter studien seg av et teoretisk rammeverk som problematiserer nye former for medvirkning, og involvering.

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1. Hovedprosjektet Tromsø sjøfront.....	1
1.2. Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen.....	2
1.3. Problemstilling og forskningsspørsmål	4
1.4. Bakgrunn for valg av tema	5
1.5. Oppgavens oppbygging	5
2. Kontekst og forhistorie	7
2.1. Tromsø kommunes eksperimentelle forhistorie	7
2.1.1. Spillet om Tromsø - 1995-1997	7
2.1.2. Byutviklingens År - 2005-2006.....	9
2.1.3. Hvor går Tromsø? del 3 – 2014-2015	12
2.2. Strategisk plan for utearealer i Tromsø sentrum (SPUTS) - 2015	15
2.3. Forprosjektet «Kunst som byutvikler» - 2017.....	16
2.2.1. Medvirkningsprosesser i forprosjektet	19
2.3.3. Erfaringer etter forprosjektet	20
2.4. Oppsummering	22
3. Metodiske valg og refleksjoner	23
3.1. Forskningsdesign – metodiske valg og vurderinger.....	23
3.2. Forskningsprosessen.....	24
3.2.1. Deltakende observasjon.....	25
3.2.2. Kvalitative intervju.....	26
3.2.3. Dokumentanalyse	28
3.2.4. Oppsummering av forskningsprosessen.....	29
3.3. «Å forske på naboen».....	29
3.3.1. Reliabilitet og validitet	31

3.4.	Studiens relevans og eventuelle påvirkning	32
3.5.	Oppsummering	32
4.	Eksperimentering og kreativ spekulering i planleggingsteori- og praksis	33
4.1.	Hva kjennetegner en eksperimentell form for planlegging?	33
4.2.	En kritikk av den regulative planleggingsformen – Hilliers multiplanære planleggingsteori	36
4.1.	Hvilke forståelsesrammer gir en poststrukturalistisk tilnærming til planleggingsfeltet?	38
4.2.	Fra en værensontologi til en tilblivelsesontologi?.....	40
4.3.	Eksperimentering som en kontinuerlig prosess.....	41
4.4.	Eksperimenterende former for planlegging i praksis - eksperimentell planlegging eller bruk av eksperimenter i planlegging?	43
4.5.	Nye former for medvirkning i en eksperimentell kontekst	45
4.6.	Samskaping som samarbeidsform	48
4.6.1.	Tynn og tykk samskaping	49
4.7.	Oppsummering	51
5.	En analyse av prosjektet Tromsø sjøfronts eksperimentelle prosesser og praksiser	53
5.5.	Hvorfor eksperimentering? – en innledning til eksperimentering som metodikk....	54
5.6.	Hvem er de mest sentrale aktørene i prosjektet, og hvem andre involveres?	57
5.6.1.	Tverrfaglig samarbeid – den lokale koblingen.....	57
5.6.2.	Samarbeid internt i kommunen – kopling av plan og prosjektarbeid	58
5.6.3.	Kunst i offentlige rom (KORO) – den nasjonale koblingen	60
5.6.4.	Den internasjonale koblingen – raumlaborberlin	61
5.6.5.	Fokusgruppen – en miks av eksperter - «the main decision group»	63
5.7.	Nye måter å bedrive innbyggerinvolvering.....	64
5.7.1.	Verksted som kartleggings- og involveringsmetode	65
5.7.2.	Diskusjon om «Informed space» som medvirkningsform	67
5.7.3.	En alternativ form for befarung – kunstnerinvolvering i medvirkningsarbeid .	69

5.7.4.	Oppsummering	70
5.8.	Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon.....	71
5.8.1.	Strandtorget gjennom barns blikk – « <i>show me, don't tell me</i> »	73
5.8.2.	Åpen byggeplass – en åpen invitasjon	75
5.8.3.	Involvering av lokale aktører og næringer	77
5.8.4.	Diskusjon av involvering- og samskapingsprosessene	77
5.8.5.	Oppsummering – involvering av innbyggere.....	81
5.9.	Et forsøk på å påvirke de etablerte planleggingsmetoder- og praksiser.....	83
5.9.1.	Et mellomnivå for uttesting – «å teste ut før man setter ned strekene»	84
5.10.	Oppsummering av analysen	86
6.	Avslutning	90
6.1.	Oppgavens ramme.....	90
6.2.	Konklusjon og refleksjoner	92
6.3.	Til ettertanke – avsluttende kommentarer	93
	Referanseliste	94
	Avisartikler.....	98
	Internettlenker	99
	Offentlige dokumenter	100
	Vedlegg	100
	Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelse	100
	Vedlegg 2: Utkast til temautredning	100
	Vedlegg 3: Tematisk intervjuguide	101
	Vedlegg 4: Rapport, KaNo?.....	103
	Vedlegg 5: Utkast til kunst- og byromsplanen.....	103
	Vedlegg 6: Informed Space.....	103
	Vedlegg 7: Strategisk plan for utearealer i Tromsø sentrum – SPUTS	103
	Vedlegg 8: Informasjonsskriv – norsk versjon	104
	Vedlegg 9: Informasjonsskriv – engelsk versjon	107

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt over deltagende observasjon	26
Tabell 2: Oversikt over intervju og informanter	27
Tabell 3: Tradisjonell vs. eksperimentell planlegging	37

Figurliste

Figur 1: Viktige hendelser og aktiviteter under ByÅr (Kristiansen og Nyseth, 2012: 303)	10
Figur 2: Tidslinje som viser forskningsprosessen	25
Figur 3: Samskapingsbegrepet, inspirert av Andersen m.fl (2018).....	49
Figur 4: Forskjeller mellom co-creation og co-production (Andersen m.fl. 2018: 22).	51
Figur 5: Oversikt over arbeidsgruppa. Hentet fra kunst- og byromsplanen (Vedlegg 5).....	57
Figur 6: Oversikt over aktørene i fokusgruppa (Vedlegg 5)	63
Figur 7: Illustrasjon, Strandtorget (Collectif etc, 2018)	71
Bilde 1: Skjerm bilde fra medvirkningsverktøyet MyCity (Tromsø kommune, 2015)	13
Bilde 2: Program fra byromsfestivalen Ka No? (Vedlegg 4).....	18
Bilde 3: Innspill fra et av medvirkningsverkstedene. Foto: Liss-Ane Simonsen	66
Bilde 4: Verksted med barnehagebarn. Foto: Liss-Ane Simonsen	73

1. Introduksjon

«Det har tidligere vært gjennomført en rekke byutviklingsprosjekter med fokus på formidling og medvirkning i regi av byplanenheten i Tromsø kommune, uten at disse har blitt forankret bredt internt eller har medført til noen vesentlig endring i forhold til hvordan etatene jobber, hver for seg, innenfor sine kjerneområder. Prosjektene har hatt god virkning i seg selv, og som sideprosjekter til pågående planlegging, men det mangler å få utviklet en metode for hvordan utprøving og medvirkning kan inngå som en integrert del av planprosessene»

Sitatet ovenfor er hentet fra prosjektbeskrivelsen til prosjektet «*Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen*». Utdraget viser til begrunnelsen for hvorfor prosjektet i denne studien ønsker å få utprøving og medvirkningsprosesser som en integrert del av planleggingsprosesser.

Det har blitt stilt spørsmål til, og reist kritikk mot de tradisjonelle måtene det bedrives byplanlegging på i kommunene. Eksperimentering av ulike slag har blitt en praksis i enkelte kommuner, med et større fokus på involvering, samarbeid, kreativitet og innovasjon. I denne studien er jeg interessert i å se på hvordan nye og eksperimenterende prosjekter forsøker å påvirke de etablerte planleggingsmetodene- og praksisene. Jeg ønsker å undersøke hvordan de nye initiativene forsøker å skape et handlingsrom for nye tankemåter og uttesting av nye arbeidsmetoder. I tillegg ønsker jeg å se på det tverrfaglige samarbeidet som foregår både internt og eksternt, med blick på ordinære planleggingsprosesser. I dette tilfellet vil jeg se spesifikt på prosjektet «*Tromsø sjøfront*», som har som ambisjon å integrere konseptet midlertidighet, kunst, nye medvirkningsformer og eksperimentering som metodikk inn i tradisjonell planlegging (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse).

1.1. Hovedprosjektet Tromsø sjøfront

I februar 2018 lanserte Tromsø kommune hovedprosjektet «*Tromsø sjøfront*». Hovedprosjektet bygger på erfaringer fra forprosjektet «*Kunst som byutvikler*» og byromsfestivalen «*Ka No?*»

som ble gjennomført i 2017. Gjennom prosjektet skal det undersøkes hvordan metodene fra forprosjektet kan inngå og integreres i tradisjonelle planleggingsprosesser. De mest sentrale metodene som videreføres i hovedprosjektet er uttesting av nye medvirkningsformer, bruk av kunst (og kunstnere) som virkemiddel inn i byutvikling; og eksperimentering som metodikk. Kunst er en viktig del av prosjektet, og det er første gang kunst skal inngå som tema i sentrumsplanen; «*Dette er nybrottsarbeid, hvor kunsten får en ny rolle ved å inngå i tidlig fase av kommunale planprosesser for å være med på å påvirke og gi nye perspektiver til våre offentlige rom*». (Vedlegg 2: utkast til temautredning, side 1). En mer utdypende gjennomgang av forprosjektet vil følge i kapittel to.

Hovedprosjektet skal utforske sjøfrontens potensielle og mulige fremtider. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom kommunen og Kunst i offentlige rom (KORO), og partene har inngått en femårig intensjonsavtale. Prosjektet består av ulike deler, der en av disse handler om å utarbeide kunst- og byromsplanen, som skal være en integrert del av kommunedelplanen for sentrum. Denne studien vil fokusere på denne delen av Tromsø sjøfront prosjektet, «*Tromsø sjøfront – kunst og byrom en del av sentrumsplanen*».

1.2. Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen

Prosjektet som omhandler kunst- og byromsplanen foregår i samarbeid med tre aktører; Tromsø kommune, KORO og det tyske arkitektkollektivet raumlaborberlin. Det er sjøfronten i Tromsø som er planområdet, i tillegg til andre sentrumsnære arealer og byrom. Begrunnelsen for fokuset på sjøfronten henger sammen med koplingen opp mot utarbeiding av kommunedelplan for sentrum og dets planavgrensning. I tidligere sentrumsplaner har det vært etterspurt et større fokus på sjøfronten. Under Byutviklingens År i 2005 ble sjøfronten systematisk behandlet som en egen sone. Denne tenkemåten ble i midlertidig ikke fulgt opp i gjeldende sentrumsplan (Vedlegg 2, utkast til temautredning), og det ønskes en større oppmerksomhet rundt området i den nye planen.

Sjøfronten er og har vært et viktig område historisk for byen og dens identitet, men er også et viktig område i dag når det gjelder diskusjon om fremtidig utbygging og fortetting av byen. Nærheten til sjøen og «Porten til ishavet» er en viktig del av Tromsø sin arktiske identitet: «*Sjøfronten som sted trenger prosjekter som kan være med på å snu byen mot vannet. Historisk*

sett har sjøfronten vært et internasjonalt møtested. Det var her Tromsø møtte verden. Sjøfronten har stort potensiale som ny møteplass for både innbyggere, besøkende og turister» (Vedlegg 2: side 1). I planprogrammet til sentrumsplanen legges det nå vekt på sjøfronten som viktigste element i en videreutvikling av Tromsø som Arktisk hovedstad. Prosjektet vil bruke kunst og kunstnere for å synliggjøre sjøfronten, og gjøre den til en viktig del av Tromsøs identitet (Vedlegg 2: utkast til temautredning, side 1).

Prosjektet har som ambisjon å komme med innspill til og teste ut konkrete ideer i forhold til hva sjøfronten kan bli, og hvordan sjøfronten kan vitaliseres for å øke sentrums tiltrekningskraft. Et av målene er å integrere og inkludere den utforskende og kreative måten å arbeide på, slik at planprosessene kan bli en arena for eksperimentering og uttesting, i tillegg for temporære prosjekter (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse). En av begrunnelsene for å kople prosjektet på pågående planarbeid, er for å forhindre at slike prosesser og prosjekter blir stående på sidelinjen. Et annet argument er at slike prosjekter antas kan få en ytterligere effekt inn i byutviklingen, ved å integreres inn i disse prosessene. Dette er bakgrunnen for hvorfor det gjennom eksperimentering av ulike samarbeids- og involveringsformer skal utforskes hvordan et slikt prosjekt kan bli en del av en plan etter Plan- og bygningsloven. Med dette menes det at planen som utformes faktisk vedtas og iverksettes.

KORO og kommunen har som nevnt inngått en femårig intensjonsavtale. Det tyske arkitektkollektivet Raumlaborberlin er leid inn som kunstkonsulent, og medvirkningsekspert inn i prosjektet, og fungerer som en likeverdig samarbeidspartner i delen av prosjektet som omhandler kunst- og byromsplanen. Prosjektet er i tillegg en del av KOROs storbynettverk, som består av byene Tromsø, Trondheim og Oslo, der Tromsø er de som har kommet i gang med sine prosesser først. Hvert prosjekt i de tre byene har fått tildelt hver sin kunstkonsulent. Trondheim kommune arbeider med et annet arkitekturkollektiv fra Berlin, mens Oslo kommune samarbeider med kollektivet Assemble som er basert i London. «Storbynettverket» er et pilotprosjekt og ønsker å teste ut hvordan man kan arbeide med byutvikling fra flere innganger, og hvordan kunsten og kunstnere kan bidra inn i byutvikling.

I tillegg til at prosjektet skjer i samarbeid med den nasjonale organisasjonen KORO, og de utenlandske og internasjonale arkitektene, så er prosjektets forankring internt i kommunen

fordelt på to fagetater. Prosjektlederne representerer to avdelinger; byutvikling og kultur og idrett. Næringsavdelingen er også med i arbeidet, men stiller ikke med prosjektleder representert fra sin avdeling. Samarbeid på tvers av fag og etater er et viktig element i organiseringen av prosjektet, og tverrfaglig samarbeid er et nøkkelbegrep.

Planen som skal utformes er en kunst- og byromsplan, og selvsagt foreligger det et stort fokus på kunsten og involvering av kunstnere. Gjennom koblingen opp mot sentrumsplanen, skal kunst- og byromsplanen inngå i sentrumsplanen som en likeverdig og juridisk bindende del av planen (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse). Ambisjonen er at planen skal integreres inn i plankart og planbestemmelser, for å kunne legge føringer for hvordan sjøfronten skal utvikles i framtiden, på lik linje med sentrumsplanen. Gjennom denne studien vil det belyses hvordan dette er tenkt gjennomført.

1.3. Problemstilling og forskningsspørsmål

Prosjektet «*Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen*» er hovedcasen i min studie. Det jeg mer spesifikt er opptatt av å se på er hvordan prosjektet forsøker å skape et handlingsrom for nye og eksperimentelle perspektiver, uttesting av arbeidsmåter og tverrfaglig samarbeid inn i tradisjonelle planleggingsprosesser. Problemstillingen legger føringer for oppgavens oppbygging og innhold. Med disse spørsmålene som hoveddramme utformet jeg hovedproblemstillingen som er formulert slik;

Nye eksperimenterende former for planlegging – hvordan brukes eksperimentering som metodikk i arbeidet med kunst- og byromsplanen i Tromsø kommune?

I tillegg til å studere *hvordan* dette arbeidet foregår på, var jeg interessert i å undersøke *hvorfor* eksperimentering er valgt som metode, og valgte å undersøke begrunnelsene for dette. Jeg ønsket også å se nærmere på hvordan involverings- og samarbeidsprosessene foregår på. Hvilke nye former for medvirkning tas i bruk; hvordan foregår de og *med hvem?* Hva er det som betegner det eksperimentelle, og hvordan kommer det eksperimentelle til uttrykk i prosjektet? Dette er spørsmål jeg ønsker å belyse inn i min oppgave, og for å bedre kunne studere og forstå de eksperimentelle praksisene i disse prosessene tar jeg med meg disse tre forskningsspørsmål inn i min analyse;

- 1) Hva er det unike med disse involverings- og samarbeidsprosessene; hvordan foregår de og hvem involveres?
- 2) Hva er motivasjonen for å arbeide med eksperimentering og uttesting inn i plan- og byutviklingsprosesser, og hva begrunnes dette i?
- 3) Hvordan kommer det eksperimentelle til uttrykk gjennom prosjektet og dets aktiviteter og praksiser?

1.4. Bakgrunn for valg av tema

Valg av tematikk for masteroppgaven kom ikke overraskende for meg. Eksperimentelle tilnærminger til planleggingsfeltet har lenge interessert meg fordi de i stor grad representerer en kritikk mot det etablerte plansystemet og planmetodene. Gjennom tidligere forskningsarbeid (Simonsen, 2015) har jeg undersøkt eksperimentelle prosjekter som har forsøkt å kople seg på pågående planarbeid, uten at de har lyktes helt. Dette har ført til at jeg har fått en større interesse for å forsøke å gå i dybden av disse prosessene, for å undersøke hva som hemmer, og hva som fremmer disse prosjektenes ønske om påvirkning. Jeg er ikke nødvendigvis interessert i tematikken fordi jeg syntes at tradisjonelle planmetodene ikke fungerer. Det jeg heller syntes er meget interessant er hvordan det nye og det tradisjonelle møtes, og hvordan nye initiativ forsøker å «bryte seg inn» hos det mer etablerte og velkjente, og hvordan de mottas. Når jeg oppdaget prosjektet Tromsø sjøfront, og dets ambisjon og timing, så jeg en gylden mulighet til å fortsette å studere denne tematikken, og se nærmere på hvordan slike alternative planleggingsinitiativ utfolder seg i praksis.

1.5. Oppgavens oppbygging

I dette kapitlet har jeg presentert oppgavens tema og problemstilling, i tillegg til prosjektets mest sentrale elementer, i tillegg til hva jeg anser som det mest relevante i henhold til problemstilling og oppgavens avgrensning. I det neste kapitlet presenterer jeg kommunens alternative og eksperimentelle forhistorie. I dette kapitlet vil prosjektene som antas ha påvirket kommunens arbeidsmåter og mentalitet i størst grad presenteres, i tillegg til planer og prosjekter som Tromsø sjøfront-prosjektet bygger videre på. Videre i oppgaven følger et

kapittel om metodiske valg og refleksjoner som er gjort underveis. Etter dette vil jeg presentere de teoretiske perspektivene jeg tar med meg inn i min analyse. Her vil jeg fokusere på hva som kjennetegner det eksperimentelle, og hva et poststrukturelt eksperimentelt perspektiv kan bidra til når det gjelder forståelsen og analysen av dette prosjektet. Videre diskuterer jeg nye involveringsmetoder i slike eksperimentelle kontekster. Nest sist følger oppgavens analyse, som skal svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Til sist vil en avslutning av oppgaven følge, der jeg bringer fram mine viktigste funn og reflekterer over oppgaven i sin helhet.

2. Kontekst og forhistorie

Dette kapitlet vil presentere de mest innflytelsesrike forgjengere til prosjektet Tromsø sjøfront. Dette mener jeg er prosjektene *Spillet om Tromsø*, *Byutviklingens År* og *Hvor går Tromsø?*. Prosjektene representerer en kombinasjon av prosjekter som er initiert utenfra, og som kommunen selv tatt initiativ til. I tillegg vil også planer og prosjektarbeid som prosjektet Tromsø sjøfront særlig bygger videre på presenteres. Dette er *Strategi for utearealer i Tromsø sentrum (SPUTS)*, og forprosjektet *Kunst som byutvikler*. Disse har lagt føringer for, og bidratt til prosjektets tilblivelse.

2.1. Tromsø kommunes eksperimentelle forhistorie

Tromsø kommune kan sies å ha en alternativ og eksperimentell forhistorie. Denne delen av kapitlet vil ta for seg en del av denne forhistorien, og redegjøre for de mest innflytelsesrike forgjengere til prosjektet Tromsø sjøfront. Dette representerer til dels også tidligere forskning på feltet, i en lokal kontekst.

2.1.1. Spillet om Tromsø - 1995-1997

På midten av 90-tallet ble prosjektet «*Spillet om Tromsø*» lansert. Det var et forprosjekt/underprosjekt under Miljøbyprogrammet «*Nasjonalt program for utvikling av fem miljøbyer*». Prosjektet fikk den norske bolig- og byplanprisen i 2004, og diskuterte mulige fremtider med «*alle som eide og virket i feltet*» (Sluttrapport ByÅr, side 22). Dunderović (2013) dokumenterte og analyserte prosjektet 15 år etter gjennomføring, og hevder at «spillet» foregikk etter en egen metode, som han beskriver og vurderer i sin studie.

Ambisjonen var til «spillet» å gjennomføre et planprosjekt som analyserte utpekte områder, med formålet om å kartlegge hvilke endringskrefter som hatt, og kunne ha en påvirkning i framtiden, og undersøke endringspotensialet (ibid). Initiativet kom fra utsiden av det kommunale planapparatet og formålet var å endre og influere datidens byplanleggingspraksiser (Kristiansen, 2012). Selve hensikten med analysearbeidet var «å komme fram til en felles forståelsesmodell for områdets ressurser og framtid» (Dunderović, 2013: 40).

«Spillet om Tromsø» sammenlikner Dunderović (2013) med et puslespill som skulle imøtekomme ulike satsingsområder og mål fra Miljøverndepartementet. Bærekraftig byutvikling var den overordnede tematiske paraplyen, og førende mål omhandlet blant annet konsentrert byutvikling og fortetting. Prosjektet skulle legge føringer for framtidig planlegging i Tromsø, og analyserte flere områder (eller brikker), både hver for seg og i sammenheng: Strandveien, Vestre brohode/Seminartomta, Stakkevollvegen, Nordøya og Tromsdalen. Sentrale spørsmål underveis i «spillet» var å se hvordan prosjektet kunne brukes til aktuelle planoppgaver i kommunen, og det var ønskelig å videreføre erfaringene fra analysene. Prosjektet forsøkte å finne metoder for å «(..) gjenopplage byen på nytt og forstå byens utvikling gjennom å studere forskjellige delområder. Ut av det kom arealplan for sundet, og et spekulerende bilde av det fremtidige Tromsø (...)» (Braathen, 2015). Dunderović (2013) hevder at «Spillet om Tromsø» ikke var noe unikt Tromsø prosjekt, men heller representerte en episode i en serie av utviklingsprosjekt som foregikk før og etter forprosjektet.

Spillet hadde mange viktige støttespillere, og det var stor politisk vilje til å gjennomføre prosjektet. Uten støtte fra politikerne og den administrative ledelsen i kommunen ville ikke forprosjektet ha funnet sted (Dunderović, 2013). Det ble skapt en bevissthet om hva områdene var og hva de kunne bli i framtiden, og hovedoppgaven til prosjektet oppsummerer Dunderović (2013 i begrepet «utgravning i framtiden». Dette var en analytisk tilnærming som var ment skulle danne grunnlaget for drøfting av alternative muligheter; og skulle representere summen av ideer i kombinasjon med synpunkter fra lokale interessenter (ibid). Dunderović kritiserer «Spillet» fordi prosessene var utilgjengelig for allmennheten, og det var håndplukket en gruppe aktører som fikk «innpass» i prosessene. Den enkelte grunneier fikk muligheten til å legge premisser for det videre planarbeidet i sin bydel, mens befolkningen ble holdt utenfor; «Forprosjektet ga etter min mening makt til noen få, de som allerede hadde størst maktkapital, på bekostning av de mange» (Dunderović 2013: 54). Kristiansen (2012: 96) poengterer at selv om at demokratiske implikasjonene kan ha vært problematiske, så «bidro Spillet til løsninger på presserende problemer, etablerte nye planmetodikker, medførte institusjonalisering av nye utviklingsprinsipper og konkrete transformasjoner».

Analysen til Dunderović (2013) viste at «*Spillet om Tromsø*» ikke var forenlig med formålsparagrafen til den nye plan- og bygningsloven av 2008, på grunn av ekskluderende prosesser og mangelen på åpenhet. Han poengterer likevel at metoden bak «spillet» kan brukes videre, men at metodikken rundt må endres og tilpasses etter dagens krav i Plan- og bygningsloven. Dunderović påpeker to ting som «Spillet om Tromsø» resulterte i; omdannede området og en ny planleggingsmetodikk. Analysen til «spillet» la fram det faktumet at «*Tingene står aldri stille. Det som er der i dag var ikke der i går*» (Dunderović, 2013: 43). Dette ble til gjennom et tett samarbeid mellom arkitektfirmaer, grunneiere, byplanleggere og næringslivet (Kristiansen, 2012).

2.1.2. Byutviklingens År - 2005-2006

The Tromsø Experiment, eller Byutviklingens År (heretter ByÅr) var et år der Tromsø kommune la fra seg sentrumsplanen for et år. Denne perioden blir beskrevet som en «*time-out*» i sentrumsplanleggingen hvor nye tenkemåter og ideer skulle utvikles. Det er skrevet en del om dette «momentumet» som ble åpnet opp, og særlig Nyseth, Pløger, Holm (2010), Kristiansen og Nyseth (2012), Kristiansen (2012), Nyseth (2015), Nyseth og Kristiansen (2018) har bidratt på feltet om dette eksperimentet som ByÅr kan sies å være.

«Aldri før har så mange, tenkt så mye, snakket og skrevet om byen i et slikt omfang som i løpet av dette året. Uten entusiasmen og det engasjementet som mange ulike mennesker og miljøer, samt media har vist, hadde ikke dette vært mulig. Sjelden har vi hørt et "nei".» (Sluttrapport ByÅr, side 1).

Det var på Tromsøs byforums folkemøte om sentrumsplanen i februar 2005 startskuddet til ByÅr gikk av. Planutkastet møtte stor mostand, og det kom til uttrykk at at planen hadde store mangler. Den var for lite strategisk og visjonær, og reflektere ikke rundt de offentlige debattene som foregikk i tidsrommet (Nyseth, Pløger & Holm, 2010). Det ble stilt spørsmål rundt om hvorvidt en hadde de riktige metoder, verktøy og ambisjoner for planleggingen, og det ble påpekt at planen til og med var vanskelig å forstå for profesjonelle (Kristiansen og Nyseth, 2012; Nyseth, Pløger og Holm, 2010). Prosessene som ledet fram til planutkastet ble oppfattet som lukket. På bakgrunn av ble åpen dialog satt som krav i arbeidet framover. En annen begrunnelse for ByÅr var sterke konflikter mellom aktører i utbyggings- og verneposisjoner.

Planutvalget i kommunen fattet vedtak om å etablere ByÅr, og dermed ble det åpnet opp for et momentum, der nye ideer og tankemåter ble etterspurt. «Gjennom opprettelsen av ByÅr avviste planutvalget sentrumsplanen de selv hadde bestilt. Det skapte en ny, og en på mange måter flytende situasjon; en situasjon ute av kontroll, hvor ansvaret for ferdigstilling av en ny sentrumsplan var uklart, men samtidig også en situasjon som etablerte rom for utprøving av nye ideer og metoder» (Kristiansen og Nyseth, 2012: 302). Over natten ble en flytende prosess til. «It was an invitation to break with the formalized, regulative, fixed form of planning that had produced a plan that had become incomprehensible and non-transparent; it had become too complex» (Nyseth, Pløger og Holm, 2010: 233).

Periode	Hendelse
1994	Tromsø som en «eksperimentell sone» introduseres, og en dialogbasert forhandlingsmetode kalt «Spillet om Tromsø», utvikles
1999	Byplanadministrasjonen starter opp arbeidet med en ny sentrumsplan
2000–2005	Tromsø Byforum arrangerer en rekke offentlige møter om byutvikling og byplanlegging
Februar 2005	Sentrumsplanen legges fram til politisk behandling
Mars 2005	Et siste offentlig høringsmøte om planforslaget arrangeres. Forslaget møter sterk kritikk og «time-out» lanseres
Mars 2005–mars 2006	Planforslaget avvises av planutvalget. I stedet lanseres Byutviklingens år og en eksternt komité opprettes som får ansvar for å utvikle alternative strategier for byplanlegging i tett dialog med befolkningen. I løpet av det året som prosjektet varer, gjennomføres en rekke aktiviteter av eksperimentell karakter, som f.eks.: • Byutstillingen Tromsø X-Files • Byvandring • Kronikker • Folkemøter og seminarer • Universitets Høstkonferanse: Brudd og Byutvikling • Fokusgruppesamtaler • Interaktiv nettside
April 2006	Byutviklingens år-komiteen overleverer sin sluttrapport til planutvalget
Juni–august 2006	Eksperimentet presenteres på Biennalen i Venezia
2008	Ny sentrumsplan ferdigstilles og vedtas

Figur 1: Viktige hendelser og aktiviteter under ByÅr (Kristiansen og Nyseth, 2012: 303)

I løpet av dette året ble det eksperimentert med arbeidsformer, analyseteknikker, nye former for medvirkning og bruk av media som formidlings- og kommunikasjonskanal. I tillegg ble en ny planforståelse utviklet, som Kristiansen og Nyseth (2012) poengterer har likhetstrekk med Jean Hilliers (2007, 2008) plantilnærming. Planutvalgets vedtak representerte et brudd med de bestående betraktningsmåter og forståelsesmodeller, og tradisjonell planlegging ble erkjent ikke lenger klarte håndterte byens kompleksitet og utfordringer; *«I vedtaket ligger implisitt en erkjennelse av at dagens planleggingsmetoder ikke strekker til når det gjelder å oppnå et holdbart grep om kompleksiteten i dagens byer. Denne situasjonen krever en annen tilnærming i planlegging enn hva tradisjonell plan legging kan tilby. Det krever også et høyere kunnskapsnivå innenfor en lang rekke felter som planleggerne alene ikke kan mestre i den grad det er påkrevd»* (Sluttrapport ByÅr, side 6).

Det var et år med stor aktivitet på mange ulike arenaer, som involverte mange nye stemmer; og som representerte en ny lesning av byen (ibid). Gjennom bruk av kronikker, folkemøter, byvandring og utstilling, vakte ByÅr et stort engasjement. Prosessene ble åpnet opp for mange ulike stemmer, og dette bidro til at man ble klare over at man kunne ha en prosess der man kunne ta et steg tilbake for å tenke på byens status (Kristiansen 2012, Simonsen 2015). ByÅr var demokratisk eksperiment som både åpnet opp i større grad enn tidligere, og i tillegg gjorde prosessene ble mer transparente og inkluderende. Det kan sies at ByÅr var eksperiment når det gjaldt medvirkning, fordi det planprosessene ble åpnet opp. ByÅr var i tillegg en kritikk mot de institusjonaliserte praksisene (Nyseth, Pløger og Holm, 2010). Gjennom ByÅr ble det argumentert for en strategisk og spekulativ, eksperimentell planlegging, som var opptatt av å oppdage, oppfinne og utvikle (Kristiansen og Nyseth, 2012).

Kristiansen (2012 i Nyseth og Kristiansen, 2018) påpeker at aktivitetene som ble gjennomført ikke var så eksperimentelle hver for seg. Samlet sett representerte de et volum og et trykk i retning av en måte å tenke og bedrive planlegging på som i betydelig grad brøt med det etablerte. Erfaringene fra ByÅr viste at den strategisk-spekulative og eksperimenterende formen for planlegging er krevende, både når det gjelder tid og ressurser. *«Nyskaping og innovasjon har dårlige vilkår i en arbeidsdag som består av mange lovpålagte, detaljerte forvaltningsoppgaver og enkeltsaksbehandling»* (Sluttrapport ByÅr, side 56). Likevel ble

disse metodene som ByÅr utforsket og utviklet på som nødvendig, for at kommunen bedre skal klare å kunne ta «*ledertrøya*» i framtidig byutvikling (ibid).

2.1.3. Hvor går Tromsø? del 3 – 2014-2015

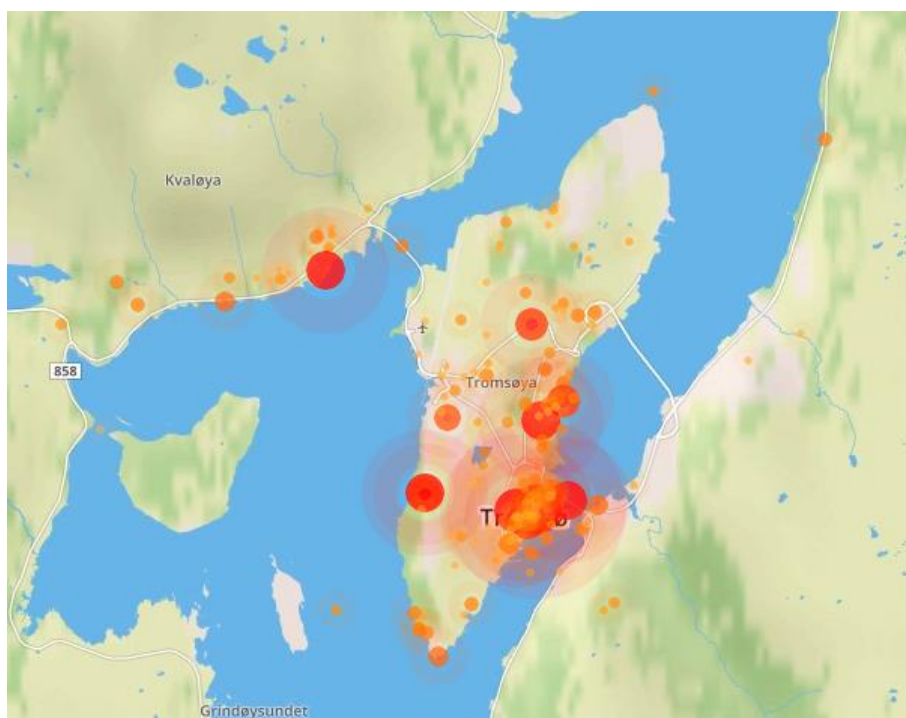
«Hvor går Tromsø? del 3» (HgTd3 heretter) var del av en serie av utstillinger som tok for seg den historiske, daværende og fremtidige utviklingen av Tromsø. Utstillingen var en del av kommunens bidrag til Framtidens byer, som var et nasjonalt samarbeidsprogram mellom staten og de 13 største byene i Norge. Den første delen av utstillingen handlet om hvordan byen var blitt til, og viste Tromsø fram til 2011. Den andre delen tok for seg daværende Tromsø i 2012, og viste en status av byen, der det ble sett på hva som preget byutviklingen på dette tidspunktet. Den tredje og siste delen var ment å skue inn i framtiden og visualisere hva som kunne komme til å prege Tromsø i framtiden.

Med fokus på bærekraft, klimaendringer og medvirkning gjennomførte HgTd3 mange ulike aktiviteter som hadde likhetstrekk med ByÅr i 2005. I tillegg ble tilbakeblikk på ByÅr ble presentert i sammenheng med utstillingens siste del. Gjennom aktiviteter som nye medvirkningsverktøy, kronikker, seminarer, lunsjmøter, byvandring, arkitekturverksted og involvering av barn og unge, forsøkte prosjektet å skape en diskusjon om framtiden. Simonsen (2015) poengterer at «Hvor går Tromsø?» antas aldri ville blitt til som prosjekt hvis det ikke hadde vært for Byutviklingens År, og dette er også et poeng når det gjelder prosjektet «*Tromsø sjøfront*». Gjennom erfaringer og tidligere arbeid har kommunen liknende prosjekter å støtte seg på. Det kan antas at det kan bli enklere å få støtte og forankring internt på grunn av de erfaringer kommunen har ervervet.

Når den siste delen av utstillingen hadde som ambisjon å gå så bredt ut, så hadde prosjektet ByÅr som eksperimentelt prosjekt å referere til. Samtidig kan ikke HgTd3 sies å være bygget på de samme prinsipper som ByÅr, og det er viktig å understreke at de to prosjektene, til tross for sin like eksperimentelle karakter; hadde ulike utgangspunkt. «*Hvor går Tromsø?*» arrangerte primært en utstilling, og i den siste delen så man framover mot det ukjente, til forskjell fra de to første delene. Dette var begrunnelsen for at prosjektet i større grad involverte lokalbefolkning i den siste delen av prosjektet.

2.1.3.1. MyCity – et interaktivt og digitalt eksperiment innenfor medvirkning

En av de de eksperimenterende aktivitetene HgTd3 gjennomførte, var den digitale medvirkningsplattformen MyCity. Når kommunen startet arbeidet med den siste delen av «Hvor går Tromsø?» forelå det et ønske om å finne ut hva som interesserte og engasjerte innbyggerne i Tromsø (Simonsen 2015). Prosjektet hadde som ambisjon å invitere mennesker med ulik bakgrunn, interesser, kompetanse og alder for å forme visjonen om framtidens Tromsø. Denne tilnærmingen var forankret i forestillingen om at fremtiden tilhører alle, noe som også kommer også til uttrykk i Plan- og bygningsloven (Simonsen 2015).

Bilde 1: Skjerm bilde fra medvirkningsverktøyet MyCity (Tromsø kommune, 2015)

MyCity var en digital medvirkningsplattform, en nettside med et interaktivt kart. Målet var å utforske Tromsøs mulige utviklingsretninger gjennom dette verktøyet. Plattformen ble koblet opp mot høringen av kommuneplanens arealdel. På nettsiden kunne alle som ville, gå inn og trykke på kartet og skriv inn sin idé, synspunkt eller sin drøm for framtidens Tromsø. Det ble informert om MyCity i avisene i Tromsø, og ønsket var at plattformen kunne fungere som et lavterskel-tilbud til medvirkning i kommunale planprosesser. «Vil ha flere innspill om

fremtidens by» (Vik, 2015) og «*skriv ønskeliste over hva du vil ha til fremtids-Tromsø*» (Hesby, 2015) var ordlyden i overskriftene til avisartiklene som reklamerte og informerte om medvirkningsplattformen. Slik som ByÅr også i stor grad gjorde, ble media brukt aktivt som formidlings- og kommunikasjonskanal. Alle kommentarene som kom inn gjennom plattformen var synlig for alle, og hvert punkt vokste i takt med det folk viste interesse for.

Simonsen (2015) understreker i sin studie, viktigheten av forankring internt i kommunen for å sikre gjennomføring av nyere medvirkningsprosesser. At det foreligger en gjensidig avhengighet mellom de involverte aktørene er en viktig forutsetning for gjennomføring og samarbeid (Agger 2007 i Simonsen 2015). Prosjektet klarte til en viss grad å kople medvirkningsverktøyet MyCity opp mot høringen av kommuneplanens arealdel. På grunn av tidspress ble ikke koordineringen prioritert av arealplanleggerne i kommunen; «*Det var lenge en ambisjon for «Hvor går Tromsø?» å jobbe sammen med planleggerne i kommunen, som nettopp har sendt en ny arealplan ut på høring. Tidspresset på arealplanen gjorde at koordineringen ikke kunne prioriteres av arealplanleggerne.*» (Klem, 2015). Det som derimot ble resultatet var at et av kartlagene til kommuneplanens arealdel ble overført til verktøyet MyCity, og dette var konsekvensutredningene. Innspillene som kom inn gjennom plattformen ble også sett på som innspill, og ikke formelle merknader som kommunen er lovpålagt å svare på og ta med seg videre i merknadsbehandling. Gjennom plattformen mottok kommunen over 200 innspill. Prosjektet HgTd3 endte til slutt med å samle og strukturere disse for å fremme de som en del av merknadsbehandlingen (Klem, 2015). 37 av disse ble til slutt tatt med til ordinær merknadsbehandling.

MyCity som et medvirkningsverktøy var et eksperiment for å se hvordan man kunne ta i bruk nye og digitale verktøy i forbindelse med medvirkning. Det forelå ingen kopling mellom prosjektet og det pågående planarbeidet med kommuneplanens arealdel. Dette kan antas å være en faktor til at prosjektgruppen og arealplanleggerne ikke klarte å koordinere sine prosesser. Selv om det er ønskelig at kommunene skal bedrive brede medvirkningsprosesser, så stiller Plan- og bygningsloven kun minstekrav når det kommer til medvirkning. Under prosjektet HgTd3 opplevdes det som vanskelig for prosjektet å påvirke og komme innpå de løpende og lovpålagte kommunale planprosessene. Flere faktorer lå til grunn for dette, men tidspress og vilje til samarbeid, ble identifisert som de to viktigste faktorene (Simonsen 2015).

Medvirkningsverktøyet MyCity var et eksperiment og et pilotprosjekt. Det eksisterte ingen tidligere erfaringer med hvordan man kunne kople et slikt verktøy opp mot den kommunale planleggingsprosessen. Dette kan ha bidratt til at var utfordrende å kople MyCity opp mot kommuneplanens arealdel, i den grad prosjektet ønsket. Prosjektlederen for HgTd3 uttrykte i et intervju med Arkitektnytt om ambisjonen bak uttestingen av medvirkningsformer i prosjektet; «Vi har prøvd å få til diskusjoner som man ikke trenger master i urbanisme for å følge med på» (Klem, 2015). MyCity var et forsøk på hvordan man kunne bedrive medvirkning og involvering av innbyggere på nye måter, og som var mer tilgjengelig og lav-terskel form for medvirkning.

Når man har erfaringer å vise til, og kan bygge videre på disse, kan det antas at kommunen kan bli mer tryggere på gjennomføring av slike innovative og eksperimenterende prosesser. Pløger (2007 i Kristiansen og Nyseth, 2012) påpeker at planleggingen må forsøke å gi slipp på noe av sin kontroll hvis vi skal bedrive slike eksperimentelle prosesser. Dette kan bli enklere det foreligger tidligere erfaringer, som kan sette en presedens. Likevel kan det undres om hva kommunen lærte av disse prosessene? MyCity som nettside er enda aktiv, men tas ikke i bruk av kommunen. Er grunnen til at verktøyet ikke har blitt videreført i flere planprosesser fordi det ikke hadde en stor verdi? Dette er uvisst, men likevel vil jeg påpeke at HgTd3, i likhet med de andre prosjektene presentert viser til hva som er mulig hvis det bare eksisterer et ønske, ressurser og vilje til gjennomføring.

2.2. Strategisk plan for utearealer i Tromsø sentrum (SPUTS) - 2015

I 2015 utarbeidet Tromsø kommune Strategisk Plan for Utearealer i Tromsø Sentrum (Vedlegg 7: SPUTS), og sjøfrontprosjektet bygger på arbeidet som gjort i forbindelse med denne planen. Den strategiske planen analysert 63 byrom i sentrum, for å forsøke å imøtekomme ønsket og behovet om et bedre sentrum. Forbedring av opplevelseskvaliteter og tilgjengelighet var et av hovedargumentene for å gjennomføre en slik analyse. Dette grunnet ønsket om at folk skal ha lyst til å oppholde seg i sentrum og kunne bevege seg i sakte tempo; altså til fots eller på sykkel. Analysedelen beskriver både områdenes nåværende tilstand, karaktertrekk og potensiale. Det samlede prioriterte arealet for fornyelse er 180 000 m², og den samlede kalkulerte kostnad ligger på rundt 400 millioner kroner (Vedlegg 7: SPUTS).

Den strategiske planen nevner byens kontakt med sjøen som har vært avgjørende og bestemmende for byformen helt frem mot midten av 90-tallet. Siden den gang har det skjedd store endringer i bybildet, og en rekke nye bygningskomplekser begrenser kontakten med sjøen og Tromsøysundet. Et av målene til kommunen er derfor å gjenopprette denne kontakten. De ønsker å fremheve behovet for reetablering av tidligere siktlinjer, samt ivaretagelsen av de eksisterende. Det nevnes også at det bør etableres detaljerte kunstplaner for utvalgte byrom, og det foreslås et eget integrert kunstprosjekt langs det de kaller for «polarfronten». Polarfrontbegrepet definerer de slik; Polarfront er definert som kai/bryggesonen langs hele havnefronten i sentrum. Den strekker seg også opp til nærmeste langsgående gate, f.eks. Sjøgata. Polarfrontbegrepet skal gi assosiasjoner til byens beliggenhet mot Nordishavet og den tradisjonelle kontakt til, - og næringsdrift i nordområdene» (Vedlegg 7: SPUTS, side 3). Analysen legger fram en ni-punkts plan for å realisere visjonene de har valgt seg. Noen av de mest relevante for Tromsø-sjøfront prosjektet er punkt åtte og ni; «8. *Byens uterom skal inngå i en samlet plan for visuell kunst*» og «9. *Byens uterom skal fokuseres ved en kontinuerlig, skiftende temporær aktivitet i form av tidsavgrensede «stunt»-prosjekt i byens rom*» (Vedlegg 7: SPUTS, side 3). Analysen vektlegger også lysforhold, treplanting- og en belyningsplan. I tillegg påpekes det at kunstplanen for sentrum bør revideres og konkretiseres; slik at det gjennom utarbeiding av kommunedelplaner kan legges grunnlag for videre utvikling. KORO ble pekt på som en alternativ samarbeidspartner og bidragsyter. En annen viktig påpekning sett i forhold til Tromsø-sjøfront prosjektet er at utsagnet om involvering av kunstnere, og hvordan dette bør foregå; «*Det foreslås at det etableres en utsmykkingskomité for hver sirkel, som så velger kunstner(e) til de aktuelle prosjektene i god tid, slik at kunstner(e) kan delta likeverdig fra start av i planlegging/ prosjektering*» (Vedlegg 7: SPUTS, side 7). Dette forsøker Tromsø sjøfront-prosjektet å sette i verks.

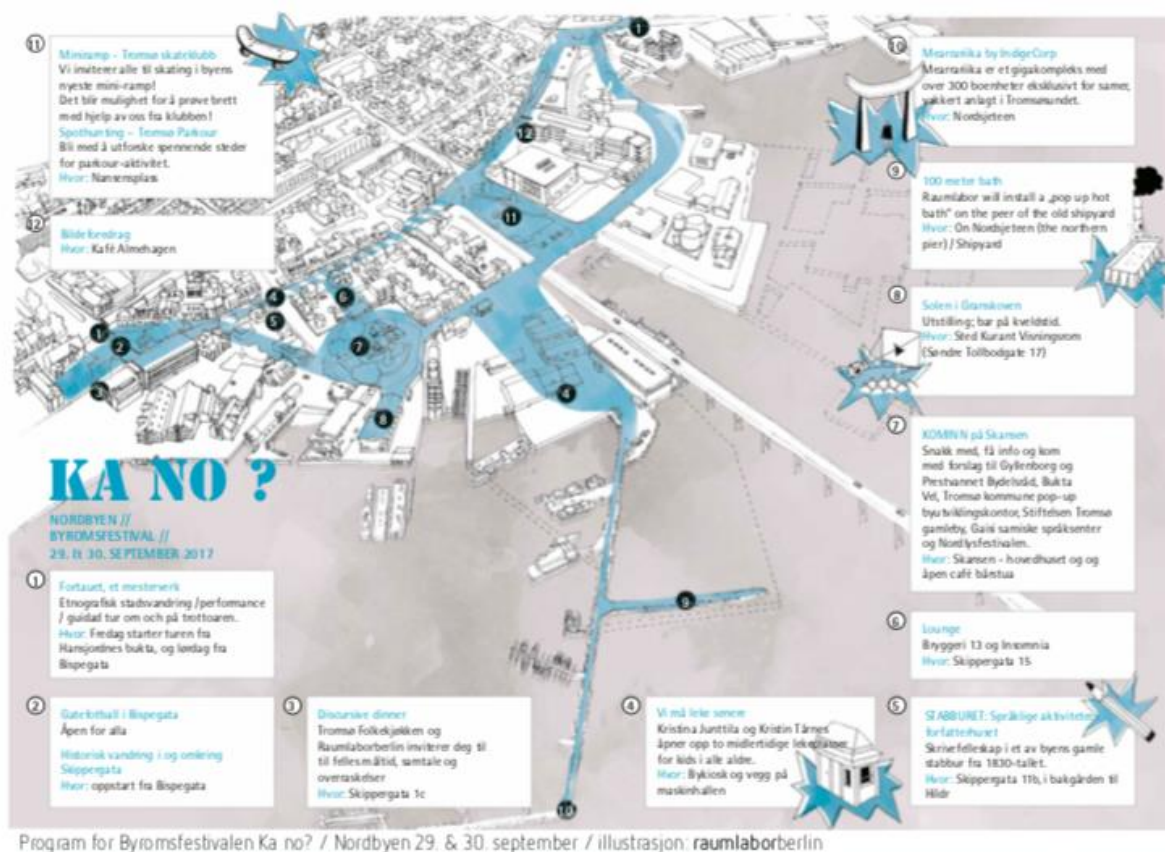
2.3. Forprosjektet «Kunst som byutvikler» - 2017

Som nevnt innledningsvis bygger hovedprosjektet Tromsø sjøfront på erfaringene gjort i forbindelse med forprosjektet «*Kunst som byutvikler*». For å kunne forstå hvilke erfaringer hovedprosjektet har tatt med seg videre i hovedprosjektet, skal jeg se nærmere på hvilke elementer forprosjektet bestod av.

I 2017 skiftet KORO fokus fra bygninger til byrom, og byutvikling ble et nytt satsingsområde i KOROs ordning for kunst til kommunale og fylkeskommunale anlegg. De ønsket med dette å bidra til en økt forståelse og et bedre grunnlag for hvordan man kan benytte kunst som virkemiddel inn i byutvikling. Dette ble presentert på konferansen Offentlig kunst og byutvikling i februar 2017, som førte sammen en miks av oppdragsgivere, byplanleggere, kulturplanleggere og andre sentrale aktører innen kunst i offentlige rom.

Slik som også hovedprosjektet er, så var forprosjektet også et samarbeidsprosjekt mellom KORO og kommunen. Samarbeidet mellom KORO og Tromsø kommune startet med en henvendelse fra kultur- og idrettssjef i kommunen: *«vi har lyst å jobbe med kunst i offentlige rom, men vi må lære mer om hva det er og hvordan vi gjør det»* (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 6). På grunnlag av denne henvendelsen arrangerte KORO en studietur til Berlin, hvor etatslederne fra kultur og idrett, næring, og byutvikling så på ulike byutviklingsprosjekter gjennomført av Raumlabor Berlin. På bakgrunn av denne turen ble forprosjektet *«Kunst som byutvikler»* til, med Tromsø kommune, KORO og det tyske eksperimentelle arkitektkollektivet Raumlabor som samarbeidspartnere.

I februar 2017 ble besøket i Berlin fulgt opp med et idéverksted i Tromsø, der Raumlabor møtte ulike aktører og startet å arbeide med hvordan kunst kan bidra inn i utviklingen av Nordbyen og arbeidet med en områdereguleringsplan for området som kommunen hadde initiert. *«Med Nordbyen så blir Raumlabors jobb å tenke utenfor boksen, og det er viktig at vi som oppdragsgiver minner oss selv på at vi ikke skal definere på forhånd hva de skal komme med (..)»* (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 7). Byromsfestivalen *«Ka No?//Nordbyen»* (Ka No?) heretter) ble gjennomført høsten 2017, helgen 29. og 30. september. Festivalen tok for seg uterommene innenfor områdeplanen for Nordbyen (Tromsø kommune, områderegulering for Nordbyen, plan 1846). Festivalen var et to-dagers eksperiment om hvordan offentlige rom kan tas i bruk på flere måter. Hvordan kunstnere kan gi bidra til at andre perspektiver bringes inn i byutviklingsprosesser (KORO, var et sentralt spørsmål festivalen ville undersøke. Programmet bestod av ulike kunstverk, installasjoner, forestillinger, omvisninger, taler, opptog, planverksteder og utstillinger. Konstruksjon av et japansk bad konstruert av folk på stedet var del av innbyggerinvolveringen.

Bilde 2: Program fra byromsfestivalen Ka No? (Vedlegg 4)

Innbyggerne ble gjennom ulike aktivitetene invitert med inn i diskusjonen om framtidige offentlige rom i Tromsø på helt nye måter. Hensikten var å engasjere. Flere lokale kunstnere og andre aktører ble engasjert til å aktivisere de ulike byrommene, og disse bidro med nye tanker om området. Formålet med, og tanken bak festivalen var å starte en diskusjon om hvilke egenskaper og formål som skal prege de fremtidige offentlige rom i Tromsø (Vedlegg 4: Rapport Ka No?). Ideen var at aktørene i prosessen skulle forme både prosessen og resultatet, og at man ikke hadde alt for mange forestillinger om hvordan dette skulle bli.

Kommunen startet den formelle planprosessen med Norbyplanen i 2015, som Mortensen (2017) har sett nærmere på i sin studie. Også her var medvirkning og åpne møter vektlagt. «Men byutvikling er mer enn byplanlegging» (Tromsø kommune, områderegulering for Nordbyen, plan 1846), uttaler kommunen på sine hjemmesider om planprosessen, og viser til byromsfestivalen, Nordbydagene i 2016 og 2017, i tillegg involvering av studenter ved kunst-

og landskapsarkitektur-akademiet; som eksempler på dette. Forprosjektet og byromsfestivalen ble på denne måten forsøkt koblet opp mot planprosessene som foregikk i Nordbyen, men dette ble i midlertidig ikke fulgt opp i veldig stor grad. Dette var fordi prosjektet kom i gang på et ugunstig tidspunkt i forholdt til planarbeidet, forteller en av mine informanter meg.

2.2.1. Medvirkningsprosesser i forprosjektet

Før festivalen skulle gå av stabelen gjennomførte Raumlabor Berlin tre verksteder. Det første verkstedet handlet om kartlegging av området med innspill fra lokale aktører, for å få innsikt og kunnskap om historien og hverdagslivet til Nordbyen. Hensikten var å kartlegge nåværende kvaliteter og framtidige potensial for området. Verkstedet resulterte i to kart; et kart som representerte Nordbyens potensiale (*Map of potential*), og et kart med ønsker (*Map of desire*). «*Both maps were developed to create a tool for the locals to get deeper involved in the process of city planning and development of the future city and public space.*» (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 15). Innspillene som ble samlet inn, omfattet både konkrete historiske innspill, i tillegg til ønsker for fremtidige offentlige rom. Bedre lekeplasser, bevaring og bruk av historiske bygg og redusert biltrafikk i området var noen av ønskene som ble lagt fram. Det ble i tillegg uttrykt at det var ønskelig med bredere og større involveringsprosess (ibid).

Kartene som Raumlaborberlin utarbeidet, dannet grunnlaget for prosjektene som ble testet ut gjennom festivalen, for eksempel stenging av Skippergata; grunnet ønsket om redusert biltrafikk. Kartlegging som medvirkningsmetode, beskriver denne måten å jobbe på. Å gjøre en slik kartlegging ble sett på som nødvendig ettersom arkitektkollektivet ikke var lokalkjente. Metoden ble også brukt for å bevisstgjøre deltakerne og andre aktører om hva som rørte seg i området. Ulike grupper og aktører vektla ulike deler av området, og fokuserte på ulike forhold. Kartene som ble utarbeidet, ønsket å fremme hva som kom til uttrykk var viktig å bevare og videreutvikle. Raumlabor utarbeidet selv egne forslag til utviklingen av Nordbyen, et såkalt «*suggestion map*» (forslags-kart), der de innarbeidet de tidligere utarbeidede kartene.

De siste verkstedene før festivalen bygget på erfaringene fra det første verkstedet med innbyggere. Verksted nummer to hadde fokus på lokale kunstnere med ulike innfallsvinkler og tematikk, og engasjerte de til å teste ut egne byroms-prosjekter. Prosjektet ga kunstnerne frie hender både i forhold til sted og innhold. Eneste rammen som var satt for byrom var

planavgrensningen for Nordbyplanen. Det siste verkstedet hadde en ukes varighet der byggingen av det japanske badet, forberedelser til aktivistene, produksjoner, møter mellom aktørene, øvinger med mer, fant sted. Gjennom ulike installasjoner og et kreativt program ønsket forprosjektet å skape diskusjon om mulige fremtidige byrom, i tillegg til å undersøke hvilke kvaliteter som fantes, og hvordan stedet kan tas i bruk på nye måter. Festivalen rommet mange aktiviteter, men en av de som kom til å bli særlig relevant var for planarbeidet med Nordbyplanen var «KOM INN på Skansen». Dette var et pop-up byutviklingskontor – i praksis en bylab med fokus på Nordbyen og sentrum. «*Snakk med, få info og kom med forslag*» var ideen. Det ble samlet innspill av plangruppen til Nordby-planen, men også noen fra plangruppen som arbeider med sentrumsplanen var representert.

2.3.3. Erfaringer etter forprosjektet

Prosjektgruppas erfaringer tilsier at byromsfestivalen har introdusert nye måter å arbeide med kunst og byutvikling i kommunen; spesielt når det kommer til tverrfaglig samarbeid, eksperimentering og nye metoder for medvirkning. Når det gjelder tverrfaglig samarbeid hevder prosjektledelsen at deres ulike ståsteder gir en bedre inngang til å gjennomføre byutviklingsprosesser. Denne måten å arbeide på videreføres også i hovedprosjektet, gjennom et samarbeid internt mellom byutvikling, næring, og kultur og idrett; i tillegg til KORO og Raumlaborberlin. Forankring av prosjekter internt anses som viktig for gjennomføring av prosjekter, og de påpeker viktigheten av å forankre samarbeidet som en naturlig del av det daglige arbeidet (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 50).

Eksperimentering og uttesting som metoder videreføres som nevnt i hovedprosjektet. Raumlaborberlin legger vekt på raske beslutninger og umiddelbar iverksetting som et krav. Når det gjelder eksperimentering og uttesting som metoder, mener de at slike prosessbaserte metoder kan bidra til åpninger for dialog, som tradisjonell planlegging ikke rommer. «*Disse skiller seg fra andre typer planprosesser i det offentlige. Som kommune må vi kunne beherske begge måter å jobbe på – dette var også en test på det*» Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 50). Det er med andre ord ikke snakk om å erstatte dagens planleggingsmetoder, heller å tilføre eksperimentering og brede medvirkningsprosesser som et supplement til den ordinære planprosessen. «*Hvorfor var dette viktig? Gjennom å eksperimentere, ved å faktisk bygge noe, stille noen spørsmål, eller endre noe konkret, har vi muligheten til å få en ny forståelse av våre*

omgivelser. Både hvordan vi bruker rommene, opplever rommene og ser rommene endres. Det er ved å oppleve, at vi kan skifte perspektiv?» (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 3).

Nye metoder for medvirkning og involvering vektlegges også i hovedprosjektet.

Raumlaborberlin har erfaring fra brede medvirkningsprosesser, og de har introdusert en ny måte å arbeide med medvirkning på; hvor denne foregår i alle ledd av prosessen. *«Kommunen er pålagt å jobbe med medvirkning i sine planprosesser gjennom PBL Dette kan i ytterste konsekvens begrenses til innsending av merknader under høringsperioden, når premissene allerede er lagt. I Ka no? er medvirkning en grunnleggende del av prosessen.» (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 50).*

I mine intervjuer har jeg spurt informantene mine om hva de mener er de viktigste erfaringene som de tar meg seg fra forprosjektet, og også hvilke metoder de ønsker å videreføre inn i hovedprosjektet; *«Å involvere innbyggerne. Å teste ut midlertidige eksperimenter, og også i forhold til planlegging; at man har et mellomnivå før planene er gjort, at man faktisk tester ut ting før man setter ned strekene» (prosjektleder, Tromsø kommune).* Mine informanter forteller at forprosjektet har åpnet opp for andre måter å både tenke og bedrive planlegging på. Kommunen har som uttalt ambisjon å utfordre seg selv i hovedprosjektet, mot å teste ut hvordan erfaringene fra disse prosessene kan overføres til tradisjonelle planprosesser; *«at dette er en metode som kan påvirke og inngå i vårt daglige virke» (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 51).* *«Ka No?»* har bidratt til nye forståelser av Nordbyen, men det gjenstår å se hvordan dette har kan ha en påvirkning (eller ikke) framtidig planlegging. Dette var kun første fase i en større prosess. Rapporten påpeker også påvirkningen til byromsfestivalen, og hvordan den vil virke tilbake på byutviklingsprosesser. *«Det er også et spørsmål hvordan festivalen og prosjektene vil virke tilbake på byutviklingsprosessen. Her er det ingen fast praksis å se hen til. Det gjenstår å se hva den til slutt får å si for de mer langsiktige veivalgene i Nordbyen» (Vedlegg 4: Rapport KaNo?, side 57).* For å finne ut av dette kan det forsøkes å studere Norbyplanen, og spore en eventuell påvirkning. Dette har jeg derimot ikke gjort, på grunn av oppgavens avgrensning.

Dette er bakgrunnen for hovedprosjektet, som bygger videre på erfaringene fra forprosjektet og byromsfestivalen; særlig når det gjelder brukermedvirkning, midlertidighet og utprøving.

2.4. Oppsummering

Dette kapittelet har lagt fram kommunens eksperimentelle forhistorie, og har presentert de mest sentrale elementene ved tidligere prosjekt- og planarbeid. De presenterte prosjekter har lagt grunnlaget for «Tromsø sjøfront», og har gjort det mulig å åpne opp i bredere forstand enn det som er lovpålagt og tradisjonelt i kommunen. Den siste delen av «*Hvor går Tromsø?*» var inspirert av forgjengeren ByÅr, og jeg nevner i tillegg at prosjektet ikke ville vært mulig uten erfaringene fra ByÅr. «*Hvor går Tromsø? del 3*» og «Tromsø sjøfront»-prosjektet i denne studien skiller seg derimot fra Spillet om Tromsø og Byutviklingens År; fordi de førstnevnte prosjektene ikke var initiert utenfra, slik som «spillet» og ByÅr i stor grad var. Prosjektene har alle ulike utgangspunkt, men kan sies å ha samme overordnede mål; å være eksperimenterende og forsøke å forbedre og utvikle de praktiserende planleggingsmetodene. I tillegg representerer prosjektene et fokus på åpenhet og inkludering. Det kan undres om hva kommunen har tatt med seg videre i sitt virke fra disse prosessene, og hvordan disse prosjektene konkret kan ha påvirket dagens planleggingsmetodikk. Utenom referanser kommunen selv trekker i interne dokumenter og planer, har jeg ikke datagrunnlag for å si noe om dette. Det å ikke videreføre noe, kan også begrunnes i lærdommer og erfaringer, hvis de nye initiativene ikke førte til så mye ny lærdom. Det er nettopp noe av det som ligger bak det å eksperimentere; det finnes ingen garantier for at det vil fungere. Likevel vil jeg påpeke at slike prosjekter setter en dagsorden, og viser hva som er mulig å gjennomføre.

3. Metodiske valg og refleksjoner

Dette kapittelet handler om de metodiske valg og refleksjoner som er gjort underveis i denne studien. Når jeg oppdaget prosjektet Tromsø sjøfront visste jeg med en gang hvilke deler som interesserte meg, og hva som «*satte fyr på mine tanker*»; å studere hvordan slike initiativ forsøker å «*bryte seg inn*» hos de mer etablerte planleggingsforståelsene- og metodene. Gjennom tidligere forskningsarbeid har jeg blitt enda mer nysgjerrig på tematikken, som har ført til nye spørsmål som jeg ønsker å undersøke i nye sammenhenger og kontekster Videre i kapittelet vil jeg redegjøre for, og diskutere de metodiske valg og vurderinger som jeg har gjort underveis i denne studien, og som har hatt betydning for hvordan oppgaven har blitt til. Jeg vil forsøke å utføre en kritisk vurdering av mine metodiske valg, og i tillegg vil forskningen og datamaterialets pålitelighet og gyldighet bli diskutert. Jeg problematisere min rolle i denne prosessen og dens eventuelle påvirkning. Til sist diskuterer jeg studiens relevans.

3.1. Forskningsdesign – metodiske valg og vurderinger

Det å formulere en problemstilling som kunne beskrive denne studiens formål var utfordrende, og spennende. Prosjektet omhandler mange ulike og spennende tematikker. Jeg har ønsket å løfte fram mange ulike tematikker og perspektiver. «*Kill your darlings*» er ett uttrykk som beskriver følelsen jeg satt med under datareduksjonen. Likevel var dette nødvendig for å kunne utføre denne studien. Formulering og ordlyden på mine forskningsspørsmål har endret seg underveis, men problemstillingen har noenlunde vært den samme underveis. Arbeidet med formuleringer og fokus har opplevdes som en runddans, slik også Cato Wadel poengterer kvalitativ forskning kan være: «*Kvalitativt orienterte forskere er villige til å endre både teori/hypotese, metode og hva som kan være data i løpet av selve studieperioden. Slik endring i opplegg kan forekomme både en, to, tre og flere ganger i løpet av et feltarbeid. Vi kan si at kvalitativt orientert forskning innebærer en "runddans" mellom teori/hypoteser, metoder og data mens en driver feltarbeid*» (Wadel 1991: 129).

For å svare på mine spørsmål var det avgjørende å undersøke hvilket forskningsdesign som best kunne bidra til å svare på spørsmålene jeg stiller i denne studien. For å studere disse prosessene i en slik kreativ og eksperimenterende kontekst, valgte jeg å følge de ulike involveringsprosessene som Tromsø sjøfront-prosjektet gjennomførte våren 2018. Aktivitetene

ble utført parallelt med min studie, og jeg så jeg muligheten til å supplere mine intervju med deltakende observasjon. Kvalitative intervju er en dominerende forskningsmetode i samfunnsvitenskapelig forskning, og er en effektiv metode for å undersøke synspunkter og perspektiver. En kombinasjon av kvalitative intervju, deltakende observasjon og dokumentanalyse ble derfor valgt som metode for å gå i dybden av disse prosessene; og undersøke hvordan de utfolder seg i praksis. Uavhengig av type datainnsamlingsmetode har etiske prinsipper som konfidensialitet, informert samtykke og ivaretagelse av informantens integritet vært viktig å overholde.

Gjennom mine observasjoner og intervjuer med nøkkelaktører i prosjektet har jeg undersøkt hva dette unike samarbeidet blir begrunnet i, og hvilken verdi de mener dette arbeidet har. Aktivitetene som ble gjennomført gjennom min datainnsamling bestod av ulike verksteder, byvandring og samarbeid med studenter, kunstnere og andre lokale aktører. I tillegg var konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinntallasjon en viktig del når det kommer til innbygger- og brukerinvolvering som prosjektet bedriver. Konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinntallasjon var en aktivitet jeg ikke fikk fulgt direkte. I analysen av disse prosessene vil det være mine informanternes opplevelse, dokumenter og fortellinger som anvendes som undersøkelsesmateriale. De ulike verkstedene og byvandringene som ble gjennomført hadde et hovedfokus på byrommene Prostneset og Strandtorget. Grunnet volumet og omfanget av aktivitetene som berørte Strandtorget, vil oppgaven i stor grad fokusere på prosessene som tok for seg dette området.

3.2. Forskningsprosessen

Denne studien baserer seg på fem kvalitative intervju og syv dager med deltakende observasjon. I tillegg er det også utført uformelle samtaler på kafé og e-post. Det hele startet over en kaffe med en av prosjektlederne for prosjektet Tromsø sjøfront. Jeg hadde hørt om prosjektet og deres arbeid, og var interessert i å høre mer om hva de drev med, og prosjektets planer. Etter å ha blitt fortalt om deres ambisjoner, og fått innsyn i interne dokumenter, bestemte jeg meg for å følge prosessene som skulle komme. Perioden for datainnsamling strekker seg fra juni 2018, og til februar 2019. Begrunnelsen for den lange perioden er spredningen av aktiviteter, mine

informanters tilgjengelighet, og det faktumet at jeg ville få med meg så mye av prosjektet som mulig. Derfor kan det til dels sies at jeg har bedrevet en form for følgeforskning.

Figur 2: Tidslinje som viser forskningsprosessen

3.2.1. Deltakende observasjon

For å bedre kunne analysere og forstå prosessene som inngår i min studie, ble også deltakende observasjon en viktig del av forskningsprosessen. Slik fikk jeg innblikk i hvordan ambisjonene og visjonene til prosjektet omsettes i praksis, og jeg kan dermed påpeke hvordan samarbeidet og involveringen har foregått. Min rolle som forsker ble presentert og gjort kjent for deltakerne. Gjennom observasjon har min ambisjon vært å observere hvordan disse verkstedene ble gjennomført, og hvordan interaksjonen mellom deltaker og arrangør foregikk. Det har vært interessant å delta på verkstedene, og studere hvordan budskap blir formidlet, i tillegg til hvordan deres mentalitet omsettes i praksis. Under deltakelsen på verkstedene og møtene var jeg meget bevisst på å ikke opptre som en «vanlig» deltaker, og begrenset min deltakelse i diskusjoner. Dette gjorde jeg fordi jeg ikke ønsket å påvirke prosessene, fordi jeg var deltaker i form av observerende forsker, og ikke «engasjert innbygger». Likevel var jeg opptatt av å delta i den grad at min tilstedeværelse ikke ville bli sett på som merkelig og jeg kunne begrense andres innspill.

Dato	Aktivitet
5. juni 2018	Verksted for byrommet Prostneset
6. juni 2018	Verksted for byrommet Strandtorget
7. juni 2018	Verksted med barnehagebarn for byrommet Strandtorget
7. juni 2018	Interne møter med samarbeidspartnere og lokale kunstnere
8. juni 2018	Møte med fokusgruppen
11. juni 2018	Befaring etterfulgt av workshop
20. september 2018	Foredrag av raumlaborberlin
24. januar 2019	Samarbeidsmøte – sentrumsplanen og kunst- og byromsplanen

Tabell 1: Oversikt over deltagende observasjon

Ambisjonen var å følge disse prosessene uten å gjøre de jeg observerte utilpass. I tillegg bør det nevnes at det ikke var deltakerne på verkstedene som jeg studerte, og heller ikke hvilke innspill som ble fremmet. Jeg undersøkte heller interaksjonen mellom arrangør og deltaker, og hvordan samskapingen foregikk. Gjennom feltsamtaler fikk jeg et innblikk i hva deltakerne syntes om disse prosessene. Likevel ser jeg i ettertid at det i tillegg hadde vært interessant å ha fått med et deltakerperspektiv gjennom intervjuer, og dette kunne ha beriket min analyse.

3.2.2. Kvalitative intervju

Intervju ble valgt som metode for å undersøke informantenes meninger og begrunnelsene for prosjektets metodikk og ambisjoner. Jeg har gjennomført fem semistrukturerte intervju med prosjektets mest sentrale aktører, hvorav fire av disse foregikk ansikt-til-ansikt. Et av intervjuene ble gjennomført via videochat på Skype. Prosjektets arbeidsgruppe består av tre forskjellige aktører, der det kun er representantene fra kommunen som har tilholdssted i Tromsø. Å planlegge og gjennomføre intervju har derfor vært krevende. Mine informanter er travle mennesker, med mange prosjekter på gang. Likevel har de tatt seg tid til denne studien, og dette settes stor pris på.

Dato	Informant
25. september 2018	Arkitekt, raumlaborberlin
10. oktober 2018	Kurator, KORO
17. oktober 2018	Kunstner
6. november 2018	Prosjektlederne, Tromsø kommune
15. februar 2019	Prosjektlederne, Tromsø kommune

Tabell 2: Oversikt over intervju og informanter

Utvalget er gjort basert på informantenes stilling og kunnskaper. Det var klart fra starten at jeg måtte snakke med prosjektlederne, men de resterende informantene er funnet gjennom *snøballmetoden*, der mine informanter har pekt ut aktuelle og sentrale aktører. Tanggaard og Brinkmann (2010: 21) poengterer at det som en grunnregel er bedre å gjennomføre relativt få intervjuer, for å unngå å utføre for mange intervjuer og drukne i datamengden; og dermed ikke få til en sammenhengende og nyskapende analyse og fortolkning av materialet. Likevel ser jeg i ettertid at det er flere aktører som hadde vært interessante å få med i studien, som for eksempel noen av lederne til prosjektlederne. Likevel var en begrensning av informanter nødvendig for å fullføre denne studien.

I forkant av intervjuene ble informantene informert om studien, dets problemstilling og hovedfokus. Hver informant har fått tilsendt sitater og utdrag av analysen de omtales i, for gjennomlesing og godkjenning. I denne studien har jeg benyttet meg av skriftlig samtykke, og hver informant har i tillegg fått et informasjonsskriv om studien, og blitt informert om frivillig deltakelse. Informasjonsskrivet (Vedlegg 8 og 9) ble utarbeidet ved hjelp av en mal for informasjonsskriv fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), og informantene ble informert om at de når som helst kunne trekke seg fra studien. Informantene i denne studien er ikke angitt med navn, men er heller ikke anonymisert fullstendig. Stillingstittel og deres posisjon presenteres i analysen, og dette begrunnes i at det er av betydning om det er kommunens representanter som uttrykker noe, eller om det er en av de eksterne aktørene. I tillegg vil jeg påpeke

at den enkelte informants uttalelser ikke er representativ for organisasjonen de representerer, selv om de er intervjuet i kraft av sin stilling.

For å forsøke å tilfredsstille mitt mål om intervjuet som en god samtale, valgte jeg å benytte meg av tematiske intervjuguider (Vedlegg 3). Informantene representerer ulike organisasjoner og interesser, og dette har ført til at intervjuguidene er blitt skreddersydd og tilpasset hver informant; selv om tematikken og noen av spørsmålene var gjentakende for alle intervjuene. I mine intervju har jeg forsøkt å ikke stille ledende spørsmål, og også fulgt opp uttalelser med relevante oppfølgingsspørsmål. Likevel er ikke intervju en nøytral teknikk og intervjuet er en aktiv interaksjon der bestemte spørsmål vil gi bestemte svar, og i tillegg er formuleringen av spørsmålene av betydning (Gubrium og Holstein, 2005; Holstein & Gubrium, 2003 i Tanggaard & Brinkmann, 2010). Et av intervjuene foregikk på engelsk, og dette medførte til at intervjuguiden til dette intervjuet var noe mer detaljert enn de andre. Hvert intervju er tatt opp på båndopptaker, og transkribert i ettertid. Ved å bruke båndopptaker kunne jeg være «tilstede» under intervjuene, og ikke notere ned alt som ble sagt. Noen notater ble likevel ført underveis, spesielt fordi analysearbeidet allerede foregikk under intervjuene.

Fordi min deltakelse på verkstedene og interne møter foregikk i forkant av mine intervju, bidro dette til at jeg hadde kjennskap til flere av mine informanter tidligere, noen mer enn andre. Dette gjorde at jeg kunne spørre mer utdypende spørsmål når det gjaldt de gjennomførte aktivitetene. Det faktumet at jeg ikke var fullstendig ukjent for informantene vil også ha betydning for intervjuet som sosial interaksjon. Samspillet mellom meg som intervjuer og mine informanter er også avgjørende for kunnskapen som oppnås (Thagaard, 2013).

3.2.3. Dokumentanalyse

I tillegg til observasjon og kvalitative intervju er også dokumentanalyse en av metodene benyttet i denne studien. Relevante dokumenter og tekster har bestått av en kombinasjon av interne arbeidsdokumenter, prosjektsøknader- og beskrivelser, utkast til temautredninger, og i tillegg utkastet til kunst- og byromsplanen. Også tidligere forskning på feltet, og særlig studiene som har fokusert på Tromsø kommunes tidligere prosjekter og planleggingsarbeid har vært nyttig.

Jeg har vært heldig som har fått innsyn i mange interne dokumenter som er under arbeid, og som også er utkast. Dette er også hemmende fordi de vil kunne endres i ettertid, og dette bør tas i betraktning. Dokumentene benyttes for å understøtte mine funn, sitater fra mine informanter og ikke minst til informasjonsinnhenting om prosjektet og dets ambisjoner. Kristiansen (2012) reflekterer i sin studie over viktigheten av hvordan tekster og verk leses, og om hvorvidt en leser dokumenter og faglitteratur gjennom sitt analytiske rammeverk eller faglige forforståelse «(..)fremfor å undersøke (i så stor grad som mulig) – ofte hjulpet av intervjuer eller andre tekster – den betydning forfatteren selv legger i det (enten forfatteren er en person, en gruppe eller en institusjon» (Kristiansen, 2012: 81). Dette er av betydning for hvordan tekstene forstås og benyttes i denne studien. Derfor har dokumentene jeg har benyttet meg av i denne studien blitt studerte flere ganger, gjennom ulike tilnærminger.

3.2.4. Oppsummering av forskningsprosessen

Gjennom observasjon, supplert med intervju og dokumentanalyse, har jeg datamaterialet til å si noe om hvordan ting har foregått, med hvem og hvorfor. Dette gir meg et godt datamateriale, som gjør at jeg kan gjøre sammenlikninger mellom utsagn i prosjektbeskrivelser, intervju og hva som har foregått i praksis. Analysearbeidet startet allerede gjennom observasjonen, og har foregått underveis i hele prosessen.

3.3. «Å forske på naboen»

Tittelen på dette kapittelet referer nettopp til det faktumet at jeg forsker på min nabo. En av mine nøkkelinformanter er min husvert og nabo. Det å forske i eget fagmiljø, eller på venner og bekjente kan være utfordrende. Likevel har dette bidratt til at veien til informantene mine har vært kort, og dette har gjort det enklere å føre dialog underveis; både om studien, men også om prosjektet og statusoppdateringer underveis. Det å studere et prosjekt i prosess har vært utfordrende. Min kjennskap til en av prosjektets mest sentrale aktører har bidratt til at det har vært enklere å følge prosjektets statusoppdateringer.

Som en del av min bachelorgrad var jeg praktikant hos Tromsø kommune ved avdeling for byutvikling, og arbeidet spesifikt med prosjektet Hvor går Tromsø? del 3 (HgTd3). Etter endt praktikantperiode var jeg også engasjert på freelance-basis, og var med på de delene av prosjektet som omhandlet formidling, involvering av barn og unge og arrangement og

gjennomføring av byvandring våren 2015. Dette arbeidsforholdet bidro til at jeg knyttet kontakter og bekjentskap, som det kan antas har bidratt til at jeg lettere har fått en «inngangsbillett» til prosessene til Tromsø sjøfront, i form av nettverk.

Det kan diskuteres om det er hemmende å ha for mye forhåndskunnskaper om temaet som studeres, og om dette kan redusere forskeren nøytralitet og objektivitet. Likevel kan det argumenteres for at forskerens forforståelse ikke kun behøver å være begrensende, men også kan være nyttig for studien. «*Som hermeneutikken har godtgjort (Gadamer, 2004), kan vi kun forstå verden på bakgrunn av en forforståelse, og i praksis viser erfaringene at de beste intervjuene lages av intervjuere som har omfattende kunnskap om det emnet de intervjuer om, idet de kan stille de beste og mest relevante spørsmålene*» (Tanggaard og Brinkmann, 2012: 28). Jeg mener at min kjennskap til eksperimentelle praksiser har gitt meg muligheten til å stille gode spørsmål rundt prosjektledelsen refleksjon rundt de arbeidsmetoder de forsøker å koordinere og integrere inn i det de omtaler som tradisjonelle planleggingsprosesser.

Likevel kan også min egen faglige forutforståelse har ført til at jeg har gått inn med antakelser som nødvendigvis ikke stemmer. Å anerkjenne dette har vært en viktig del av forskningsprosessen. En del av min ambisjon har vært å ikke la meg selv og min kjennskap stå i veien for ny innsikt. Gjennom min studie har jeg forsøkt å ha et åpent sinn, men som Tanggaard og Brinkmann (2012: 27-28) uttrykker; «*Men det åpne sinn er ikke det samme som et tomt hode*». Likevel bør det nevnes at mine relasjoner og kjentskap til noen av mine informanter og eget faglige ståsted, har ført til det har vært utfordrende å være kritisk til metodene og arbeidsmåtene som gjennomføres. Når det gjelder dette har jeg måtte «gått noen runder med meg selv», og jeg har også reflektert denne problematikken med både veileder og en av mine nøkkelinformanter. Jeg vil poengtere at dette er noe jeg har fått til.

Min egen forforståelse kan representere en feilkilde som “*sperrer for tilgangen til andre aktørers meningsforståelse*” (Paulgaard 1997: 72). Det har vært viktig for meg som forsker å forsøke å forlate mine antakelser, men det må tas i betraktning av tolkningene som gjøres i denne studien skjer på grunnlag av min egen forutforståelse. Min forforståelse og synpunkter vil påvirke min forskning og denne studien. Tanken om den objektive forsker er undergravd for lengst, og et fullstendig utenfra-perspektiv i forskningsarbeid- og produksjon er umulig.

«*Knowledge cannot be separated from the knower*» (Steedman, 1991: 53 i Alvesson og Skjölberg, 2018: 1). Vårt blikk og valg av perspektiver vil alltid være farget av våre faglige forståelser og valg underveis i forskningsprosessen. En start er å anerkjenne dette og forsøke å ha et åpent og refleksivt blikk. Samtidig hevder Alvesson (2011) at det å ha et for stort fokus på gjennomsiktighet, objektivitet og nøytralitet kan hemme utviklingen av mangfold og kompleksitet i våre metoder (Alvesson, 2001 i Kramvig og Førde, 2013). Et refleksivt blikk handler derfor om å fokusere på samspillet mellom å produsere fortolkninger, men også å utfordre de. Det innebærer også at vi som forskere må anerkjenne det komplekse og usikre ved våre egne forskningspraksiser (ibid).

3.3.1. Reliabilitet og validitet

Forskningens kvalitet kan bedømmes ut fra dens troverdighet, og forskningens reliabilitet og validitet er sentrale temaer i denne vurderinger (Silverman, 2011 i Thagaard, 2013). Dette kapittelets foregående delkapitler har forsøkt å argumentere for studiens reliabilitet og pålitelighet, gjennom å redegjøre for hvordan dataene har blitt utviklet.

For å styrke studiens pålitelighet er en refleksjon rundt datamaterialet jeg anvender viktig. Jeg har først og fremst intervjuet prosjektets mest sentrale aktører. Som nevnt tidligere i kapittelet ville det vært interessant å intervjuet flere aktører; da spesielt noen som er kritiske til denne arbeidsmetodikken. Likevel ville studien ha bestått av andre funn ved å velge andre aktører, eller ved at en annen forsker gjennomførte denne studien. Forskningens validitet (gyldighet) handler om tolkningene som studien har ført til. Jeg har gjennom en kritisk gjennomgang av min faglige forforståelse, og hvordan denne kan tenkes har lagt føringer for tolkninger som er gjort underveis i arbeidet. «*Om forskeren i utgangspunkter er knyttet til det miljøet som studeres, eller er en utenforstående, har betydning for den forståelsen forskeren utvikler i løpet av prosjektet.*» (Thagaard 2013: 194). Jeg har redegjort for min egen rolle i denne prosessen, og hvilken betydning denne har.

3.4. Studiens relevans og eventuelle påvirkning

Å studere et prosjekt i prosess har både vært spennende og krevende. Dette har krevd en kontinuerlig undersøkning, med mange statusoppdateringer underveis. Prosjektet i denne studien bærer preg av å være en åpen prosess, som blir til underveis gjennom eksperimentering; i tilblivelse og stadig endring. Derfor er det noen deler av prosjektet som ikke belyses i denne studien.

Jeg vil påpeke studiens eventuelle påvirkning av prosjektet. Gjennom mine intervju har jeg stilt kritiske spørsmål omkring blant annet medvirkningsopplegget som prosjektet organiserer. Jeg har forsøkt å stille åpne, og ikke ledende spørsmål i mine intervju. Mine spørsmål kan likevel bidra til å skape refleksjoner hos prosjektets sentrale aktører, og kan også føre til eventuelle endringer underveis. Dette er ikke noe jeg kan dokumentere, men jeg velger likevel å påpeke dette som et mulig utfall. Å påvirke et praksisfelt, det er jo akkurat dette vi som forskere ønsker. Denne studien foregår underveis i prosjektet, og det kan derfor antas at noen av mine funn vil kunne påvirke prosjektet i fremtiden; eller ikke. Likevel bør dette påpekes, da studien vil ferdigstilles og publiseres lenge før prosjektet er ferdig.

3.5. Oppsummering

Dette kapittelet har redegjort for de metodiske valg og refleksjoner som er gjort underveis i denne studien. Jeg har forsøkt å være åpen, kritisk og refleksiv i min forskning. Prosjektets kompleksitet bør anerkjennes, og kunne vært interessant å studere disse praksisene i ettertid. Dette ville gitt andre funn, og det ville vært mulig å finne ut om prosjektet har fått den påvirkning og effekt som ønskes. Likevel er det veldig spennende å studere noe mens det foregår; å få følge valg og vurderinger mens de hender. Det at jeg har fått delta på interne møter og verksteder har ført til at jeg har en innsikt jeg mulig ikke ville hatt, dersom denne studien hadde foregått etter prosjektets gjennomføring.

4. Eksperimentering og kreativ spekulering i planleggingsteori- og praksis

I dette kapitlet presenterer jeg og drøfter relevante begreper og perspektiver når jeg gjelder eksperimentering i planleggingsteori- og praksis. Perspektivene danner utgangspunkt for de fortolkninger som gjøres i analysene som følger i neste kapittel. Oppgaven fokuserer som nevnt på de ulike prosesser og metoder prosjektet «Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen» tar i bruk, og undersøker hvordan uttesting og nye og eksperimenterende former for planlegging og medvirkning brukes for å utarbeide kunst- og byromsplanen.

For å studere og analysere disse prosessene tar jeg for med teoretiske begrep og perspektiver fra en planforståelse som kan defineres som en eksperimentell planteoretisk tilnærming. Begreper og perspektiver herfra skal bidra til en bedre forståelse for hva eksperimentering i planlegging er og hvordan en eksperimentell form for planlegging kan utøves i praksis. Jeg redegjør for hvordan teoriene jeg tar i bruk, mener det er relevant å eksperimentere inn i ulike plankontekster, og hvordan dette kan gjennomføres. Jeg vil vite til hva som kjennetegner en eksperimentell planleggingsteori. Nest sist i dette kapitlet drøfter jeg nyere medvirkningsformer som kan praktiseres i eksperimenterende planleggingsprosesser. Jeg ser det som nyttig å inkludere litteratur som problematiserer praktisering av nye medvirkningsprosesser, fordi prosjektet i denne studien tester ut ulike involveringsmetoder. Samarbeidsrelasjonene som skapes og utøves vil jeg diskutere opp mot begrepet samskaping, og som jeg redegjør til sist i dette kapitlet.

4.1. Hva kjennetegner en eksperimentell form for planlegging?

Planlegging, særlig fysisk planlegging, er blitt til en arena for eksperimentering. «Å eksperimentere» kan gis flere forskjellige betydninger, men den generelle betydningen av begrepet handler om å forsøke noe med et usikkert resultat (Kristiansen og Nyseth, 2018), det å erfare gjennom det å teste ut. Foucault gir begrepet «å eksperimentere» to betydninger; å tenke annerledes og utenfor boksen (*experience*) og som det å utfordre sine egne grenser (*experiment*) (O'Leary, 2008 i Nyseth, 2015).

På stadig flere steder vokser konsepter som «smart cities», «økobyer», «happy cities», «urban living labs», karbonfrie byer og andre eksperimentelle innslag fram. Det slike eksperimenter har til felles, er at de bygger på ideen om at eksperimentering av ulike slag kan bidra til mer levende og bærekraftige byer i fremtiden (de Jong m.fl., 2015 i Evans m.fl., 2016). Metodene kan i noen tilfeller, baseres i større grad på involvering og kommunikasjon fremfor ovenfra- og ned prosesser (Balducci, 2008: 79-80 i Balducci, m. fl. 2011). Eksperimentelle former for planlegging kan vektlegger deltakelse og inkludering, men er i tillegg også rettet mot nyskaping og håndtering av det ukjente og usikre (Kristiansen og Nyseth, 2018).

Eksperimentelle tilnærminger og praksiser ser ut til å vokse fram grunnet et stadig mer komplekst samfunn, fylt med komplekse og *wicked problems*. De kan inneholde flere ulike tematikker og fokusområder, og for å nevne noen kan dette innebære fokus på teknologi, økologi, karbonfrie byer, bærekraft og den sosiale dimensjonen. Eksperimenter med fokus på den sosiale dimensjonen vil fokusere på viktigheten av rollen til sivilsamfunnet og borgerne. Her fremheves prosessen gjennom sosiale nettverk bestående av ulike aktører; «*The social experiment emphasizes the importance of social innovation and the role of civil society, citizens and consumers*» (Sengers m.fl., 2016: 18). «Smart cities» har en orientering som retter seg mot teknologiske innovasjoner og smarte løsninger ved bruk av blant annet digitalisering. Sengers m.fl. (2016: 21) definerer eksperimenter i konteksten bærekraftige utvikling og endringsprosesser som inkluderende og praksis-baserte, «*challenge-led initiative designed to promote system innovation through social learning under conditions of uncertainty and ambiguity*».

Eksperimentering som prosess og metode kan betegnes gjennom ulike betydninger, og en definisjon lyder slik; «*Experiments are practice-based interventions because they occur outside of the conventional laboratory under real-life condition*» (Sengers m.fl., 2016: 22). Denne definisjonen fremhever den eksperimentelle tilnærmingen som eksperiment som befinner seg utenfor det klassiske laboratoriet. Brown m.fl. (2003 i Sengers m.fl. 2016) vektlegger sosial læring gjennom eksperimentering; «*Experiments are sites of social learning*».

Flere innovasjoner introduseres som eksperimenter, med målsettingen om å endre systemer, regler og prosedyrer (systeminnovasjoner). Arenaer for innovasjon og endring skaper et rom

for eksperimentering der nye ideer kan utformes og implementeres (Karvonen og van Heur 2014, 389 i Marvin og Silver, 2016: 48). En eksperimentell tilnærming dreier seg mer om nye måter å analysere byen på, enn om det å lage helt nye planer (Kristiansen og Nyseth 2018). Gjennom å «*løsne opp*» i fastlåste og etablerte tankemåter og forståelsesmodeller, forsøkes det i noen tilfeller å skape et handlingsrom for kreativitet og fantasi som redskap. En slik tilnærming kan bidra til å utvide horisonten og skape nye forestillinger om fremtiden og hva som er mulig. ut.

Noe av den eksperimentelle planleggingsteorien fokuserer på planlegging som en utprøvende, spekulerende prosess, og som er åpen for endring. Evans m.fl. (2016: 5) omtaler den eksperimentelle prosessen slik; «*The process of urban experimentation unfolds over space and time through reworking the relationships between social and material networks in the context of existing economic, social and political trajectories*». I tillegg kan en eksperimentell tilnærming eller planforståelsen også være søkende, og involverer aktivt mange aktører om å utvikle framtidssjøsninger; men alltid i et lys av usikkerhet (Nyseth 2015, Kristiansen og Nyseth, 2018). Pragmatismen etter tradisjon fra John Dewey har vært en sentral inspirasjonskilde for mange eksperimentelle praksiser. Tankesettet bak det eksperimentelle springer ut fra pragmatismens annerkjennelse av kontingens; «*det vil si at aktører hele tiden vil konfronteres med uventede hendelser, tilfeldigheter og en generell usikkerhet om hvordan det er best å handle i verden*» (Karvonen & van Heur, 2014: 384 i Kristiansen og Nyseth, 2018: 288). Pragmatismene fokuserer på at kunnskap skapes gjennom konkrete praksiser, hvor det i fellesskap eksperimenteres og testes ut mulige løsninger på ulike problemer (Kristiansen og Nyseth, 2018).

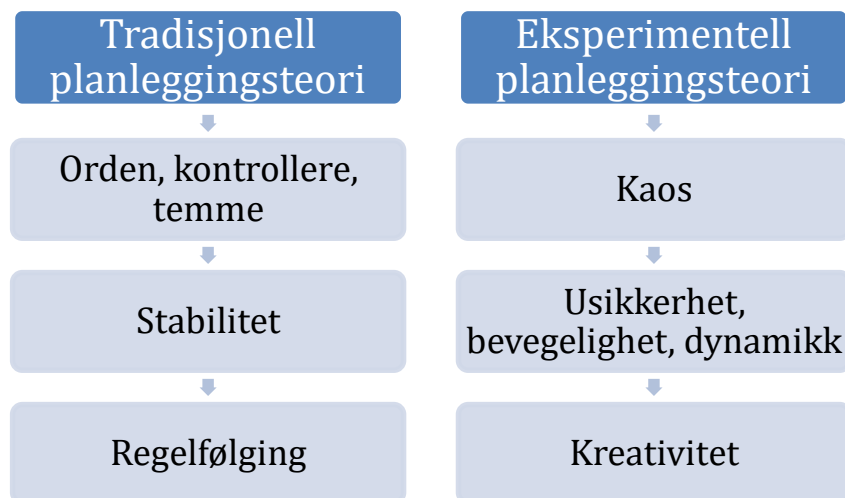
I planleggingsteorien knyttes også det eksperimentelle opp mot den poststrukturalistiske teori, og særlig etter tradisjon fra Deleuze og Guattari. Her vektlegges også det kontingente og radikale usikkerheter (Hillier, 2008), men rettes mer mot håndtering av usikkerhet. Jean Hillier er den planteoretikeren som i særlig grad har forsøkt å utvikle dette perspektivet på planlegging (2007, 2008). Hun mener at meningen bak å eksperimentere ikke kun handler om å søke etter løsninger, men også om hvordan man kan håndtere usikkerhet; «*Experiments are speculative methods of knowing, working with doubt and uncertainty* (Hillier 2007:76 i

Balducci m.fl. 2011: 493). Hillier bygger på filosofene Deleuze og Guattaris poststrukturelle tilnærminger (1994: 111 i Hillier, 2007: 280) som skriver at «Å tenke er å eksperimentere ...».

Det er særlig Hilliers perspektiver og teoriutvikling som benyttes videre i denne studien. Begrunnelsen for dette er hennes fokus på usikkerhet og tilblivelse. Mer om disse perspektivene følger videre i dette kapitlet. Jeg mener jeg at Hilliers tilnærming egnet seg godt til å studere og forklare de usikre og flytende prosessene som foregår i prosjektet jeg studerer. Prosjektet har, som jeg vil vise til i oppgavens analyse, et slags tilblivelsesperspektiv de og.

4.2. En kritikk av den regulative planleggingsformen – Hilliers multiplanære planleggingsteori

En eksperimentell planleggingsteori kan utfordre de tidligere etablerte og hegemoniske planleggingsteoriene, og særlig det vi kan betegne som den rasjonelle og instrumentelle planleggingsmodellen. En rasjonell form for planlegging har tradisjonelt stått for det motsatte av det den eksperimentelle planteorien vektlegger; å fikse, ordne og kontrollere de ulike bevegelser og strømmene (Nyseth 2015). Eksperimentell planleggingsteori kan derfor sees på en kritikk til denne tradisjonelle og regulative formen for planlegging. Det som kjennetegner eksperimentell planlegging i prosjekts kontekst, er de nye og utradisjonelle arbeidsformene og aktivitetene, i tillegg til bruken av utradisjonelle og uvanlige analysemåter. Den rasjonelle planleggingsmodellen er basert på formålsrasjonalitet og forutsigbarhet, og begrep som hyppig brukes i forbindelse med denne planformen er effektivitet, styring, forvaltning og helhetlig planlegging (Aarsæther, 2012). Her er planen det viktigste styringsverktøyet, og prosessene er ikke-kontingente. Nedenfor har jeg utarbeidet en tabell som viser de mest sentrale ulikhetene ved tradisjonell og eksperimentell planleggingsteori, som er inspirert av Kristiansen og Nyseth (2012), Nyseth (2015) og Nyseth og Kristiansen (2018).

Tabell 3: Tradisjonell vs. eksperimentell planlegging

Det kan hevdes at utviklingen av planleggingsteorien siden 70-tallet har vært en eneste lang kritikk av den rasjonelle og regulative formen for planlegging (Falleth og Saglie, 2012), der planleggeren er en ekspert med stor tiltro til kunnskap og evidensbaserte analyser. Det alt for store fokuset på blant annet regelfølgning menes at begrenser rommet for kreativitet, innovasjon og utvikling (Albrechts, 2005 i Kristiansen og Nyseth, 2012: 291), er noe av kritikken. Planformen blir også kritisert for å mangle gode verktøy for å kunne se for seg og realisere eventuelle potensialer som den ukjente framtid kan representere (Nyseth 2015), men ikke minst også på grunn av den for snevre involvering og inkludering av aktører. Jean Hillier er også kritisk til denne rasjonelle og regulative planforståelsen. Hillier (2007, 2008) Healey (2007, 2010) og Louis Albrechts (2004, 2005) er blant de som mener at den rasjonelle og regulative planforståelsen er for statisk, rigid og gir en altfor liten fleksibilitet og kreativ forestillingsevne. Hillier argumenterer for at planlegging må være strategisk, fleksibel, kreativ og inkluderende (Kristiansen og Nyseth, 2012; Nyseth, 2015). Begrunnelsen for det er problemene som kan oppstå når planene ikke klarer å holde takt med de raskt skiftende omstendighetene; planene mister dermed raskt aktualitet og som i tillegg kan bli til det vi kan omtale som «skuffe-planer», som ikke følges opp og iverksettes.

Jean Hillier kritiserer som nevnt den tradisjonelle og regulative planleggingen for å være for lite kreativ, strategisk og fleksibel. Hun presenterer sin egen multiplanære teori og metodikk, der hun ser på strategisk planlegging (*strategic spatial planning*) som spekulativ

eksperimentering. Hennes forslag til kreativ eksperimentering står i kontrast til den rasjonelle planforståelsen, fordi dette krever mer enn rasjonelle analyser og kunnskap (Nyseth 2015).

Ved å ta utgangspunkt i Hilliers teoretiske univers er eksperimentering undersøkelser av fremtidige muligheter. I dette perspektivet er planlegging alltid uferdig, og mer en prosess enn et produkt. Det handler om å løsrive seg fra de tradisjonelle og fastlåste tenkemåter og metoder for å kunne åpne blikket mot alternative framtid (Jensen og Pløger, 2014; Hillier, 2008; Kristiansen og Nyseth, 2018). Planlegging blir da en oppdagelsesreise, mer enn et kart over hvor vi skal (Balducci et al., 2011: 2, i Nyseth og Kristiansen, 2012). «*Dette krever imidlertid at planleggingen må gi slipp på noe av sin kontroll over prosesser, og i stedet slippe til byens mange dynamiske krefter slik at nye koblinger og ideer kan skapes i kontinuerlige undersøkelser, som ikke låser framtidig handling, men holder døren åpen for de muligheter som kan komme*». (Pløger, 2007 i Nyseth, 2015: 250). Planlegging må ifølge Hillier (2008) være flytende, fleksibel, ha åpne eksperimenter, og være en «*on-going process*». Vi må ifølge henne slutte å tenke «*hva er*», men heller «*hva om*»; og gjøre planprosesser om til tilblivelsesprosesser (*processes of becoming*), istedenfor det hun kaller for fikseringsprosesser (*processes of fixing*) (Hillier, 2007a: 17). Eksperimenter skal ifølge henne ikke søke etter løsninger, men heller stille spørsmål som «*what comes next?*» (Nyseth, Pløger og Holm, 2010). Byens mange og ulike krefter slippes løs i det hun kaller for spekulativ eksperimentering, og planene utvikles gjennom det uforutsette og temporære. Spekulering forstås her som å tenke, undre, gruble og overveie (Nyseth, 2015).

4.1. Hvilke forståelsesrammer gir en poststrukturalistisk tilnærming til planleggingsfeltet?

Hillier (2007, 2008) har en poststrukturell forankring som særlig er inspirert av Giles Deleuze og Félix Guattari. De var opptatte av at verden var preget av kontinuerlig variasjon, tilblivelse, alltid i prosess, ustabil og midlertidig (Hillier, 2007, Kristiansen og Nyseth, 2012). Dette står i kontrast til, og er en avvisning av konstans og forutsigbarhet. Deleuze ville at hans filosofi skulle være frigjørende, og fokuserte på viktigheten av befrielsen fra hierarki og struktur (Bogue, 1989 i Cato og Hillier, 2010). For Deleuze handlet eksperimentering om å søke etter alternativer framfor opprør; det vil si eksperimentering som sosial innovasjon (Cato og Hillier,

2010). Deleuze og Guattari foreslår en spekulativ eksperimentering, og ved å ta i bruk dere som rammeverk tillater dette Hillier å se planleggere og planlegging som eksperimenter og spekulasjoner (Hillier, 2007a).

«I regard planning and planners as experiments or speculations entangled in a series of contingent, networked relationships in circumstances which are both rigid (e.g. legally constrained) and flexible, where outcomes are volatile, where problems are not 'solved' once and for all but which, over the 'lifetime' of a strategic plan, are constantly recast by changing actors, situations and preferences, to be reformulated in new perspectives.» (Hillier, 2008: 26).

Hillier inspireres som nevnt særlig av Deleuze og Guattari, og deres poststrukturelle tilnærming. Hva kan den poststrukturelle tilnærmingen gi oss i dette perspektivet? Balducci m.fl. (2011) mener at en slik tilnærming åpner opp for spørsmål om hvordan vi kan planlegge i lys av usikkerhet, og i flytende og komplekse situasjoner; *«Questions such as, how might spatial planners seek to affect and 'manage' environments in undecidable situations? Can we develop theories and practices that rely less on closure and more on openness to possibilities and opportunities? How might we plan in situations of fluidity and complexity?»* (Balducci m.fl.2011: 488).

En poststrukturell-inspirert planlegging vil fokusere på endring, kontingens, midlertidighet og det flytende (Hillier, 2008: 25). Balducci m.fl. (2011) argumenterer for en poststrukturalistisk strategisk type planlegging, fordi den er mer egnet for å løse det vi kan omtale som *«wicked problems»*; *«We argue that there is a need for a strong post-structuralist frame to underlay the creative work of strategic practice in a conceptualisation of the complexities of urban dynamics, their multiple relationalities, their openness to chance and their potential to become otherwise»* (Balducci m. fl. 2011: 488) Slike *«wicked problems»* oppstår gjerne i situasjoner der vi er enige om målene, men virkemidlene for å nå disse målene er ukjente eller usikre (Nyseth, 2015), og disse problemene kan være vanskelig å definere, lokalisere og implementere (Rittel og Webber, 1977 og Hofstad, ,2012 i Nyseth, 2015). De betegnes som komplekse og sammensatte.

Inspirert av Deleuze og Guattaris, presenterer Hillier rammen for hvordan hun ser på planlegging på som eksperimentell og spekulativ; «*I offer a Deleuzoguattarian-inspired view of spatial planning as experimental, speculative becoming; a creative reterritorialization which allows for the aleatory (chance) to occur.*» (Hillier, 2008: 27). For å tydeliggjøre forskjellene mellom den tradisjonelle og rasjonelle planforståelsen og den eksperimenterende, så har førstnevnte vektlagt prognoser, mens en kreativ eksperimenterende type planlegging heller inkludere scenario-, foresighting- og visjonsutviklingsverktøy som et alternativ (ibid).

4.2. Fra en værensentologi til en tilblivelsesontologi?

Deleuze og Guattari var opptatt av tilblivelse, og dette begrepet tar også Hillier med seg i sin teoriutvikling. Tilblivelse (becoming), er en bevegelighet som forstyrrer eksisterende forståelser, betydninger og måter å være på (Hillier, 2007, Hillier 2008); ulike elementer kobles sammen og utvikler nye egenskaper uten forutgitte mønstre eller baner (Hillier, 2008 i Kristiansen og Nyseth, 2012: 296). Å innta et tilblivelsesperspektiv vil ifølge Hillier være viktig for både planteoretikere og de praktiserende planleggerne, og; «*..for those who want to do something with respect to new uncommon forces, which we don't quite yet grasp, who have a certain taste for the unknown*» (Rajchman, 2000: 6 i Hillier, 2008: 41). Det er gjennom disse tilblivelsesprosessene at Hillier mener vi kan skape nye utviklingsbaner og ukjente, alternative framtider.

Tilblivelse er koblet opp mot det potensielle og upredikerbare, som innebærer at noe aldri blir slik det opprinnelig var tenkt (Hillier, 2007). Det handler om å forstå de kontinuerlige prosessene som er i stadig endring, og som «*in the making*» (Nyseth og Pløger 2015). Det handler med andre ord om anerkjennelse og forståelse av kontinuerlig endring, og at disse prosessene bidrar til å åpne opp for det ukjente. Doreen Massey (2005) er også inspirert av tilblivelsesbegrepet, og tar det med seg inn i sin forståelse av stedet som uferdig, som alltid er «*i endring*», «*på vei*», og «*in the making*»; «*Tilblivelseskrefter og tilblivelsesprosesser bidrar til å skape nye utviklingsbaner, nye responser som kan bidra til å åpne opp for det ukjente*» (Massey, 2005 i Nyseth og Pløger, 2015: 48). Det handler om å forstå de kontinuerlige prosessene som skaper sted, som ikke bare har med det materielle å gjøre, men også det symbolske og relasjonelle.

Hillier mener at vi bør innta en *tilblivelsesontologi*. Fremfor å se verden som å være, sees verden, objekter og meninger i en tilblivelsestilstand, som er i konstant endring og transformasjon. Dette legger grunnlaget for Hilliers multiplanære teori; den dynamiske og komplekse verden, der vi ikke vet hva en god fremtid er, og heller ikke kan tenke om noe før vi kan beskrive eller representere det (Hillier, 2007). Kristiansen og Nyseth (2012) forklarer dette slikt; «*I vårt hverdagsliv har vi en tendens til å se verden fra en værensentologi, hvor objekter, identiteter og mening tas for gitt som faste, stabile størrelser. Hillier er i stedet forankret i en tilblivelsesontologi, som vektlegger hvordan objekter, identiteter og mening alltid er in the making, mulig å endre og derfor også ustabile* (Hillier, 2005: 273 i Kristiansen og Nyseth 2012: 294). Å ha tilblivelsesperspektiv, eller å innta en tilblivelsesontologi, som innebærer en ny og annerledes måte å forstå verden på, som skiller seg ut fra det som kan omtales som en værensentologi.

Hillier (2007), inspirert av Deleuze og Guattari (1984) hevder at vi ikke kan tenke om noe før vi kan beskrive eller representere det. Utfordringene ved dette er at våre representasjoner aldri vil være fullstendige eller objektive. Vi forenkler og reduserer verdenen grunnet dens kompleksitet (Hillier, 2008; Kristiansen og Nyseth, 2012). En rasjonell og regulativ planlegging har hatt som hensikt og mål å håndtere kompleksitet gjennom forenkling, og hun mener at det som ekskluderes gjennom våre representasjoner, alltid vil påvirke det inkluderte, men på uforutsette og uforutsigbare måter (Hillier, 2007, Kristiansen og Nyseth, 2012). Den meningen vi også tillegger disse objektene er alltid relasjonelle, kontekstuelle og kontingente. Kontingens er et sentralt begrep i både pragmatismen og poststrukturalistisk teori, og dette viser til at identiteter, objekter og strukturer ikke er gitte. De kan være, men er ikke nødvendigvis fikseringer i tid og rom (Howart, 2005 i Kristiansen og Nyseth, 2012). I et planleggingsperspektiv går dette imot planleggingens idealer, som forsøker å stabilisere og fikserer. Hillier vektlegger midlertidige fikseringer, som skal skape muligheter og ikke låse fast planleggingen.

4.3. Eksperimentering som en kontinuerlig prosess

Hillier (2008) betegner en eksperimentell form for planlegging som en kontinuerlig prosess som bestående av ulike lag av planer, både kort- og langsiktige. De kortsiktige planene tar gjerne for seg et konkret område og er gjerne detaljplaner, og her har den regulative og

rasjonelle planforståelsen fortsatt sin plass fordi den sikrer gjennomføring (Nyseth, 2015). Sentralt når det gjelder de langsiktige planene er visjoner for framtiden, og det er her det er mulig å eksperimentere kreativt «... gjennom å prøve ut ulike retninger og potensielle utviklingsretninger og i felleskap diskutere hvorvidt de representerer en ønsket retning, basert på analyser av drivkrefter, forbindelseslinjer og dynamikker» (Nyseth, 2015: 251). Planer som er gjeldende her er for eksempel kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Planleggingen har et behov for både de langsiktige og de kortsiktige planene, og det er kombinasjonen av disse som kan gi rom for fleksibilitet, kreativitet og kontinuerlig utforskning. Vi kan ikke kun lage visjoner og spekulere framover, og vi kan heller ikke kun planlegge på detaljnivå uten overordnede planer. De kortsiktige planene sikrer gjennomføring, mens de langsiktige planene gjør at vi kan utforske de potensielle utviklingsbaner gjennom for eksempel visjons- og scenarioutvikling. Ved eventuelle vedtak av slike visjoner, er disse *midlertidige* fikseringer ifølge Hillier. Poenget er at disse visjonene alltid bør og skal kunne endres (derfor *midlertidige* fikseringer), slik at vi ikke «låser fast» framtiden i rigide og bindende vedtak.

En videreføring av slike visjoner, i langsiktige planer, er en form for kontinuerlig utforskning, at vi sikrer gjennomføring samtidig som vi ikke låser fast framtidig utvikling (Nyseth, 2015), og dette skaper et rom for spekulering. Noen av prosjektene skissert i kapittel to kan se ut til å ha visse likheter med Hilliers eksperimentelle planleggingsteori, men ser ut til å mangle den brede inkluderingen og et bedre samspill mellom de kortsiktige og langsiktige planene (Nyseth, 2015).

Dette krever at planleggingen må gi slipp på noe av sin kontroll (Pløger, 2007 i Kristiansen og Nyseth, 2018). Ved å åpne opp for spekulering og eksperimentering i planlegging, så åpner man opp for det usikre og potensialet for å feile. En eksperimentell type planlegging mener Healey (2008: 28 i Balducci m.fl., 2011) innebærer å ta sjanser fordi man ikke kjenner til konsekvensene og resultatene som kan komme til syne. Etersom det vi forsøker å planlegge for er fylt med usikkerhet, der det meste ligger utenfor vår kontroll, argumenteres det derfor for en planleggingsteori (og praksis) som omfavner de ulike alternative fremtider og usikkerheten som eksisterer, samt forståelsen av at avgjørelser og bestemmelser er nødt til å være fleksible, spekulerende og eksperimentelle (Balducci m.fl., 2011).

4.4. Eksperimenterende former for planlegging i praksis - eksperimentell planlegging eller bruk av eksperimenter i planlegging?

Overført til praksis, hvordan kan en planleggingsprosess defineres som eksperimentell? Nyseth og Kristiansen (2018) hevder at tre ulike former for eksperimentelle praksiser kan identifiseres; institusjonell, materiell og strategisk eksperimentering. Det kan diskuteres om planlegging som sies å være eksperimentell, eller om prosessene kan betegnes som eksperimentelle. Det er derfor et spørsmål om vi heller bør omtale slike prosesser som bruk av eksperimenter i planlegging. Jeg mener at begge formene kan betegnes under samlebetegnelsen *eksperimenterende former for planlegging*.

Nyseth og Kristiansen (2018: 297) påpeker at vi i norsk sammenheng har få eksempler på planprosesser som har vært gjennomgående eksperimentelle i sin karakter. De trekker fram Byutviklingens År i 2005-2006, Hvor går Tromsø? del 3 i 2014-2015 og Nyhavna-Regjeringen i Trondheim i 2007 som de mest dokumenterte prosjektene. Det påpekes at når det gjelder prosjektene som ble gjennomført i Tromsø, så var kanskje ikke aktivitetene som ble gjennomført eksperimentell analysert hver for seg, men «*samlet sett representerte de et volum og et trykk i retning av nye måter å tenke og gjøre planlegging på som i betydelig grad brøt med det etablerte*» (Kristiansen 2012 i Kristiansen og Nyseth, 2012: 297).

Nyseth og Kristiansen (2018) presenterer tre former for eksperimentering; institusjonell, materiell og strategisk eksperimentering. De argumenterer for at det er den strategiske formen for eksperimentering vi kan omtale som *eksperimentell planlegging*. Når det gjelder materiell og institusjonell planlegging så omtales disse mer som *bruk av eksperimenter i planlegging*. Samtidig vil de ulike formene for eksperimentering kunne kombineres i konkrete eksperimenter. Den *institusjonelle eksperimenteringen* er knyttet til uttesting av ulike alternative måter å bedrive planlegging på, og eksempler på dette kan være utforskning og innovasjon når det gjelder medvirkning og deltakelse i planlegging. «*kan gi oss viktige lærdommer om hvordan vi tenker og gjør planlegging i praksis - enten det er knyttet til prosesser, teknikker eller styringsvirkemidler som mer fleksible, regulative rammer*» (Kristiansen og Nyseth 2018: 2891). *Materiell eksperimentering* er når de ulike eksperimentene blir en fysisk del av byen gjennom konkrete intervensjoner, der hvor «byen blir et laboratorium» for å teste ut og eksperimentere gjennom for eksempel bruk temporære byrom, utforskning av

ny teknologi og nye materialer og alternative boformer (ibid). « *Dette er eksperimenter som er knyttet til planlegging gjennom at de enten testes ut i planprosesser, eller hvor lærdommer og løsninger implementeres i påfølgende planer.*» (Kristiansen og Nyseth, 2018: 289). Hillier tar for seg det vi kan omtale som *strategisk eksperimentering*, og det er dette vi kan kalle for eksperimentell planlegging. Denne formen for eksperimentering er knyttet opp mot alternative fremtidsbilder og visjoner, og her knyttes eksperimentering til spekulasjon som metode for å låse opp de fastlåste tenkemåter, håndtere usikkerhet og skape et større rom for kreativitet og fleksibilitet i planlegging (Hillier, 2008 i Nyseth og Kristiansen, 2018).

Det kan være utfordrende å plassere prosjekter eller andre prosesser inn i disse kategoriene, fordi prosessene kan bestå av ulike aktiviteter og en kombinasjon av eksperimenteringsformer. Målet kan være å utføre strategisk eksperimentering, gjennom å bedrive materiell og institusjonell eksperimentering. En eksperimentell planlegging med vekt på strategisk eksperimentering vil mulig også inneholde institusjonell eksperimentering gjennom involvering av nye aktører, og materiell eksperimentering gjennom å bruke temporære byrom. De ulike eksperimentelle virkemidlene kan variere, og mange av disse kan betegnes som ulike involveringsmetoder; byvandring, utstillinger, festivaler og arrangement er blant disse, i tillegg bruken av midlertidige byrom.

Balducci m.fl. (2011: 497) har pekt seg ut tre forskjellige punkter som bør, eller må være på plass for å få til slike eksperimentelle og kreative former for planlegging;

- *motivated individuals who are in positions to effect agency and to affect organisational cultures;*
- *political and organisational environments that are open to change and which offer a window of opportunity for an experiment; and,*
- *strategies to lever support for, and ownership of, new ways of thinking and working.*

Det første punktet tar for seg eventuelle prosjektledere eller andre bidragsytere, og deres posisjon til å påvirke og føre til eventuelle endringer. Her er det viktig at disse er motiverte, og faktisk ønsker å påvirke. Punkt nummer to tar for seg de organisatoriske rammene slike prosjekter og prosesser faller inn under. Her kan det være snakk om både politikere, men også

andre eventuelle ledere og de institusjonelle rammer prosessene må forholde seg til. Et innovasjonsfremmende miljø vil være av viktig betydning for å sikre muligheten for endring. De som tar de viktigste avgjørelsen ønsker å arbeide på valgt måte, og derfor er politisk og intern vilje også en viktig faktor, slik at det kan skape rom for eksperimentering. Den siste forutsetningen omhandler strategier for å skape støtte og eierskap til de nye måtene å tenke og bedrive planlegging på.

4.5. Nye former for medvirkning i en eksperimentell kontekst

En eksperimentell form for planlegging kan ha et fokus på brede involveringsprosesser. Nyseth og Kristiansen (2018) mener at norske eksperimenterende planprosesser ikke strekker til når det gjelder involvering og medvirkning. Enkelte kommuner benytter seg av en større del av medvirkningsmenyen enn andre, og gjennom ulike virkemidler og tiltak. Men hva bør være tilstede for å få til gode medvirkningsprosesser i eksperimentelle kontekster? Det krever et ønske og en vilje i form av forankring, for å få til slike eksperimenterende og innovative prosesser. Dette er en forutsetning som er identifisert når det kommer til å gjennomføre medvirkningsprosesser som går utover Plan- og bygningslovens minstekrav (Agger 2007 i Simonsen 2015).

Uansett om vi snakker om eksperimentell planlegging, eller bruk av eksperimenter i planlegging, så innebærer noen av eksperimentene som enkelte kommuner tar i bruk, en større grad av kreativ tilnærming enn tradisjonell planlegging operere med. Noen kommuner ser ut til å benytte seg av kreative eller kunstneriske uttrykk for å sikre medvirkning. Bruk av temporære byrom, gateteater, utstillinger, installasjoner, festivaler er en del av en medvirkningsmeny som stadig utvides. Bylaboratorium (ByLab) er også et virkemiddel som i større grad tas i bruk etter hvert; *«der planverksted og folkemøter foregår i en kombinasjon med bruk av visuelle uttrykk i byrommet, og/eller byvandring som er ispedd ulike kunstneriske uttrykk»* (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018: 206). Kreative elementer og virkemidler kan også være medvirkning: byvandring, digital deltakelse, diskusjonsfora, involverings-apper og workshops. Ideen er å involvere ulike aktører i de ulike aktivitetene, der poenget er å være åpen for alternative muligheter og fremtider. Likevel påpeker noen av mine informanter at byvandring ikke bør betegnes som medvirkning. De argumenterer for at byvandring heller representerer en form for informasjon, selv om det også skapes aktivitet

og mulig diskusjon rundt planområdet. Gjennom sine prosesser forsøker de å kombinere byvandring etterfulgt av et verksted, for å kunne gjøre dette til en del av involveringsprosessene deres.

Ringholm og Sandkjær Hanssen (2018: 206) påpeker at nye former for medvirkning ofte skaper begeistring og entusiasme og at det er to ulike aspekt ved dette; «*Dels handler det om at de bidrar til å styrke ulike sider av demokratiet som plansystemet hviler på, og dels kan det dreie seg om at nye og overraskende grep i seg selv vekker begeistring: at det er enklere å begeistre gjennom en utstilling enn ved å arrangere et folkemøte*». Gjennom nye involveringsmetoder kan det lettere vekkes oppsikt for et område eller en idé, samtidig som det forsøkes å styrke lokaldemokratiet. Samtidig bringer de nye medvirkningsformene fram nye utfordringer som ikke loven tar høyde for. En av disse utfordringene er håndtering av resultatene, altså innspillene fra disse involveringsprosessene. Det finnes ingen juridiske rammeverk eller klar oppskrift for hvordan dette bør håndteres. Det er kun høringsuttalelser som medvirkningsform hvor det finnes regler for hvordan merknader, synpunkter og kunnskap som kommer fram, skal behandles (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018). Dette gir planlegger og arrangør en enorm frihet, og makt, til å håndtere innspill slik de anser best i den enkelte situasjon. Samme problematikk kan fremkomme når det omhandler invitasjonen til disse arrangementene. Er disse skreddersydde opplegg, eller foreligger det en åpen invitasjon? Dette er spørsmål som bør tas med i betraktning når man skal arrangere (eller studere) slike prosesser. Ved å invitere noen, vil man alltid ekskludere noen andre. Til og med når det foreligger en åpen invitasjon for alle, så vil det aldri være tilgjengelig for alle. Fung (2006) argumenterer for at det alltid foreligger en seleksjon, om den er bevisst eller ei. Ved folkemøter vil gjerne bare de er direkte berørt komme. Også når det inviteres spesifikt, vil man også gå glipp av noen. Dette er et vanskelig spenn å arbeide i, og derfor er det viktig å ha et klart formål om hvem som ønskes involvert i disse prosessene, og hvorfor (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018; Nyseth og Ringholm, 2018; Ringholm og Nyseth, 2018). Hvis formålet er å ha med alle, ja da må du snakke med alle (Asle Farner, 2008). Det må derfor reflekteres over om deltakerne bør håndplukket ut fra kompetanse eller interesser, eller situasjonen krever en form for selvseleksjon som består av en vid og åpen invitasjon (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018).

Det er ingen oppskrift for den beste metoden for medvirkning. Likevel er form, formål, valg av deltakere og viktig å reflektere over; «*Det betyr at både form, sammensetning av deltakerne og gjennomføring må vektlegges på samme tid. Vi kan ikke peke på én beste praksis for medvirkning; beste praksis ligger i å finne den rette kombinasjonen av medvirkningsformer for den aktuelle konteksten, og det dreier seg om å sørge for hensiktsmessig medvirkning i alle typer planer. Derfor er medvirkning en vedvarende utfordring, og derfor kommer den i alle former*» (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018: 207).

Forskning viser også til at opplevelsen av medvirkning og deltakelse ser ut til å sprike mellom deltakere og planleggere (Pløger, 2012: 267). Arrangører og planleggere ha et inntrykk av at medvirkningsprosessen har vært gjennomført på en god måte, men dette trenger ikke å stemme overens med erfaringene deltakende sitter igjen med. Pløger (2012) poengterer at deltakere i medvirkningsprosesser ofte er borgere fra en «elite», som gjerne også er aktive og lokale «ildsjeler». Nedenfor følger en tabell utarbeidet av Pløger (2012: 267) som illustrerer ulikhetene ved deltakerargumenter og planleggerargumenter knyttet til medvirkning i planlegging:

Tabell 14.1: Deltakerargumenter og planleggerargumenter knyttet til medvirkning i planlegging.

Deltakererfaringer	Planleggererfaringer
• Deltakere føler at de «taper» fordi de ikke blir forstått eller ikke er blitt hørt i den endelige planen • Medvirkning foregår mellom «eliter» som er aktive «i alle sammenhenger» • Institusjonaliseringen av planleggingen fortsetter uavhengig av medvirkning	Deltakelse en god ting fordi: • Beslutninger blir bedre begrunnet • Lokale ressurser mobiliseres • Risikoen for konflikt minimeres • Demokratisk kompetanse forbedres • Større offentlig/lokal støtte til prosjekt

Nye former for medvirkninger kan se ut til å springe ut fra de demokratiske begrunnelsene, i tillegg til en eksperimenterende mentalitet som ser ut til å bli mer utbredt på planfeltet. En eksperimentell planlegging vektlegger eksperimentering som kunnskapsproduksjon og involveringen av flere og ulike aktører. Det er verdt å merke seg at det ikke nødvendigvis eksisterer en eksperimentell form for planlegging for at det er mulig å teste ut nye medvirkningsformer. Derimot ser det ut til at dette kan skje parallelt, eller i hvert fall har en forbindelse til hverandre. Et eksempel kan være bruk av digital deltakelse inn i høringer av

kommuneplaner (ref. HgTd3). Det er ikke nødvendigvis medvirkningsformene som blir tatt i bruk som gjør at prosjektet kan kjennetegnes som et eksperimenterende og utforskende, men heller summen av de ulike aktivitetene, slik Kristiansen (2012) påpeker i sin studie av ByÅr. Et interessant spørsmål er om de nye medvirkningsformer vokser fram grunnet trangen til å eksperimentere og det å bedrive kunnskapsproduksjon på nye måter? Eller kommer de på banen grunnet demokratiske begrunnelser?

4.6. Samskaping som samarbeidsform

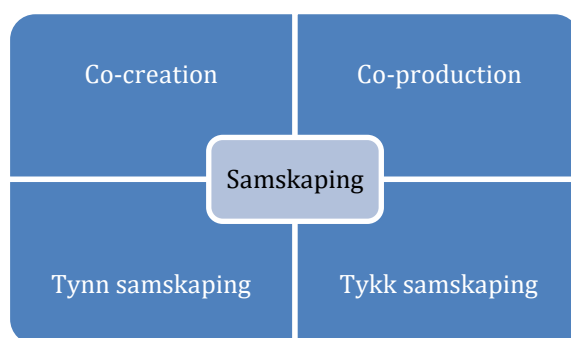
Innovasjon kan beskrives som å fornye eller skape noe nytt, og er knyttet opp mot eksperimentering; der løsninger ikke er kjent på forhånd. Det kan diskuteres om innovasjon er et moteord, men uansett har innovasjonsbegrepet fått en voldsom utbredelse innenfor offentlig sektor de siste årene (Røiseland og Lo, 2018). Thrift (2008) poengterer at steder kan sies å være under et «*innovasjonsimperativ*» (Kramvig og Førde, 2013). Det økende fokuset på *innovasjon* i offentlig sektor har ført til at eksperimentelle tilnærminger også tas i bruk innenfor det som kalles for *soft governance* (Kristiansen og Nyseth, 2018). Dette kan betegnes som den institusjonelle formen for eksperimentering, som foregår gjennom utprøving og uttesting av nye styrings- og samarbeidsformer. Den kan og knyttes også opp mot utforskning og innovasjon knyttet til medvirkning og deltakelse i planlegging (ibid).

Prosjektet «*Tromsø sjøfront*» samarbeider med et bredt spekter av ulike aktører, og prosjektgruppen består av lokale, nasjonale og internasjonale aktører. Det kan undres om prosjektet kan sees på som et forsøk på innovasjon i byutvikling. Et offentlig-privat partnerskap er ikke nytt i prosjektarbeid. «*Tromsø sjøfront*» har et ønske om å påvirke tradisjonelle tankemåter og metoder i planlegging. På grunn av de medvirkningsbaserte metodene og involveringen av mange ulike aktører, velger jeg å diskutere prosjektet opp mot begrepet *samskaping*. Samskaping kommer fra det engelske *co-creation*, og kommer i to endelsesvarianter på norsk – samskapelse og samskaping (Røiseland og Lo, 2018). Ettersom det ser ut til at det er den siste versjonen av begrepet som har slått rot i Norge, vil oppgaven heretter bruke samskaping som begrep.

Hva er samskaping? Ordlyden viser til det at å skape noe sammen med noen, og begrepet brukes på stadig flere steder og arenaer, både i det politiske ordskiftet, i planer og i praksisfeltet (Andersen m.fl. 2018). En vanlig definisjon av samskaping knyttet til offentlig sektor er når offentlige og private og/eller sivile aktører arbeider sammen; gjennom å dele kunnskaper og ressurser med hverandre (Torfing, Sørensen og Røiseland, 2017 i Røiseland og Lo, 2018). «Samskaping og samproduksjon skal skape nærhet til borgerne, øke demokratisk deltakelse, løse «wicked problems» mere effektivt og innovativt, sørge for løsnings treffsikkerhet og fleksibilitet(..)» (Andersen m.fl. 2018: 18). Torfing (2017) definerer samskaping slik; «Samskabelse er drevet af erkendelsen af, at ingen aktør har fornødne viden og ressourcer til at løse komplekse problemer alene».

Samskaping er en samarbeidsdrevet innovasjon (Torfing, 2017), som skiller seg fra outsourcing, der arbeidsoppgaver og prosjekter går ut på anbud til andre sektorer og konsulentbransjen. Gjennom samskaping bringes kunnskap, ressurser og erfaringer fra sosiale entreprenører, foreninger, bedrifter, innbyggere og andre sammen. «Løsninger utvikles sammen med involverte innbyggere, i stedet for til dem» (Andersen m.fl. 2018: 4). Samskaping skiller seg fra høringer og andre prosedyrer der innbyggere kan ytre sin mening om en sak. Det dreier seg heller ikke om at offentlige sektor trekker seg tilbake (Røiseland og Lo, 2018), eller at innbyggere involveres i «for-programmerende prosesser» (Torfing, 2017).

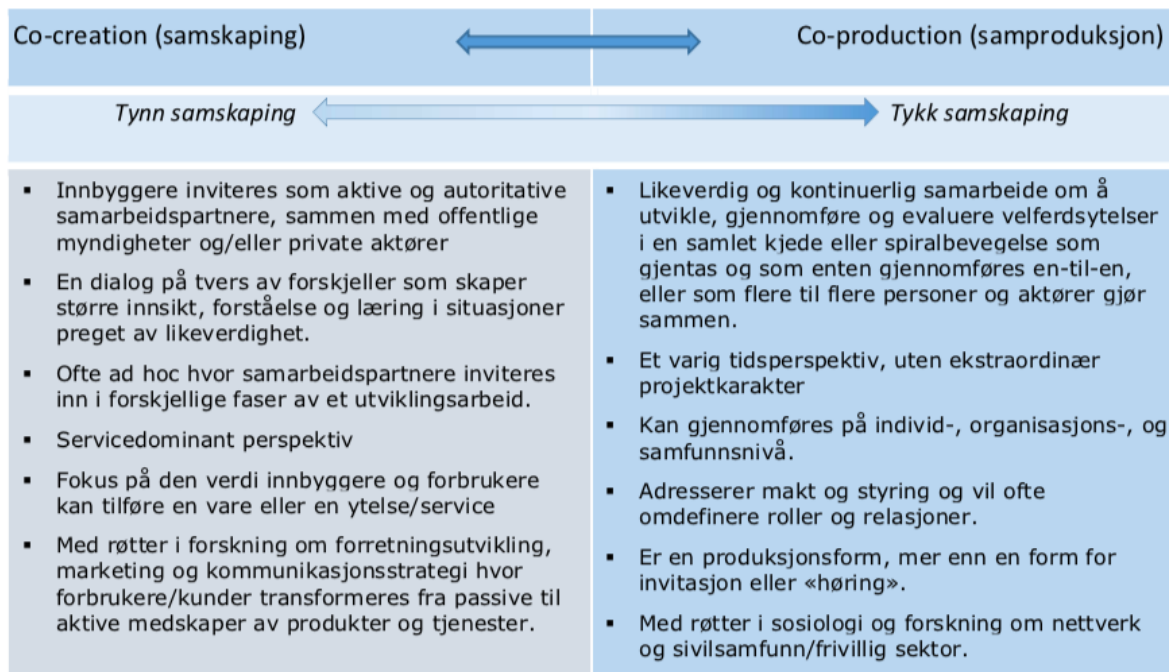
4.6.1. Tynn og tykk samskaping

Figur 3: Samskappingsbegrepet, inspirert av Andersen m.fl (2018)

På engelsk skilles samskaping ved bruk av to begreper, *co-creation* og *co-production*. Det engelske språket gir en nyansering vi ikke får til på norsk. På dansk skilles det også mellom *samskabelse* og *samproduksjon*. Fordi samskaping som begrep er på vei til å etableres i norsk forskningslitteratur, og vi mangler en nyansering og et skille mellom disse engelske begrepene, introduserer Andersen m.fl. (2018) begrepene tynn og tykk samskaping. Tynn samskaping henviser til *co-creation*, og tykk samskaping peker mot *co-production*.

Den *tynne* formen for samskaping viser til et samarbeid hvor det planlegges eller skapes noe nytt, med verdi i et bredt felleskap (ibid). Denne formen foregår på tegnebrettet, og har en mer midlertidig karakter sammenlignet med den *tykke* formen for samskaping, som både foregår på tegnebrettet, men også inn i en varig felles innsats inn i produksjonen. Her vises det til et samarbeid helt fra utviklingsfasen, og dette forutsetter en tillitsfull avhengighet over tid, både når det gjelder utvikling og leveranse (ibid). Den *tykke* samskapingen forutsetter derfor langvarige og likeverdige samarbeidsrelasjoner fordi de foregår fra start til slutt. Samskapingen når det henvises til *co-creation* avsluttes når produksjonen er kommet i gang, og kan brukes som et mer strategisk grep for brukermedvirkning, innbyggerinvolvering og dialog i midlertidige prosessen (Andersen m.fl. 2018).

Figur 1. Illustrasjon på ulikheter mellom samskaping (co-creation) og samproduksjon (co-production) og at de står i et kontinuum i forhold til hverandre. (Andersen og Espersen, 2017 a & b)

Figur 4: Forskjeller mellom co-creation og co-production (Andersen m.fl. 2018: 22).

I lokale innovasjonsprosesser kan man både benytte den tynne og den tykke samarbeidsformen, og begge disse har et tydelig demokratipotensial. Ved å inkludere ulike aktører som innbyggere, brukere, organisasjoner og private virksomheter gis det muligheter for å skape nye relasjoner og rokkere ved makt- og innflytelsesforhold (ibid). Gjennom den demokratiske prosessen og ved eventuelle resultater som kommer ut fra disse, vil man kunne framskape viktige sosiale verdier. Det er dermed både prosessen som er viktig, i tillegg til resultatet.

4.7. Oppsummering

Dette kapitlet har redegjort for hvilke karaktertrekk den eksperimentelle planleggingsformen kan ha. Jeg viser til hva jeg mener er det mest sentrale er når det kommer til denne planleggingsformen. Jean Hillier (2007, 2008) bygger på og videreutvikler et poststrukturelt tilblivelsesperspektiv. Hun introduserer sin egen multiplanære teori som foreslår kreativ eksperimentering og spekulering mot våre ukjente og alternative framtid. Denne teorien

markerer en kritikk mot den instrumentelle og rasjonelle planleggingsformen som beskrives for rigid, for lite kreativ og for lite inkluderende. Det er viktig å bemerke seg at denne teorien Hillier utvikler også representerer en tankemåte og metodikk. Som Hillier selv mener, skal ikke denne følges og oppfattes for rigid. Da blir noen av poengene ved denne tilnærmingen borte, fordi den alltid vil være i endring, og ikke representerer et endepunkt.

Jeg har forsøkt å skille mellom eksperimentell planleggingsteori og hvordan det eksperimentelle kan overføres og utøves til konkrete planleggingspraksiser. Jeg diskuterer jeg jeg velger å omtale som for eksperimenterende former for planlegging, der jeg mener at både eksperimentell planlegging og bruk av eksperimenter i planlegging kan betegnes som dette. Underveis i dette kapitlet problematiserer jeg nye medvirkningsformer i eksperimentelle kontekster, og viser til noe av det de kritiseres for. Til sist redegjør jeg for samarbeidsformen samskaping. Dette begrepet vil jeg benytte meg av i oppgavens analyse, for å analysere samarbeidet og involveringen som kommunen bedriver i prosjektet oppgaven studerer.

5. En analyse av prosjektet Tromsø sjøfronts eksperimentelle prosesser og praksiser

Det forrige kapittelet tok for seg det teoretiske bakteppet oppgaven bygger på. Teorikapittelet besvarte spørsmål som hva en eksperimentell tilnærming til planleggingsfeltet innebærer, i tillegg til hvordan samskaping som samarbeidsform kan bidra til å realisere eksperimentell planlegging. Analysen skal svare på oppgavens problemstilling i lys av de teoretiske perspektiver og begrep skissert i forrige kapittel. Oppgavens problemstilling er; *Nye eksperimenterende former for planlegging – hvordan brukes eksperimentering som metodikk i arbeidet med kunst- og byromsplanen i Tromsø kommune?*

Oppgaven studerer prosjektet Tromsø sjøfront, og dets aktiviteter og praksiser. Analysen vil redegjøre for, og diskutere prosessen og praksisene som har foregått fram til nå. Underveis vil det belyse hva eksperimentering som metodikk begrunnes. Hvordan forsøkes eksperimentering, nye medvirkningsformer og tverrfaglig samarbeid å integreres inn i tradisjonell planlegging? Med hvem, hvordan og hvorfor? Analysen struktureres etter samarbeidsformer og aktiviteter, og jeg vil gjennomgående analysere mine empiriske funn med utgangspunkt i mine observasjoner og intervjuer. Forskningsspørsmålene som søkes besvart er følgende:

- 1) *«Hva er motivasjonen for å arbeide med eksperimentering og uttesting inn i plan- og byutviklingsprosesser?»*
- 2) *«Hva er det unike med disse involverings- og samarbeidsprosessene, hvordan foregår de, og hvem involveres?»*
- 3) *«Hvordan kommer det eksperimentelle til uttrykk gjennom prosjektet og dets aktiviteter og praksiser?»*

Jeg vil vise til aktørenes fortellinger og opplevelser av samarbeidet og involveringen som har foregått, og belyse hvilke metoder og verktøy de tar i bruk i disse prosessene. Samarbeidsformene vil bli vurdert opp mot begrepet samskaping (Andersen m.fl. 2018, Røiseland og Lo, 2018), og metodikk og mentalitet vil bli vurdert gjennom litteratur som

handler om eksperimenterende former for planlegging (Nyseth og Kristiansen 2012, 2018, Nyseth 2015). Involveringsmetodene vil bli drøftet opp mot litteratur om medvirkning og involvering, som fokuserer på de demokratiske aspektene ved medvirkning; som har som hensikt å ivareta innbyggernes rolle i planlegging. Til sist diskuteres ønsket om å påvirke tradisjonelle planleggingsprosesser, og hvordan de forsøker å institusjonalisere de uttestende og eksperimenterende arbeidsmetodene som metodikk i kommunale planleggingsprosesser.

5.5. Hvorfor eksperimentering? – en innledning til eksperimentering som metodikk

Hva er begrunnelsene for å bruke eksperimentering som metodikk i disse plan- og utviklingsprosessene? Mye av grunnlaget kan antas hviler på den voksende kritikken mot den rasjonelle og regulative planleggingsformen, som det hevdes begrenser rommet for kreativitet og innovasjon (Albrechts 2005 i Kristiansen og Nyseth 2012). Den eksperimentelle tilnærmingen til planlegging kan i større grad åpne opp for kreativitet og fleksibilitet. Ambisjonen er at slike arbeidsmåter kan bidra til at det skapes mer treffsikre og aktuelle planer.

En viktig del av Tromsø sjøfront-prosjektet er å teste ut hvordan det er mulig å sikre temporær og prosessbasert byutvikling som en del av planlegging etter Plan- og bygningsloven. Prosjektet ønsker å påvirke tradisjonelle planleggingsprosesser, til å integrere medvirkningsbaserte prosesser, kunst og uttesting/eksperimentering som metodikk inn i planprosessene (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse). Når det gjelder medvirkning og involvering har også noen av de eksperimentelle tilnærmingene et fokus på å involvere et større spekter av befolkningen. En begrunnelse for å arbeide på slike måter kan begrunnes i et ønske om å utvikle og forbedre måten kommuner går i dialog med innbyggerne sine på. Grunnet kommunens forhistorie med en rekke ulike prosesser og prosjekter som har vært eksperimentelle i sin karakter, kan det også antas at det har vokst fram en anerkjennelse av at dette kan være en god alternativ måte å arbeide på, som et supplement til de mer tradisjonelle planleggingsmetodene. Hvorfor prosjektet søker å koble plan- og prosjektarbeid uttrykkes på denne måten i prosjektbeskrivelsen til «Tromsø sjøfront»;

«Det har tidligere vært gjennomført en rekke byutviklingsprosjekter med fokus på formidling og medvirkning i regi av byplanenheten i Tromsø kommune, uten at disse har blitt forankret bredt internt eller har medført til noen vesentlig endring i forhold til hvordan etatene jobber, hver for seg, innenfor sine kjerneområder. Prosjektene har hatt god virkning i seg selv, og som sideprosjekter til pågående planlegging, men det mangler å få utviklet en metode for hvordan utprøving og medvirkning kan inngå som en integrert del av planprosessene» (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse, side 6).

Sitatet ovenfor viser hvordan prosjektet ønsker å bidra til en endring når det kommer til forening og koordinering av plan- og prosjektarbeid. Det søkes eksplisitt om å forsøke å få integrert utprøving og medvirkningsbaserte prosesser som metode inn i ordinære planleggingsprosesser. Prosjektet er en test, for å finne ut hvordan dette kan muliggjøres.

Tromsø sjøfront-prosjektet ønsker å bruke en rekke ulike metoder for å utforske sjøfrontens fremtidige potensial. Prosjektet ønsker som prosjektet HgTd3 også gjorde, å skue mot fremtidens Tromsø, men nå med et spesifikt fokus på sjøfronten og tilgrensende byrom. Gjennom medvirkningsprosesser, involvering og samarbeid med et bredt spekter av aktører er hensikten å skape en diskusjon og dialog om sjøfronten. Det handler om å søke etter det potensielle, gjennom kontinuerlig eksperimentering. Gjennom mine intervju har jeg forsøkt å undersøke hva som motiverer arbeidsgruppa til å jobbe med eksperimentering og uttesting som metodikk inn i dette arbeidet, og hva som ligger bak denne mentaliteten. Nedenfor følger et utdrag fra ett av mine intervju med prosjektlederne:

Prosjektleder 1: *«Og det sier seg selv at når du skal starte opp noe, så må du liksom eksperimentere litt underveis for å finne ut hvordan du vil gjøre ting på. Sånn er det. Man må tørre og tåle å feile, så må man tørre og teste ut. Og et eksperiment går enten bra eller dårlig.»*

Prosjektleder 2: *«Det er kanskje bra om det går dårlig også.»*

Prosjektleder 1: *«Ja for da får du hvert fall kunnskap av det. For sånn er det kanskje i fysikken og kjemien eller hva det måtte være, hvis du skal teste ut og eksperimentere, så må du.. du har et ønske og resultat, men det er ikke sikkert at resultatet.. Det kan hende det blir noe annet.»*

Prosjektleder 2: «Så kanskje man ikke vet resultatet, det er vel det som er tingen her.»

Prosjektleder 1: «Og det er det vi ikke har visst her, og det er resultatet.»

Prosjektleder 2: «Istedenfor å begynne med resultatet.»

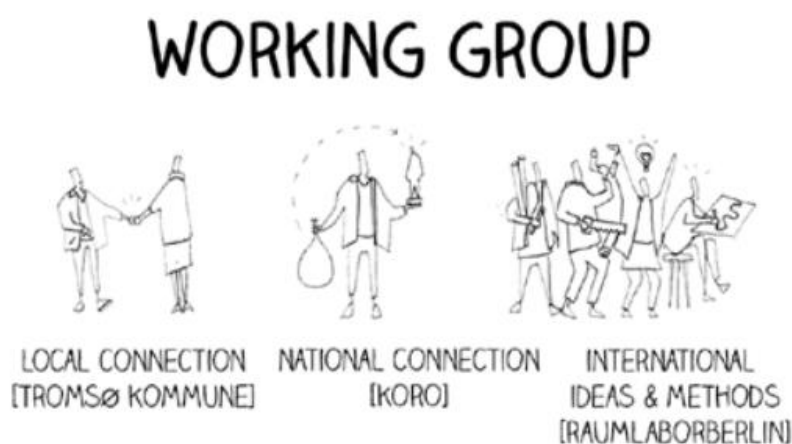
Prosjektleder 1: «Fordi ofte så begynner man med resultatet, så ser man et mål, også starter man kursen mot dette målet.»

Dette intervjuutdraget fanger opp noe av prosjektledernes tankegang rundt bruken av uttesting og eksperimentering i prosessen på, i tillegg til hvordan deres felles forståelse av prosess og metodikk uttrykker seg. De trekker referanse til naturvitenskapelige eksperimentet, som kan omtales som det «klassiske» eksperimentet. I positivismens tidsalder så var eksperimentet selve oppskriften på gyldig vitenskap. Forskeren bedrev eksperiment i et lukket og kontrollert miljø, med et fokus på verifisering av vitenskap induktivt gjennom observasjoner og eksperimenter. Det var den objektive sannhet som regjerte, og kunnskapsproduksjon ble sett på som objektiv og uavhengig av forskeren. Dette er det motsatte av refleksivitet og subjektivitet, som går ut på å erkjenne at kunnskapen er situert. Som Steedman (1991: 53 i Alvesson og Skjöldberg, 2018: 1) uttrykker; «*Knowledge cannot be separated from the knower*». Eksperimentets betydning har siden positivismen endret seg, og brukes nå også både om ulike praksiser og prosesser i byplanleggingssammenheng. Fra å handle om å finne den absolutte sannhet, omhandler eksperimentering nå om testing av mulige løsninger og metoder.

Prosjektet har en eksperimenterende og nedenfra og opp (bottom-up) tilnærming. Et av poengene er at de ønsker å skape byutvikling sammen med kunstnere, innbyggere og andre relevante aktører; der de betraktes som ressurser. Gjennom eksperimentering og spekulering søkes det å skape et *mellomnivå* for testing, som også rommer kreativitet, fleksibilitet og muligheten til å tenke over ulike og radikalt annerledes fremtider. Begrepet mellomnivå representerer en arena for eksperimentering og uttesting, der det er muligjøre uttesting av konkrete løsninger før de vedtas. Utrykket *mellomnivå* vil jeg komme tilbake til senere i analysen. Men hvem blir tatt med i diskusjonen som skal forme sjøfronten i fremtiden? Dette gjøres rede for i analysens neste kapittel.

5.6. Hvem er de mest sentrale aktørene i prosjektet, og hvem andre involveres?

Gjennom ulike former for samarbeid med ulike aktører skal sjøfronten transformeres og vitaliseres. Tromsø sjøfront-prosjektet består av flere samarbeidspartnere, og samarbeid på tvers av fag og etater står også sterkt som hovedelement i arbeidsprosessen. Samarbeidet kommunen har inngått med KORO og raumlaborberlin kan defineres som et offentlig-privat partnerskap. Et slikt partnerskap er ikke verken nytt eller revolusjonerende i prosjektbaserte samarbeid; men konteksten det gjennomføres i, og med hvem, kan gjøre samarbeidsformene vi ser her til noe særegent. Framfor å leie tjenester fra KORO og raumlaborberlin, etableres det i dette spesifikke tilfellet et partnerskap mellom aktørene. Det skapes en *samskapingsprosess*, der aktørene i arbeidsgruppa arbeider sammen som likeverdige aktører, på tvers av fag og etater. Arbeidsgruppa består av både en lokal, nasjonal og en internasjonal kobling. Det er kommunen som eier prosjektet og den endelige planen som utarbeides.

Figur 5: Oversikt over arbeidsgruppa. Hentet fra kunst- og byromsplanen (Vedlegg 5)

5.6.1. Tverrfaglig samarbeid – den lokale koblingen

Prosjektet og de ulike samarbeidsrelasjonene som eksisterer kan betegnes med samarbeidsformen *samskaping* grunnet kombinasjonen av aktører som er involvert; i tillegg til hvordan samarbeidet foregår. Gjennom samarbeid og aktiviteter kombinerer de offentlige,

private og sivile aktører ressurser og kunnskap; og skaper relasjoner på tvers av fag, etater og sektorer. Prosjektlederstillingen er delt på to avdelinger i kommunen, og dette er et bevisst valg for å synliggjøre det tverrfaglige samarbeidet internt i kommunen (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse). Gjennom dette samarbeidet testes det ut hvordan man internt kan samarbeide på tvers av avdelinger og fag, og hvordan man kan arbeide med byutvikling fra forskjellige innganger; *«Jeg jobber på kultur og idrett, og (navn) jobber på byutvikling. Men liksom hvordan kan vi jobbe sammen, snu opp ned på ting og tenke annerledes?»* (prosjektleder, sitat endret grunnet anonymitet). Dette sitatet viser hvordan en av prosjektlederne forsøker å tenke annerledes når det gjelder tverrfaglig samarbeid i byplanlegging.

Gjennom et fokus på prosess, midlertidighet, tverrfaglig samarbeid og metode håper prosjektet at dette kan føre til ringvirkninger internt i kommunen, men også blant relevante aktører og byens innbyggere. *«Vi håper, og tror, at vi gjennom dette prosjektet kan få til ei bred forankring internt i kommunen basert på eierskap på tvers av «fagetatene», kompetanseutvikling internt, samarbeid med eksterne aktører, og samtidig få utviklet nye finansieringsmodeller ved offentlig-private samarbeid som utgangspunkt for både midlertidige- og permanente stedsutviklings- prosjekter.»* (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse, side 7). Tverrfaglig samarbeid kan gi en bedre og mer helhetlig tilnærming til byutvikling. Patsy Healey (1997) argumenterer også for at samarbeid mellom det offentlige, næringslivet og sivilsamfunnet kan gi en mer effektiv planlegging i form av bedre forankring (Healey (1997) sitert i Kristiansen, 2007). I et samfunn med voksende kompleksitet og usikkerheter må planlegging basere seg på et bredere kunnskapsgrunnlag enn det tidligere teknisk-instrumentelle fokuset (ibid). Eksperimentering handler også om å teste ut hvordan man kan jobbe med usikkerhet og midlertidighet. *«The only certainty is that we live in uncertainty»*, uttrykte en av arkitektene i raumlabor.

5.6.2. Samarbeid internt i kommunen – kopling av plan og prosjektarbeid

Prosjektet er som nevnt koblet på prosessen med å utarbeide ny kommunedelplan for sentrum. Koblingen ble til av flere årsaker, men timing ser ut til å være en viktig faktor til dette samarbeidet. *«Jeg tror at det er kommunen selv som har funnet ut av det. Ved at kommunen har ønsket å finne nye virkemidler å jobbe med byutvikling på (...) Så har kommunen sett at sentrumsplanen vil kunne være et viktig verktøy for å kunne generalisere denne type prosjekter*

for å gi en effekt inn i byutviklingen.» (kurator i KORO). Det var lederne for avdelingene representert i prosjektet (byutvikling, næring, og kultur og idrett), som tok initiativ til prosjektet. Dette kan også ha hatt betydningen for at prosjektet opplever en større begeistring for de aktivitetene de har satt i gang. De fleste av mine informanter forteller at opplever en vilje internt, til å arbeide med koplingen av sentrumsplanen og prosjektet. Det kommer også til uttrykk gjennom vedtak fra ledelsen i kommunen, som også ønsker å få til denne koordineringen.

Arbeidsgruppa samarbeider med plangruppen som utarbeider sentrumsplanen, og sammen forsøker de å finne ut hvordan denne koblingen i praksis skal fungere. På et av møtene jeg deltok på diskuterte de viktigheten av å finne et felles språk og forståelse, og i tillegg at disse prosessene må skje parallelt, og ikke ved siden av hverandre. Jeg fikk følelsen av at samarbeidet var sterkt ønskelig fra begge parter. Arbeidet ble omtalt som at det kunne bli et praktksempel, at for å sikre gjennomføringen av dette nybrottsarbeidet ble det diskutert at det å likeverdige parter var viktig for det videre i arbeidet. «*Urban planning needs to be shaken up!*», ble det uttrykt fra en av kommunens planlegger på et av møtene jeg deltok på. Min observasjon av samarbeidet mellom plan og prosjekt tilsier at det kan se ut til at kommunen har lært av sine tidligere erfaringer når det kommer til koordinering av plan- og prosjektarbeid. Det kan også antas at kommunen ønsker å teste ut nye måter å involvere kunst og innbyggere i forbindelse med utarbeidingen av ny sentrumsplan på grunn av erfaringene i forbindelse med Byutviklingens År i 2005; som oppstod grunnet misnøye med planprosessene som ledet opp til den daværende sentrumsplanen. Det kan derfor også antas at planleggerne opplever et press for å få til en god prosess, og ikke bare en god plan.

En av prosjektlederne var også med på prosjektet HgTd3, og jeg antar at fordi dette prosjektet er en del av kommunens eksperimentelle forhistorie, at kommunen bygger videre på disse erfaringene. En av erfaringene fra prosjektet HgTd3 var at prosjektet opplevde det som utfordrende å koble seg på kommunens pågående planarbeid grunnet mangel på intern forankring og gjensidig avhengighet (Simonsen, 2015). Gjennom mine intervju med prosjektlederne uttalte de at intern og politisk forankring var viktige faktorer for prosjektets gjennomføring. Dette har prosjektet fått til, og arbeidet er vedtatt av kommunestyret. Jeg blir også fortalt av flere informanter at prosjektet oppfattes som ønskelig fra flere internt i

kommunen; «Så endte det med at flere og flere ble interessert i dette her, og ordføreren har vært med og interessert, og politikerne har vært interessert. Også har administrasjonen også etterhvert tatt det signalet om at de, vi skulle begynne å jobbe med dette her.» (kurator, KORO). Dette støtter flere av mine informanter opp, og de mener at prosjektet har fått en positiv velkomst.

Gjennom koblingen av planarbeidet og prosjektet, er prosjektet dermed også med i utformingen av den nye kommunedelplanen for sentrum. Kunst- og byromsplanen skal fungere som en integrert del av kommunedelplanen. I tillegg skal planen fungere som et juridisk bindende rammeverk til framtidige prosesser når det gjelder medvirkning, kunst og uttesting og bruk av temporære byrom i planområdet. «Denne planen for kunst i offentlig rom, som blir et slags vedlegg til sentrumsplanen. Den skal allikevel være henvist til som et bindende juridisk dokument. Hvordan vi skal skue dette, det har vi ikke helt funnet ut av. Men det vil alle nå. Ordføreren ønsker det, alle ønsker det» (kurator, KORO). Det arbeides med å finne ut hvordan denne koblingen skal fungere, men det kommunen nå arbeider med er å utarbeide konkrete planbestemmelser som skal legge føringer for blant annet metodikk og medvirkning. Jeg blir fortalt at prosjektet skal forankres juridisk bindende ved å inngå i plankart og planbestemmelser. «Poenget er jo at det ikke bare skal være et rettleidende vedlegg, det skal faktisk bety noe!» (prosjektleder, Tromsø kommune).

5.6.3. Kunst i offentlige rom (KORO) – den nasjonale koblingen

KORO representerer den nasjonale koblingen, og som nevnt innledningsvis i oppgaven har KORO skiftet fokus fra bygninger til byrom. De var også involvert i forprosjektet, og finansierer store deler av hovedprosjektet. Gjennom samarbeidet med kommunen forteller en kurator i KORO meg at de ønsker å utvikle prosjekter som er nyskapende i forhold til det å ta kunst i bruk i nye sammenhenger. KORO har tidligere uttalt seg om koblingen mellom kunst og byutvikling slik; «Tradisjonelt har kunst i offentlige rom handlet om utsmykking av store bygg. Mange av dagens kunstnere er opptatt av sted og involvering, samtidig som det offentlige i stor grad fokuserer på inkluderende og gode byer. Tiden er definitivt moden for å tenke kunst og byutvikling i sammenheng (..)» (kurator i KORO i DOGA, 2017).

KORO ønsker å bidra inn i byutvikling som en samarbeidspartner, i tillegg til det å gi økonomiske tilskudd; «*Vi har midler, ikke minst har vi kompetanse og nettverk som vi kan bruke i forhold til å løfte prosjektene. Da kan vi, sånn som her, så er det behov for å koble sammen byutvikling og kultur og ordne en idé, og gi, koble på noen kunstnere som kan jobbe slik sånn som Raumlabor*» (kurator, KORO). Min informant fra KORO trekker referanser opp mot renessansen, der de store kunstnerne også var arkitekter, for eksempel Michelangelo. Det at kunsten er atskilt fra byplanleggingen henger mye sammen med institusjonaliseringen av kunsten inn i galleriene og museer, istedenfor at de skal være ute i de offentlige rommene, blir jeg fortalt av kuratoren. Gjennom sitt arbeid forsøker KORO å bryte barrierene som eksisterer, fordi at de ser en verdi av at kunsten og kunstnere kan bidra inn i byutvikling på ulike måter; «*Og det er jo også noe vi kan skrive på våre nettsider, og vi kan bruke dette for å sette et eksempel for andre kommuner som gjennom konferanser og gjennom foredrag og sånne ting, så kan vi påvirke dem til å begynne å jobbe på en liknende måte, som det man har gjort i Tromsø*» (kurator, KORO). De ønsker å spre denne kunnskapen videre, og det gjør de også i sitt arbeide med Storbynettverket som er nevnt i oppgavens introduksjonskapittel.

Prosjektlederne reflekterte rundt spørsmålet «*What can art and culture do for the urban development – what can the urban development do for art and culture?*» i en av våre intervjuer. Dette spørsmålet ble de stilt av en fransk kulturplanlegger i Nantes. Flere av informantene mine uttrykker at det for de gir mening å samarbeide på tvers av fag og etater fordi man arbeider med de samme uterommene.

5.6.4. Den internasjonale koblingen – raumlaborberlin

Prosjektet er som nevnt en del av Storbynettverket til KORO, og som en av kommunene i pilotprosjektet koples de på internasjonale arkitektkollektiv som skal ha rollen som kunstkonsulenter og samarbeidspartnere. Målet er at deres måter å arbeide på kan bidra inn i byutvikling i Tromsø, og inspirere til nye og alternative måter å bedrive planlegging på, uttaler en av prosjektlederne. Raumlaborberlin arbeider med eksperimentering innenfor blant annet arkitektur og medvirkning. Gjennom eksperimentell arkitektur (*experimental architecture*) arbeider kollektivet i skjæringspunktet og i spenningene mellom arkitektur, byplanlegging og kunst (Raumlabor, 2019). De har en vesentlig rolle i hovedprosjektet både når det gjelder prosessledelse og prosjektutvikling, i tillegg til at de også er utøvende inn i enkelte av

delprosjektene i hovedprosjektet (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse). Kommunen omtaler kollektivet som et «eksperimentelt arkitekturkollektiv med lang og bred erfaring med medvirkning» (Vedlegg 4: KaNo? Rapport), og uttrykker at de ønsker å fortsette samarbeidet med kollektivet. I prosjektbeskrivelsen omtales kollektivet slik; «*De vil kunne tilføre verdifull kunnskap inn i prosjektet - ved å gi planprosessene et spillerom vi i dag ikke har (eller tar?)*» (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse, side 7). Jeg antar at med dette utsagnet, mener de at raumlaborberlin kan påvirke prosessene som føres, gjennom å skape nye arenaer (eller mellomnivå), for uttesting.

Kollektivet har testet ut forskjellige måter å aktivisere byen på, på mange ulike steder rundt om i verden. De har et fokus på felleskapet, og er opptatte av demokratisk deltakelse; «*City residents are also specialists. No one knows better in each respective situation than those who have to deal with the places on a day to day basis*» (Raumlabor, 2019). Jeg blir også fortalt at de bringer inn nye måter å forstå og analysere byen på, i tillegg til nye arbeidsmåter- og metoder. Gjennom aktivitet ønsker kollektivet å skape en kreativ dialog og diskusjon; «*(..) also create (..) participation and communications. Not only through plans, but also through situations that we create, like the hot bath*» (arkitekt, raumlaborberlin). Her trekker arkitekten referanse til byromsfestivalen «Ka No?» der et japansk bad ble bygget sammen med innbyggere.

Prosjektet skal undersøke mulighetene og potensialet ved ulike lokaliteter langs sjøfronten, og gjennom uttesting som metode, oppdage hva det potensielle kan bli og være;

«*In a way it's kind of an extraordinary close cooperation with people who are publicly employed and the people who are hired in, and we find it very ideal. And without it I think we couldn't make so much sense, because we would not have had the resources to connect all of this local knowledge. It would be wrong. This gives us a broad and deep picture of the situation. Inside the planning department, and the administration; but also, what is happening economically with the developments, and what is happening in the cultural world, and what are the place, and what can be interesting. For me it's also kind of new in a way, to not just work for the city, but to work with the city.*» (arkitekt, raumlaborberlin).

5.6.5. Fokusgruppen – en miks av eksperter - «the main decision group»

Figur 6: Oversikt over aktørene i fokusgruppa (Vedlegg 5)

Kompetanseutvikling og samarbeid internt kommer også til uttrykk gjennom fokusgruppa (*public space group*), som er en av formene for samarbeid og involvering prosjektet bedriver. Denne gruppen er satt sammen av ulike aktører; lokale kunstnere og eksperter, forskere, investorer og andre kommunalt ansatte relevant for tematikk. «*The main decision making group. Rather than every group of interest has their own process and share the knowledge at the end, this group creates a common ground for a more diverse decision making process*» (Vedlegg 5: Utkast til kunst- og byromsplanen, side 16). Hensikten er å bringe inn ulike aktører med ulike ressurser, kunnskap og meninger, for å skape en arena der alle disse interessene kan føres sammen for konstruktiv dialog og medvirkning.

Gruppens deltakere er ment å endres etter formål, der deltakerne tilpasses møtets innhold og tematikk; «*It is a dynamic group with a solid core of people and members that change according to the phase of work or discussion topic. It intends to challenge the existing planning processes to include several learning steps before long-term decisions are made*» (ibid). Fokusgruppa består derfor av kommunalt ansatte, men også lokale eksperter, kunstnere og andre relevante aktører. De kan dermed involveres på en annen måte, som skiller seg fra verksted og folkemøter, som ser ut til å være de mest brukte formene for medvirkning utenom

høringer. *«This group is an experiment to find a common language between the different departments, share knowledge between planning departments and local actors, and let on-site tests inform the further process of how to form the public spaces of Tromsø»* (ibid).

Gjennom uttesting av denne samarbeidsformen erfarte prosjektledelsen at gruppens størrelse skapte utfordringer. Jeg blir fortalt at det opplevdes som utfordrerne å føre en dialog og diskutere ulike temaer, på grunn av gruppas størrelse. På bakgrunn av denne erfaringen ble antall deltakere redusert. Gjennom uttesting av denne formen for involvering, kom akkurat denne utfordringen til syne, og gruppen ble ytterligere skreddersydd dens formål og intensjon. Denne erfaringen antas kun ville ha kommet til syne gjennom nettopp uttesting.

5.7. Nye måter å bedrive innbyggerinvolvering

Prosjektet ønsker å teste ut ulike former for involvering, i forskjellige uterom, med forskjellige formål og ulike grupper mennesker. *«Vi tror jo på en prosess, at når man gjør ting og tester ut, så får du noen helt andre erfaringer enn når du sitter der å bare skal planlegge»*, blir jeg fortalt av en av prosjektlederne. I mine intervju mener begge prosjektlederne at gjennom involvering av ulike aktører, så kan man få man en helt annen relasjon til byen. I tillegg nevner de at dette kan bidra til å skape diskusjon, oppmerksomhet rundt prosjektet og ikke minst læring. Videre i et av våre intervju diskuterer vi medvirkning og involvering, og hvilken betydning dette kan ha for planleggingsprosesser. Det ble også nevnt at planleggeren ikke bør sees på som et allvitende orakel; at det er et behov for andres synspunkter, erfaringer og meninger inn i ulike faser og deler av planleggingsprosesser. *«Så er det også noe med å sitte der ovenfra og være kongen på haugen. Den tid er forbi.»* (prosjektleder, Tromsø kommune).

De ulike involveringsprosessene som prosjektet bedriver er ikke ment å erstatte de mer tradisjonelle medvirkningsformene som kommunen også benytter seg av. Det er derimot snakk om å supplere disse prosessene med nye elementer; *«Jeg tror vel heller mindre på at man bare kan gjøre den plan- og bygningslov-metodikken. At man trenger begge. Man må også ha den (...) Men jeg tenker at de utfyller hverandre. Det er ikke enten eller.»* (prosjektleder, Tromsø kommune). Denne tankemåten danner grunnlaget for de nyere medvirkning- og involveringsformene prosjektet har utført. Videre vil analysen diskutere hvordan disse ble

gjennomført, hva som er det unike med prosessene og forsøke å peke på konkrete resultater som kom ut av disse.

5.7.1. Verksted som kartleggings- og involveringsmetode

En av involveringsformene «Tromsø sjøfront» tar i bruk, er verksted som involverings- og medvirkningsmetode. Det ble gjennomført flere verksteder, og analysen vil gjennomgå disse i den rekkefølgen de ble utført. Aller først ute var verkstedformen «*Informed Space*»; «*Informed space' is a framed conversation between the working group and invited local actors with an everyday relation to a given public space. Together we play the game to find all the potentials of this space.* » (Vedlegg 6: *Informed Space*, side 1). Denne type verksted ble tatt i bruk i forbindelse med byrommene Prostneset og Strandtorget, og kan betegnes som verksted som ble benyttet for å kartlegge området og samle innspill om hva som er ønskelig i framtiden. Resultatet var ment å bli et kart over det potensielle for området (*Potential map*).

Verkstedene som foregikk i starten av juni 2018 startet med utsagnet «*vi ønsker og trenger deres meninger*». Vi som deltakere ble omtalt som lokale eksperter. Prosjektlederne og arkitekturkollektivene raumlaborberlin og Collectif etc presenterte prosjektet og deres arbeid, samt formålet og hensikten med verkstedet. Collectif etc er et fransk arkitekturkollektiv hyret inn i disse prosessene. En utdyping av de som aktører i prosjektet vil følge senere i analysen. Deltakerne bestod av en miks av forskjellige aktører fra både næringslivet, universitetet, kommunen, og i tillegg var det også kunstnere, frivillige og andre interesserte tilstede. Prosjektet hadde et ønske om å få med bedrifter og organisasjoner som hadde tilhørighet til de områdene som skulle diskuteres, og hadde derfor invitert butikkeiere, taxisjåfører, turistbedrifter og andre som bruker byrommene og byen generelt. Det var invitert ulike deltakere til verkstedene, men noen valgte å delta på begge. Det ble presentert en historisk gjennomgang av områdenes historie og hvilken betydning områdene har hatt for etableringen av Tromsø.

Bilde 3: Innspill fra et av medvirkningsverkstedene. Foto: Liss-Anne Simonsen

Hovedtematikken var nærheten til sjøen, Prostneset som Porten til Ishavet og byens arktiske identitet. Fokuset på barn og unge var tydelig, men også problematikk relatert til vinterklimaet (snø, vær, vind og lysforhold) ble diskutert. Gjennom dagen ble deltakerne delt inn i grupper hvor ulike temaer skulle diskuteres. Arrangørene uttalte at «*anything goes*», og at «*alle innspill var ønskelige og verdifulle*». Selve formålet med verkstedene var å få en oversikt over lokalkunnskap og hverdagslige erfaringer i områdene, men i tillegg var det et ønske om å gjøre disse prosessene mer åpne og transparente; «*To make the process of the Art and Public Space Plan more transparent, identify local interests and include local knowledge about the everyday experiences in key public spaces. It opens up the possibility to share information between locals and planners and together form a map of potentials as a base for future initiatives in the given space*» (Vedlegg 6: Informed space, side 1).

Kartleggingen, og innsamlingen av innspill ble gjennomført ved å plassere et kart i midten av lokalet, som ble kalt for «*the playing field*». Prosjektet medbrakte allerede utarbeidede kort (Vedlegg 5: utkast til kunst og byromsplanen, side 30-31), som kunne plasseres på ønsket område. Blanke kort var også tilgjengelig, der deltakerne hadde mulighet til å fylle inn egne

ønsker, innspill og meninger. «*A map of the given space in focus placed on a table in the middle. This is the playing field. Cards with images of potentials that have already been observed by the working group, cards with suggestions and empty cards for new input are the play cards. Every participant can place existing potential-cards, create new potential cards and take potentials away. In the group we discuss which potentials are most important and why*» (Vedlegg 6: Informed Space, side 1).

5.7.2. Diskusjon om «Informed space» som medvirkningsform

Det var raumlaborberlin, det franske arkitekturkollektivet Collectif etc og prosjektlederne fra kommunen som styrte opplegget disse dagene. Gjennom å omtale deltakerne som lokale eksperter, og utsagnet om at de ønsker og trenger deltakernes innspill og meninger; skapes det også mulige forventninger til deltakernes innflytelse på prosessene. Selv om deltakerne ble involvert tidlig i prosessen, var arrangørene tydelige på å ikke gi lovnader de ikke kunne holde. «*They are just helping us to do city planning, and might come something, might be nothing. This is something very important that we are very clear on what the roles are*» (arkitekt, raumlaborberlin). Det er på dette området nyere former for medvirkning møter kritikk, nettopp når det gjelder håndtering av innspill. I tradisjonelle medvirkningsprosesser, ligger det tydelige krav og rammer for merknadsbehandling (Ringholm og Sandkjær Hanssen 2018; Ringholm og Nyseth, 2018). Det er i tillegg gjerne utarbeidet konkrete forslag som det ønskes innspill og merknader til, noe som kan gjøre merknadsbehandling enklere. Verkstedene som prosjektet organiserer, samler inn innspill i en veldig tidlig fase av prosessen, der kun planområdet, ønsket metodikk og en idé om hvilke aktører som kan være ressurser, er avklart. Dette betyr derimot ikke at innspillene ikke er verdifulle, eller at de ikke blir videreført. Det tyder derimot på at når det gjelder de nye medvirkningsformene, så har arrangør en tydelig større frihet når det gjelder håndtering av innspill (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018; Ringholm og Nyseth, 2018).

I disse verkstedene ønskes det bevisst innspill helt i starten av disse prosessene, før noe er avklart. Dette er helt klar et av elementene som skiller disse involveringsprosessene fra de mer tradisjonelle formene for medvirkning, og som også er det unike. Så klart kan også slike involveringsmetoder være en del av en større medvirkningsprosess, og det er også kommuner og andre instanser som bedriver ulike former for involvering og medvirkning i ulike stadier. Det er kan være vanskelig å definere hvor stort handlingsrom som eksisterer i en tidlig fase, i

tillegg til hvordan innspillene skal håndteres. De nye medvirkningsformene bringer fram nye utfordringer som Plan- og bygningsloven ikke tar høyde for; eksempelvis hvordan de skal håndtere innspillene. Det er kun høringsuttalelser som medvirkningsform hvor det finnes regler for hvordan merknader, synpunkter og kunnskap som kommer fram, skal behandles (ibid).

Fordi verkstedene også ble brukt som grunnlag for kartlegging- og kunnskapsproduksjon til videre i prosessen, kan det stilles spørsmålstegn til om det i disse faser av prosjektet er rom for reell innflytelse. Jeg vil derimot peke på disse verkstedene som verktøy for kartlegging, men i tillegg er prosessen er mest påvirkelig og formbar før noe er bestemt; kontra når planforslaget er ferdig utarbeidet og er i påvente av vedtak. Det som derimot er viktig, er at det ikke skapes forventninger og begeistring rundt forslag som man ikke med sikkerhet vet blir tatt med videre i planarbeidet. Derfor er det viktig at arrangør er tydelige på handlingsrommet som foreligger, og det faktumet at lite kan bestemmes i denne fasen. I dette spesifikke prosjektet blir innbyggerne involvert i en tidlig fase av prosjektet, og har mulighet til å følge andre aktiviteter prosjektet arrangerer. Det nevnes også i strategisk plan for utearealer i Tromsø sentrum (SPUTS) at kunstnere bør delta fra starten av i ulike planleggings- og prosjekteringsarbeid. Siden vi vet at Tromsø sjøfront bygger på denne byromsanalysen, ser jeg at dette er noe de forsøker å gjennomføre. Ambisjonen ser ut til å bygge på ideen om å skape dialog med mange ulike aktører, helt fra starten av planarbeidet.

Som nevnt har nye og innovative involveringsformer mottatt kritikk for metoden de har (eller ikke har) håndtert innspill på. I tillegg har også mangelen på transparente prosesser har vært under lupen i denne kritikken. Prosjektet selv uttrykker at de ønsker å bruke mye av innspillene i den endelige planen; *«And then we try to, what we promise is that we will illustrate all this material that we already collected and kind of edit in a way. And we also illustrate it. We will make drawings and some mappings, and this will come back to the people one way or another. And in this specific case it will be a part of the art and city plan, art and public space plan. So there would be really in the document. Then you can say; I said this, I was working on this»* (arkitekt, raumlaborberlin). De ønsker å samle innspillene og illustrere disse i kartene som de betegner for det potensielle (potential map), men de ønsker også å illustrere de i den endelige planen. Dette kan være et bidrag til kritikken slike nyere involveringsformer mottar; ved å

synliggjøre hvilke innspill som er kommet inn gjennom prosessen, i den endelige kunst- og byromsplanen.

«*Informed Space*» er en av to verkstedformer som prosjektet benytter seg av i sitt arbeid. Videre vil jeg presentere verkstedformen «*open space*» som ble også gjennomført i juni 2018.

5.7.3. En alternativ form for befarings – kunstnerinvolvering i medvirkningsarbeid

Etter verkstedene som tok for seg Strandtorget og Prostneset inviterte prosjektet til befarings etterfulgt av en workshop med servering fra Tromsø Folkekjøkken. Omtrentlig 30 stykker møtte opp til befaringsen, og vandringen startet fra Nordnorsk kunstmuseum, som ligger rett ved området Prostneset. Strekningen som deltakerne skulle gå var fra Prostneset og til Hålogaland Teater (altså halve delen av planområdet til kunst- og byromsplanen). Til befaringsen var en lokal kunstner og performance artist leid inn for å lede vandringen, og sette i gang aktivitet underveis. Deltakerne ble satt sammen to-og-to på deler av strekningen, og fikk ulike oppgaver som skulle gjøres. Den ene skulle ha på seg hørselsklokker, mens den andre skulle gå med bind foran øyene. Ideen bak dette var å se hvordan man opplevde sjøfronten med ulike sanser, og hvordan synet på området forandres ved å blokkere hørselen og synet. Deltakerne gikk også baklengs, for å få et annet blikk «*Og vi gikk baklengs. Og hva er det man ser da?*» (lokal kunstner). De ulike aktivitetene og oppgavene ble mottatt med latter og nysgjerrighet av deltakerne, og det så ut til at majoriteten syntes dette var en gøy befarings. Hvorfor ble befaringsen gjennomført på denne måten, og hva var hensikten bak dette? «*Litt sånn for å sette i gang andre sanser, fordi det er veldig lett å se et sted på en måte hvis man går fort igjennom det, som man jo gjerne gjør i en sånn planleggingsfase. Der lå ideen.*» (lokal kunstner). Ideen bak disse lekne og kreative aktivitetene langs befaringsen var å gjøre en alternativ befarings der man stoppet opp for å se området fra nye vinkler og med andre sanser.

Etter vandringen var det duket for verksted og matservering på kunstforeningen. Etter en gjennomgang av prosjektet og formålet med befaringsen og verkstedet samlet vi oss i tre ulike grupper, der hver gruppe fikk ulike områder og temaer de skulle diskutere og komme med innspill. Deretter byttet gruppene område, før en diskusjon i plenum fulgte. Dette formatet som ble gjennomført denne dagen kaller Raumlabor for «*open space*», og passer best for grupper eller aktører med konflikterende interesser. Om verkstedet forteller en av arkitektene i

raumlaborberlin meg dette; «*I think it didn't totally function here. But it works very well in situations where you have very contradicting interests and different opinions. Then they can put their own questions into place, they can open their own table, and moderate their own discussion. Works well if there's a lot of pressure*». Til verkstedet var det ingen aktører med klare motstridende interesser, i hvert fall kom ikke dette fram under diskusjonene. Denne typen verksted handler om å få konfliktene på bordet, og eventuelt løse konflikter agonistisk gjennom å sette sammen aktører med mulige motstridende interesser, for å forsøke å få til produktive samtaler. Det som derimot kom ut av dette var at arrangørene fikk meninger om sjøfronten fra en ny type publikum.

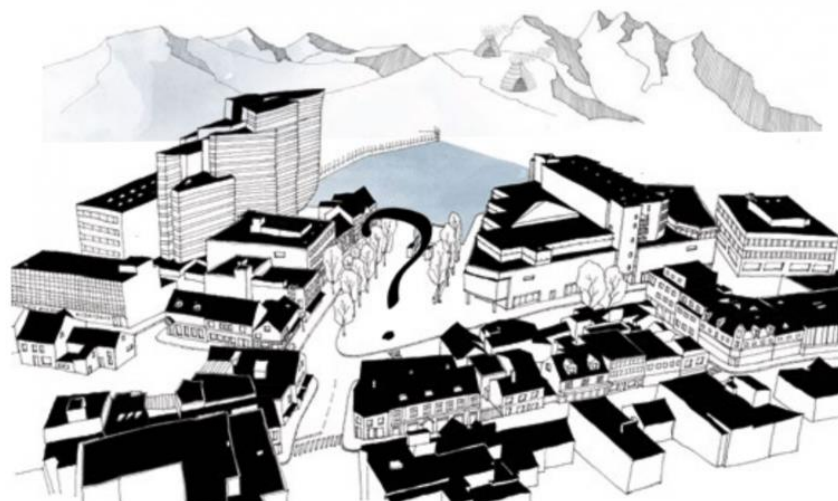
5.7.4. Oppsummering

Vanlige borgere og innbyggere involveres i liten grad direkte inn i tradisjonelle planprosesser og beslutninger (Nyseth og Ringholm, 2018). I dette prosjektet representerte de skisserte involveringsmetodene og verkstedene nye og ulike måter å samle inn kunnskap på, som ikke er den såkalte ekspertkunnskapen fra fagfolk. «*You can call it participation, but you can also call it research*» (arkitekt, raumlaborberlin). Å omtale deltakerne som lokale eksperter kan antas som et forsøk på å likestille og legitimere lekmannskompetansen som ressurs. Det kan antas at ved å legge til rette for innspill og deltakelse i starten av en prosess, så kan deltakelsen ha en større effekt inn på prosessen; fordi lite er avklart, og prosessen i større grad er påvirkelige. Prosjektet var tydelige på at de ikke kunne gi noen lovnader i form av gjennomføring, og det kan også stilles spørsmålstegn ved om deltakerne har noen påvirkning, og hvilken effekt denne involveringen kan og vil få. I de fleste tilfeller har ikke innbyggerne noen forventning om en direkte innflytelse og påvirkning, og det kan antas at de deltar på grunn av følelsen av plikt (Nyseth og Ringholm, 2018). Selv om det derimot er liten forskning på relasjonen mellom medvirkning og innflytelse (ibid), bør det likevel være et rom for innflytelse og effekt av disse prosessene, fordi man bruker andre menneskers tid og ressurser.

Verksted som involveringsmetode er ikke et nytt fenomen, og ble introdusert i Norge av Asle Farner på 1980-tallet. De utførte verkstedene representerer en form for innbyggerinvolvering, og en metode for å skape oppmerksomhet rundt prosjektet og diskusjon. En viss form for samskaping kan sies å være tilstede, men da vil jeg betegnes verkstedene som en tynn form for samskaping (*co-creation*). Samtidig vektlegger *co-creation*-versjon av samskaping at de som

involveres ved siden av myndighetene involveres som aktive og likeverdige stemmer (Andersen m.fl. 2018). De gjennomførte verkstedene kan beskrives som en tynn form for samskaping som begrep og metode, der man ønsker å utvikle dialog på tvers av forskjeller, skape innsikt, forståelse og læring mellom de ulike involverte aktørene. Deltakelsen som foregikk var meget kortsiktig, men det er også denne samskapingsformen som dominerer i for eksempel Danmark, over den mer forpliktende og langvarige samproduksjonen (ibid). Men kan vi omtale deltakerne som samarbeidspartnere på grunnlag av disse verkstedene? Både og. Fordi disse verkstedene er en del av en større prosess mener jeg at disse også bør sees i sammenheng med de resterende aktivitetene. Isolert sett vil ikke disse verkstedene alene kunne betegnes som en samskappingsprosess, da innbyggernes samarbeidsrelasjon med prosjektet i praksis avsluttes ved verkstedets slutt. De skisserte verkstedene omhandlet området Strandtorget og Prostneset. Videre vil jeg diskutere de videre verksteder og prosesser prosjektet gjennomførte i forbindelse med konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon.

5.8. Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon

Figur 7: Illustrasjon, Strandtorget (Collectif etc, 2018)

En eksperimentell tilnærming til planlegging kan vektlegge bruken av kreativitet og fantasi som redskap for å løse opp fastlåste tenkemåter (Kristiansen og Nyseth 2012, 2018). Et mål kan være å skape nye forestillinger og hva som kan være mulig i fremtiden. Dette var også tankegangen bak konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon, og de verksted

og aktiviteter knyttet til dette. Gjennom improvisasjon, oppdagelse og lek ble ulike aktiviteter gjennomført våren og høsten 2018. Konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon bygger på de erfaringer og innspill som kom gjennom verkstedene som er skissert tidligere i analysen. Til prosessene på Strandtorget hadde prosjektet leid inn et ytterligere arkitektkollektiv, det franske arkitektkollektivet Collectif etc. De er et fransk arkitekturkollektiv og startet sitt arbeid i 2009. De ønsker de å arbeide med byrom på ulike måter, samt å involvere innbyggere inn i deres kreative prosesser. De ønsker å bidra til ulike måter å eksperimentere på; «*Using different resources and skills, the « Collectif » wish to offer various supports for experimentation*» (Collectif etc, 2018). De mener at en miks av de som bruker byen (både eksperter og innbyggere) bør involveres i diskusjonen om byutvikling. Gjennom å skape nye arenaer og nettverk for sosiale og kunstneriske interaksjoner og diskusjon, håper de på å forstyrre det etablerte (institusjonelle) rammeverket som styrer byutviklingen i dag. Deres portefølje inkluderer ulike installasjoner, urbane møbler, lysinstallasjoner og temporære installasjoner, i tillegg til dette; «*We also initiate meetings, debates, participate to many conferences and pedagogical workshops*» (ibid).

«*What is a playground ? How can improvisation and self-building lead a design process to create a spontaneous environment for children – and not only ?*» (ibid). Slik omtaler kollektivet prosessene på Strandtorget på sine nettsider. De ble invitert inn i prosjektet for å konstruere en temporær kunstinstallasjon, og det var raumlaborberlin som koblet de på kommunen. En foreldregruppe hadde tidligere vært i kontakt med kommunen, og ønsket flere steder og lekeplasser der barn kunne oppholde seg, leke og være. Også fokuset på barn og unge i Plan- og bygningsloven av 2008 kan mulig også sees på som en av årsakene til at det er et forsterket fokus på barn og unge byrommene, i tillegg til at det at barna i byrommet var et tema i ByÅrs sluttrapport. Dette ledet til ideen om at den temporære kunstinstallasjonen kombinert med dette ønsket, og Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon ble derfor til.

Hvorfor ble dette franske kollektivet hyret inn til konstruksjonen og prosessene rundt denne installasjonen? Collectif etc bringer med seg en annerledes måte å arbeide på, blir jeg fortalt av en av prosjektlederne «*Så var det også noe med de arkitektene og gjøre, den måten de jobbet på, og at de inviterte inn (...) De improviserte jo sammen med ungene (..) Det var en konstruksjon hele veien, det var ikke et helt ferdig prosjekt som folk skulle bygge med på.*

Selvfølgelig var noe satt, men det var veldig åpent og lekent hele prosessen» (prosjektleder, Tromsø kommune). Kollektivet bringer inn en eksperimentell tankegang som utfordrer de etablerte måtene det bedrives planlegging og byutvikling på, og de søker nettopp å utfordre disse gjennom sitt arbeid. Videre vil jeg vise til hvordan dette foregikk.

5.8.1. Strandtorget gjennom barns blikk – «show me, don't tell me»

Bilde 4: Verksted med barnehagebarn. Foto: Liss-Ane Simonsen

Samme juni måned som de foregående verkstedene, gjennomførte prosjektet et verksted med et fokus på barn og unge. Strandtorget var valgt som lokasjonen. Prosjektlederne, Collectif etc, raumlaborberlin og en lokal kunstner sto for verkstedet, og det var barnehagebarn som var deltakerne. Gjennom lek og moro, samt ulike forberedte spørsmål til barna forsøkte prosjektet å undersøke ulike spørsmål. Hva setter i gang lek? Hvor syntes barna det er trygt og morsomt å oppholde seg?

Det var to ideer bak de ulike øvelsene som forgikk, der den viktigste delen var å rett og slett ha en gruppe barn som brukte stedet. Den andre ideen var å oppleve hvordan de beveger seg på stedet. «*Hva er det som setter i gang lek, eller som setter i gang bevegelse? Hvor har de lyst å være? Hvor føles det utrygt?*» er spørsmål den lokale kunstneren hadde med seg inn i aktivitetene med barna. Dette var en måte å bli kjent med stedet gjennom deres øyne, og gjennom lek og moro forsøkte prosjektet å finne ut hvilke fantasier barna hadde om området.

Den lokale kunstneren som var ansvarlig for verkstedet har fra før av arbeidet mye med barn og unge. Hun fungerte som et bindeledd mellom barna og Collectif ect, grunnet både språket, kjennskap til stedet og kulturen. «*Min oppgave der var jo litt det å være en katalysator, at jeg hadde den direkte kontakten og metoden for å sette i gang aktivitet. Pluss at jeg har språket, sånn at jeg kunne lese og forstå deres språk muntlig*» (lokal kunstner). Fordi Collectif etc skulle bygge denne lekeplassen, var det viktig å ha denne workshopen sammen med dem, og en gruppe barn. «*Silly that adults decide what the children should be playing with*» ble det uttrykt på et av møtene jeg deltok på. Gjennom verkstedet med barna ga dette arkitektene grunnlag for å planlegge hva som skulle gjøre videre. Et av resultatene fra dette verkstedet var for eksempel en av den tidligere lekeplassens elementer. Ideen var først å rive hele den eksisterende og kanskje utdaterte lekeplassen, og bygge noe nytt. Etter verkstedet med barnehagebarna og ytterligere observasjon, så man at et av lekeplassens elementer ble hyppig brukt, og at barna alltid sprang til de for å leke. «*Det man får ut av det er hvor de beveger seg. Hvor de føler det er artig å være. Det var jo da de bestemte at de ikke skulle rive de blåe hoppe-tingene. For først var tanken fra kommunen at dette var gamle leker som ikke fungerer i det hele tatt. Men så så de jo at ungene hele tiden ville til disse hoppe-tingene. Så hvorfor rive det når det allerede fungerer?*» (lokal kunstner). Dette er et eksempel på at deltakelsen som foregikk fikk en effekt inn på de avgjørelsene som ble tatt i forbindelse med konstruksjonen av lekeplassen.

5.8.2. Åpen byggeplass – en åpen invitasjon

Etter verkstedene og befaringen som fant sted på våren i 2018, ble Strandtorget i august 2018 en åpen byggeplass i to uker. 12 arkitekter fra Collectif etc kom reisende fra Frankrike til Tromsø for å skape en ny lekeplass gjennom improvisasjon, lek og eksperimentering sammen med flere ulike aktører. Gjennom samarbeid med innbyggere, lokale kunstnere, frivillige og andre startet byggeprosessen av det midlertidige kunstprosjektet. *«We decided for this project that full improvisation would lead most of the design process. Though we like to set up rules or « matrix » for some of our projects in order to involve people in the design, we thought it would be an interesting creative process to have an entire freedom for our team» (Collectif etc, 2018).* Slik omtaler kollektivet tankegangen som lå bak gjennomføringen. Gjennom å bruke improvisasjon som metode ble prosessen åpnet opp for forandringer, og jeg vil påpeke at en slik metode vil være tilpasningsdyktig for endringer underveis. Gjennom improvisasjon kunne kollektivet sette i gang aktivitet, og lete etter det potensielle, og hva denne lekeklassen skulle bli. En slik metode vil jeg betegne som *«planning by doing»*.

Gjennom en åpen invitasjon og informasjon i avisen og på kommunens hjemmesider og sosiale medier (link), kunne alle som ville delta. Jeg blir fortalt at noen deltok på store deler av prosessen og hjalp også til med konstruksjon. Mange var også nysgjerrige på hva som hendte, og var innom for å finne ut hva som foregikk. *«Det er jo uvanlig med en sånn type byggeplass. De har ingen uniformerte arbeidsklær, de er seg selv på en måte og det er så mange som er innom der, og et skilt der det står hva som skjer. Så begynner man å vekke interessen»* (lokal kunstner). Prosessene og aktivitetene som foregikk er et direkte eksempel på en samskapingsprosess. Innbyggere og interesserte fikk muligheten til å være med på både utforming og konstruksjon av lekeklassen. Så klart var noe avklart, og Collectif etc hadde noen tanker om hvordan dette skulle bli til, men det var også en veldig åpen prosess blir jeg fortalt av prosjektlederne. En av prosjektlederne mente at det faktumet at prosessen ikke kun var styrt av kommunen var et viktig poeng. *«Det er flere sånne lag. Det var ikke sånn at kommunen; kom også har vi et folkemøte, også skal vi fortelle så kan dere komme med innspill. Det var på en måte det og ... Det var en workshop, men det var ikke bare å fortelle og høre etter, og at det var det. Men mer dialog-basert medvirkningsprosess»* (prosjektleder, Tromsø kommune). Det

var en miks av arrangører, og i tillegg til Collectif etc og kommunen tilstede, var også raumlaborberlin, kunstnere og andre aktører med i samskappingsprosessen.

I tillegg til deltakerne nevnt ovenfor, og andre innbyggere som var med på prosessene ved Strandtorget, var også sommerskolen som ble arrangert av Nordnorsk kunstmuseum deltakere på deler av verkstedet. Sommerskolen hadde barn i alderen 9 til 13, og foregikk samtidig som konstruksjonen av lekeplassen. Kunstneren som hadde ansvaret for byvandringen, og som også ledet verkstedet med barnehagebarna, var ansvarlig for denne sommerskolen. Noe av tiden ble brukt på Strandtorget, sammen med de andre deltakerne.

Den lokale kunstneren forteller om aktiviteten slik; *«Da gjorde vi en del øvelser, kreative øvelser. Hva kan dette stedet være, og hvordan kan man bruke dette sammen? De fra Collectif etc lekte med ungene og var med på å gjøre forskjellige ting, fantaserte om hva forskjellige ting kan være»*. Deltakerne ved sommerskolen ble tatt med inn i prosessen, og jeg blir fortalt av kunstneren at mange av barnas ideer ble tatt med, både direkte og indirekte. Jeg undret på om det forelå noen språkbarrier mellom aktørene, grunnet de utenlandske arkitektkollektivene, men det viser seg at barna som deltok kunne like godt engelsk som voksne franskmenn, forteller kunstneren; *«Det som var veldig bra, er at norske 9 til 13-åringer kan jo like godt engelsk som franske voksne. Så de kunne snakke sammen, og noen av ungene var tospråklig og kunne engelsk flytende. Det var jo veldig bra at det gikk, at de fikk direkte kontakt. At man ikke trengte å oversette imellom.»*

Jeg har tidligere pekt på hvorfor prosjektet har valgt å involvere barn og ungdommer i denne prosessen. Collectif etc tydeliggjør hvorfor barn er en relevant aktør; *«We thought of children spirit as widely connected to improvisation. Few of us could draw something as free as a child drawing ! Almost all of our team came on this project, so we knew that we could offer ourselves this freedom without affecting its final quality. In that way, the process of how we built were as important as its result. It was important for us to show everybody, and children especially, that the way we think, dream, design and make things are at the heart of our practise – and our lives – and not only its outcome. Because things are never « finished » ! And the rest of that story will show how that is especially true with that fragile and tumultuous project»* (Collectif etc, 2018). Collectif etc har en eksperimentell tilnærming til feltet, og viser også til det at *«things*

are never finished». Dette poengterer også Hillier (2007, 2008) også, men da handler det om at planlegging alltid er på vei, og som en pågående prosess (*on-going process*).

5.8.3. Involvering av lokale aktører og næringer

Som et forsøk på å involvere flere lokale aktører med inn, var også den kommunale avdelingen DREIS involvert inn i prosessen. DREIS arbeider for å tilrettelegge for en meningsfull arbeidshverdag for mennesker med ulike behov, med et fokus på mestring. De har som målsetting å skape arbeidsglede og en betydningsfull hverdag, både når det gjelder det faglige og sosiale (Tromsø kommune). De bistod med materialer og verktøy, og var med på byggeprosessen på Strandtorget. Dette var en måte å forsøke å inkludere andre relevante lokale aktører og forsøke å integrere deres arbeid inn i pågående kommunale prosesser. En annen lokal aktør som var involvert var NOFI, som er et industrikonsern i Tromsø som designer spesifikke produkter til havbruksnæringen, og arbeider blant annet for å bekjempe oljeutslipp. Ved bruk av deres materialer forsøkte man å få med elementer som knyttet lekeklassen til sjøfronten og tydeliggjøre nærheten til sundet. Elementene var blant annet tau og andre elementer som vi kan finne igjen på båter og ved sjøen. NOFI bistod i tillegg med verktøy og avfallsprodukter til verkstedet, som muliggjorde uttesting og eksperimentering med ulike løsninger, på ulike materialer underveis (Collectif etc, 2018).

5.8.4. Diskusjon av involvering- og samskapingsprosessene

Flere av mine informanter mente at medvirkningsprosessene ved Strandtorget var definisjonen på en vellykket medvirkningsprosess. Dette grunnet involveringen av mange og ulike aktører, og hvordan aktivitetene foregikk. Det handlet også om selve byggeprosessen, og improvisasjonen som foregikk på stedet *sammen* med de involverte. Gjennom disse samskapingsprosessene mellom aktørene i prosjektet og innbyggere og andre lokale aktører har løsninger kommet fram, som en kan anta ikke ville vært mulig uten denne samarbeidsformen. Det kan se ut til at samskaping kan bidra til bedre demokratiske prosesser, og konstruksjonen av Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon bestod av en miks av flere ulike arrangementer og aktiviteter.

Gjennom å delta i slike prosesser og diskusjoner kan skapes et eierskapsforhold til stedet. «*Jeg tror man også følger et mer eierskap når man er med å gjøre noe, lage noe*» (prosjektleder,

Tromsø kommune). Det unike med disse aktivitetene og prosessene er at ulike aktører får mulighet til å delta i starten av prosessen, før noe er bestemt og planlagt. Det kan i midlertidig føles ut som at fremtiden er bestemt, når innbyggere blir involvert i slutten av planarbeidet, i høringsrundene (Nyseth og Ringholm, 2018). Når det gjelder prosessene på Strandtorget, sees prosessen på som like viktig som resultatet. Amdam (2018: 250) poengterer at gjennom prosesser som kan kobles opp mot samarbeidende planlegging, så endres planlegging fra «*..ein samordna plan som eit produkt til planlegging som ein meiningsdannande prosess med vekt på brei deltaking og omfattande læring*». Planleggerens rolle endres fra å være ekspert, til å være prosesslederen (Amdam, 2018). Ved å åpne opp slike prosesser utfordres det eksisterende kunnskapshegemoniet, og det kan tenkes som en kritikk til den etablerte systemtenkningen (Pløger, 2012).

Det å bygge en lekeplass i felleskap med innbyggere er ikke en vanlig og tradisjonell aktivitet, selv om dette også er utført noen steder, blant annet i Stavanger (Andersen m.fl. 2018). Flere av mine informanter mente også at man kan få diskusjoner i slike prosesser, som man ellers aldri ville ha fått. Likevel bør planleggingens mørke side tas med inn i diskusjonen, som fokuserer på at konsensusrettede prosesser til tross for sine gode intensjoner, er sårbare for maktulikevikt i form av manipulering, kontroll og ekskludering (Amdam, 2018: 255). Med dette som bakgrunn, kan det stilles spørsmålsteget ved om Tromsø sjøfront-prosjektet ivaretar det demokratiske aspektet, slik det kan antas de har en ambisjon om å gjøre. Er disse nyere involveringsformene rigget for folk flest, eller inviterer de inn en kultur- og byutviklingselite, uten å være klare over dette? Disse spørsmålene er vanskelige å besvare uten å ha vært i dialog med deltakerne, men likevel bør planleggere erkjenne den mørke siden av planleggingen, som har sine «*insiders*» og «*outsiders*» (Hillier, 2002 i Amdam, 2018). Som jeg viser gjennom analysen blir flere av de involverte eksterne aktørene involvert i store deler av prosjektet, men dette kan gå på bekostning av andre relevante og interesserte kunstnere og andre. Et funn i min studie er at det ser ut til at de involverte kunstnere og kollektiv involveres på grunn av bekjentskap og nettverk. Nettopp dette er meget sannsynlig at skjer, fordi for å kunne invitere noen, så må du vite om de. Likevel bør dette sees i sammenheng med spørsmålet om man danner en form for elite, og dette bør reflekteres over av prosjektets arbeidsgruppe.

Hva er god medvirkning, og hvordan måler man vellykket innbyggerinvolvering? Dette er spørsmål jeg tok med meg inn i mine intervju, og som rettesnor under mine observasjoner. Flesteparten av mine informanter var enige i at «god medvirkning» er vanskelig å måle uten å snakke med de involverte. Prosjektledelsen kan sitte igjen med en opplevelse av at dette har vært gode prosesser, men dette trenger nødvendigvis ikke å stemme overens med deltakernes meninger. Pløger (2012: 267) poengterer at deltakere i medvirkningsprosesser ofte er borgere fra en «elite», som gjerne også er aktive og lokale «ildsjeler». Etter spørsmål til mine informanter om akkurat en elite, og hvilke tanker de har om dette svarer en av de slik; «*Jeg tenker at det å invitere inn hvem som helst for å komme å si sin mening, så er det nok sannsynligvis eliten pluss de som blir direkte berørt som kommer. Men det som kan være lurt er å lete etter, hvis man vil ha andre inn, hvis det er noe poeng da, og da lete etter andre måter å få kontakt på. For at det ikke bare skal bli på papiret at nå har vi hatt medvirkning. For det ser jo veldig fint ut, vi har hatt åpne møter og så videre*» (lokal kunstner). En annen uttalte dette «*I had very much the feeling that by an open invitation, it is very predictable that we also invited in these 5%, like the critical educated people. But to avoid to stay in this bubble we also consciously invited people in who could be relevant to the context. So this was shop owners, taxi drivers, people in their everyday life experience the place. It wasn't 100% successful I think, some didn't show up. But this was kind of the intention and then for me, somebody that hasn't been preparing these events it was not totally obvious if this was really the 5% or this other people*» (arkitekt, raumlaborberlin).

Den mørke siden av planlegging belyser de antagonistiske konfliktene, som består av uforenelige aktører uten respekt for andre (Flyvbjerg, 1991 i Amdam 2018), og Hillier forsøker å bringe disse til *agonisme* «*..der aktørane kan vere ueinige, men har grunnleggande respekt for kvarandre. Konflikt blir sett på som noko positivt og konstruktivt som er viktig å inkludere i planlegginga*» (Amdam 2018: 256). Agonisme-begrepet er inspirert av Chantal Mouffe (2005), og oversettes til «*en kamp mellom vennlige fiender*» (Pløger, 2012: 267). Ved en agonistisk tilnærming til planlegging, som Hillier foreslår, ses konflikt på som et viktig og demokratisk element som ikke bør eller kan rasjonaliseres bort (Hillier, 2002 i Kristiansen, 2012). Dette forsøker prosjektet å bidra til gjennom verkstedet «*Open space*», som er ment for grupper eller aktører med klare konflikterende interesser. «*..it works very well in situations*

where you have very contradicting interests and different opinions. Then they can put their own questions into place, they can open their own table, and moderate their own discussion. Works well if there's a lot of pressure» (arkitekt, raumlaborberlin). Selv om det ble uttrykt at verkstedet ikke fungerte slik det var tenkt, handler denne type verksted om å få konfliktene på bordet og forsøke å løse disse sammen, fremfor å overse og skjule disse, bringes de fram i lyset, for å forsøke å komme fram til løsninger som de involverte partene *«kan leve med»* (Amdam, 2018).

De gjennomførte medvirkningsaktivitetene har hatt en miks av deltakere, der noen av aktivitetene bestod av spesielt inviterte aktører, mens andre var preget av at det forelå en åpen invitasjon til befolkningen. Ved en åpen invitasjon kan det stilles spørsmålstegn til om dette er den beste måten å nå ut på, og ikke minst hvem er det man når ut til? Prosjektet har som ambisjon å sikre involvering av innbyggere i utviklingen av sjøfronten. *«Fokuset på barn og unge, innvandrere og andre brukergrupper som ikke har gode steder å møtes i dag vil medvirke til at flere kan få et nytt forhold til sjøfronten som sted»* (Vedlegg 5: Utkast til temautredning, side 2). Når man søker innbyggerinvolvering må det reflekteres over hvem som det ønskes inn, lokasjonen for deltakelse og hvordan involveringen skal foregå. Fung (2006) argumenterer for at det alltid foreligger en seleksjon ved arrangering av ulike medvirkningstiltak. Ved folkemøter vil gjerne bare de som mener de berøres dukke opp, og når du også inviterer spesifikt vil du også gå glipp av noen. Dette er et vanskelig spenn å arbeide i, og derfor er det viktig å ha et klart formål om hvem som ønskes involvert i disse prosessene, og hvorfor (Nyseth og Ringholm, 2018). Hvis du vil ha med alle, ja da må du snakke med alle (Asle Farner, årstall). Likevel er det naivt å forsøke å involvere alle, og det bør derfor reflekteres over om deltakerne bør håndplukket ut fra kompetanse eller interesser, eller situasjonen krever en form for selvseleksjon som består av en vid og åpen invitasjon (Ringholm og Sandkjær Hanssen, 2018).

Agger (2007) argumenter for skreddersydde medvirkningsprosesser, som passer formål, hensikt og deltakere. Det ser ut til at prosjektet forsøker å ta i bruk ulike former for involvering, ved å både invitere ulike aktører, og holde prosessene åpen for alle. En av mine informanter peker på at stedet medvirkningen foregår på, har en betydning; *«...hvor har man dette? Hvis man jobber med kultur, så vet man at hvis man ikke har vært inne på teateret eller Nordnorsk kunstmuseum, så er ikke sikkert at man setter foten innenfor med mindre det er noe som gjør at du føler deg trygg i den situasjonen. Man føler seg ikke trygg i den situasjonen hvis man ikke*

er vant til å ferdes der (...) For meg er det å skape tillitt og trygghet kanskje en som nøkkel for å deltakelse (...) å stole på at man blir ivaretatt.». Vi snakker videre om betydningen stedet har, og informantene utdyper dette videre; *«Jeg tror at det kanskje ville kommet andre folk hvis det siste møtet hadde vært på Nerstranda og ikke på kunstforeninga. Men det kan være fordeler ved å være på kunstforeningen også, fordi den type tanker som.. de som kommer er verdifull for akkurat der man er i prosessen.»* (lokal kunstner). Dette er en av de mange aspektene ved medvirkningsprosesser som bør reflekteres over.

5.8.5. Oppsummering – involvering av innbyggere

Prosjektet opererer ikke med noen konkret strategi når det kommer til medvirkning, men de har et ønske om å teste ut et mangfold av ulike former for medvirkning og involvering. Likevel kan jeg kun peke på aktivitetene som har vært gjennomført til nå. Samtidig er det en utfordring ved å analysere en prosess mens den skjer og er i tilblivelse. Samtidig som disse prosessene og innovasjonene kan bidra til nye samarbeidsformer, åpnere prosesser og mulig begeistring, så er det viktig at prosjektet har et nyansert blikk for hvem det åpnes opp for i disse prosessene. De virker reflekterte rundt dette spørsmålet, men det kan spekuleres i om dette kommer til uttrykk gjennom prosjektets aktiviteter. Fung (2006) poengterer at det alltid vil foreligge en seleksjon, uansett hvilken form medvirkningsprosessen har og hvem som inviteres. Ved å invitere vil du alltid ekskludere noen (ibid), men seleksjonen kan også være legitim grunnet situasjon og plankontekst. Nyseth og Ringholm (2018) argumenterer for en reflektert begrunnelse for hvordan utvelgingen foregår.

Hvordan kommer det eksperimentelle til uttrykk gjennom prosjektets praksiser? Det er ikke kun de ulike aktivitetene som spiller inn, men også tankemåten og mentaliteten som ligger bak; som kommer frem gjennom de ulike eksperimentelle virkemidlene. Samtidig påpeker Kristiansen (2012) at en samling av flere kreative og eksperimenterende aktiviteter samlet sett kan sees på som eksperimentelt, eller noe som bryter med de etablerte måtene å arbeide på. Med andre ord har volumet og omfanget av aktiviteter noe å si, samt også de tankemåter som ligger bak og presser på. Det er jo nettopp på grunn av en bevissthet som vokser fram, som gjør noe med måten det arbeides på. Hvor etterspørselen kommer fra kan variere, men enten så kommer etterspørselen fra utsiden, ellers så tvinges det fram internt. Noen får det til å skje i hvert fall,

og dette utfordrer de etablerte maktstrukturer og måter som har vært legitim å arbeide alene på tidligere.

De ulike prosessene inneholder en del kartlegging, og noen av møtene kan også kalles for kartleggingsverksted. Hvor mye påvirkning den enkelte deltaker har gjenstår å se, og hvordan dette blir tatt med i den endelige planen, og hvordan dette kommer til uttrykk. Strandtorget-verkstedet og byggingen av installasjonen er et eksempel på direkte medvirkning og samskaping, der lite er forhåndsdefinert og deltakerne får være med å bestemme utfallet. For å få til slike verksteder er kanskje slike kartleggingsmøter nødvendig, både for å hente inn informasjon og meninger, men også for å skape en bevissthet og oppmerksomhet rundt området. Gjennom mine intervju har jeg fått høre deres synspunkter, men vi har også diskutert medvirkning som begrep, og hva det er som bør legges til rette for. Selve formålet med og hvorfor det legges til rette for medvirkning og/eller involvering ser ut til å være viktig for de fleste jeg har snakket med.

Gjennom verksteder og diskusjoner bedriver de det de omtaler som prosessbasert medvirkning. De nevner også et skille mellom de mer tradisjonelle medvirkningsformene som er formelle merknader og folkemøter, og de involveringsformene prosjektet organiserer, som har et fokus på prosess. De ulike metoder for involvering har hatt som formål å skape og samle nye ideer, og skape diskusjon og aktivitet i de aktuelle byrommene, og de mener dette skiller seg fra de mer tradisjonelle høringsrundene som handler i større grad om tilbakemelding på ferdiglagde planer. I en av mine intervju med den lokale kunstneren ble det påpekt at det må arbeides med hvordan man i slike prosesser kan lage tydelige rammer som gjør det enkelt å delta, men som likevel ikke gir en følelse av at alt er planlagt. Det ser ut til at prosjektet forsøker å få til samskappingsprosesser, gjennom de forskjellige formene for medvirkning; «*Det er ikke sånn at man bare ber om innspill. Det er en større prosess der flere ting går inn*» (prosjektleder, Tromsø kommune). Jeg vil anta at disse åpne aktivitetene har potensiale for å tiltrekke seg et annet publikum enn de som deltar på folkemøter. Men likevel er deltakerne og oppmøtet ganske tilfeldig, og en kan undre om deltakelsen og de resultater som kommer ut av den er representativ for befolkningen. Det unike med disse prosessene er derimot involvering fra starten av, og bruken av eksperimentering, improvisasjon og kreativitet som metode. Det ser ut til at det virkelig er et ønske om å få flere aktører med på å forme prosessen, og at arrangørene har trua

på dette selv. Medvirkningen må likevel oppleves som inkluderende og meningsfullt for deltakerne, og bør ha en effekt for at de demokratiske ambisjonene skal fylles (Ringholm og Nyseth, 2018). Og dette er en viktig bemerkning arbeidsgruppa bør reflektere over.

5.9. Et forsøk på å påvirke de etablerte planleggingsmetoder- og praksiser

Det voksende fokuset og interessen for eksperimentering og sosiale innovasjoner har ført til flere former for demokratiske innovasjoner. Involveringsprosessene som Tromsø sjøfront-prosjektet gjennomførte våren og høsten 2018 er eksempler på dette. Slike eksempler kan rokkere ved, og bidra til en endring forståelsen og mentaliteten bak innbyggerinvolvering i plan- og beslutningsprosesser. Samtidig som disse fungerer som et supplement til tradisjonelle medvirknings- og høringsprosesser og prosedyrer, vokser de nye demokratiske innovasjoner vokser fram grunnet tanken om at de tradisjonelle medvirkningsprosessene ikke lenger klarer å ivareta de stadig mer komplekse samfunn og sammensatte problemene.

Som vi vet, er aktivitetene skissert i denne analysen en del av en større prosess. Tromsø sjøfront-prosjektet skal ikke kun eksperimentere med ulike former for medvirkning, men forsøker også å påvirke de etablerte planleggingsmetodene i kommunen. De arbeider strategisk for en policy- og institusjonell utvikling og endring. Gjennom sitt arbeid vil prosjektet forsøke å utvikle, og tilby alternative metoder å bedrive planlegging på. Prosjektet er koblet på planprosessene til kommunedelplanen for sentrum, og dette har gitt prosjektet et ankerfeste. Det kan være en rekke årsaker til at kommunen har fått til å koordinere prosjektet opp mot pågående planleggingsarbeid. Likevel kan jeg ikke peke på hvorfor, kun gjøre antakelser. Tidligere erfaringer kan bidra til å sette presedens, slik at det er lettere å sette i gang liknende prosesser (Kristiansen, 2012). Andersen m.fl. (2018) trekker fram innovasjonsfremmende og innovasjonshemmende miljøer, og betydninger dette har for å kunne bedrive sosial innovasjon. I innovasjonsfremmende strukturer gis det plass til dialog, og det knyttes ulike aktører sammen, som har forskjellige kompetanse, framfor å atskille dem (Andersen m.fl. 2018). Derfor kan det nevnes at kreativitet og eksperimentering kan understøttes av et fokus på kreativitet og

innovasjon i offentlig sektor, men at slike prosesser er avhengige av en struktur som lar dette komme opp til overflaten (ibid).

Etter erfaringer fra tidligere forskning (blant annet Nyseth, 2011, 2015, Kristiansen og Nyseth, 2012, 2018, Kristiansen, 2012, Simonsen, 2015), kan det se ut til at Tromsø kommune har tatt lærdom av sin eksperimentelle forhistorie, og i større grad ser viktigheten av å koordinere prosjektarbeid opp mot planprosesser. Hvorfor det har vært utfordrende å koordinere slike prosjekter tidligere kan det være mange årsaker til. Et innovasjonshemmende miljø kan begrunnes i flere årsaker. Andersen m.fl. (2018: 6) vurderer i sin studie at barrierer for sosial innovasjon og samskaping har flere årsaker; «*Vår vurdering er at det på den ene side handler om manglende kunnskap, litt fastlåste holdninger og en vaneadferd som springer ut av strukturer som understøtter faglig fragmentering og profesjonsproteksjonisme. Det er slike vaner som skaper de mest betydningsfulle barrierene mot demokratisk sosial innovasjon i dag.*». De strukturelle og organisatoriske rammene legger føringer for kulturen innad i organisasjonen, men det skyldes nødvendigvis ikke en aktiv motstand: «*- det skyldes dype strukturelle, administrative og kulturelle mønstre som det tar tid å komme ut av – noe som sannsynligvis krever svært bevisst ledelse med evne og vilje til å foreta både strukturelle og kulturelle endringer, på mange nivåer.*» (ibid). Likevel ser det ut til at kommunen ønsker å arbeide på denne strategisk-spekulative og eksperimenterende måten, ved at prosjektet har fått et ankerfeste, og er politisk vedtatt.

5.9.1. Et mellomnivå for uttesting – «å teste ut før man setter ned strekene»

Utsagnet å «*teste ut før man setter ned strekene*» ble uttrykt i et av mine intervju av en av prosjektlederne etter spørsmål om hvilke erfaringer prosjektet tar med seg fra forprosjektet «Kunst som byutvikler»; «*Å involvere innbyggerne. Å teste ut midlertidige eksperimenter, og også i forhold til planlegging; at man har et mellomnivå før planene er gjort, at man faktisk tester ut ting før man setter ned strekene*» (prosjektleder, Tromsø kommune).

Mellomnivået som omtales i dette sitatet representerer en arena for uttesting. Det dreier seg i stor grad om at framtiden er usikker og i tilblivelse (Hillier, 2007, 2008), og at prosjektet ser en

verdi i å teste ut ulike metoder «før man setter strekene», i tillegg til å bedrive innbyggerinvolvering. Prosjektledelsen omtaler prosjektets prosesser som «*processes of becoming*», og en «*open process*», og glir rett inn i Hilliers poststrukturelle tilnærming med fokus på *tilblivelse* og *becoming*. Balducci m.fl. (2011: 497) hevder at poststrukturelle former for planlegging krever nøkkelaktører som kan fremme deres mål og meninger; «*A move towards post-structuralist forms of planning requires, as the case demonstrate, the key actors to persuade others to shift their systems of understanding and of meaning. As Healey writes, 'it is about shifting and re-shaping convictions' (2006, 245, emphasis removed). Institutional change is always slow, as organisational culture, fear of the new or different, rules and legislation all frame actors' often path- dependant perceptions of and reactions to new practices*».

Prosjektet bruker selv begrepet eksperimentering, og benytter seg av arkitektkollektiv som omtales som eksperimentelle. Gjennom samskaping med både innbyggere, utbyggere, kunstnere og andre aktører, skapes kunst- og byromsplanen, som har en ambisjon om å bli et viktig verktøy for framtidig utvikling av sjøfronten; i tillegg til å skape et mellomnivå for eksperimentering og spekulering. For- og hovedprosjektet ønsker å utvikle en metode for hvordan utprøving og eksperimentering kan inngå som en integrert del av planprosessen, der også kunstnere gis et rom for eksperimentering (Vedlegg 2: utkast til temautredning).

Prosjektleder 2: «*Så er det også noe med at når man skal gå inn å investere masse millioner på ting. Hva koster denne lille biten med å teste det ut i forkant? Det gir jo bare så mye mer læring.*»

Prosjektleder 1: «*Og det skaper diskusjon!*»

Metoden prosjektet søker å etablere og integrere inn i planbestemmelsene til sentrumsplanen vil fokusere på «*innbyggerinvolvering og medvirkningsbaserte prosesser, kunstnerinvolvering i alle nivå av prosessen, uttesting og eksperimentering av byrom i tidlig fase av pågående planer, samarbeid mellom offentlig og privat sektor, tverrfaglig samarbeid*» (Vedlegg 2: utkast til temautredning, side 2). Dette gjelder både uttesting av ulike byrom, temporære installasjoner og kunstverk, og ikke minst uttesting av ulike måter å involvere innbyggere på. Ambisjonen er at det vil tiltrekke seg et større engasjement og bruk av sjøfronten. Det ønskes at det i større grad åpnes opp for planleggingsprosesser nedenfra-og-opp som involverer innbyggere i

utviklingen av sjøfronten, slik at det åpnes opp for flere perspektiver (Vedlegg 1: prosjektsøknad). Hovedprosjektet og aktivitetene skisseres i forrige kapittel er derfor en test på ulike former for samarbeid og deltakelsesmetodikk, før man utarbeider de konkrete planbestemmelsene, som vil være juridisk bindende og styrende for hvilke metoder som tas i bruk i planområdet.

«Det er lov å feile, og det er lov å eksperimentere, og det er mulig å få prøvd ut ideer som setter preg på våre omgivelser – for en liten stund. Midlertidighet skaper en viss frihet, og er med på å skape dynamikk i bybildet, overraske, skape nysgjerrighet og nye opplevelser. Glemte og ubrukte steder kan få nytt liv, og et mangfold av stemmer, også de som vanligvis ikke blir hørt, kan få en plass» (Vedlegg 1: prosjektbeskrivelse, side 7) . Denne metodikken forutsetter at planlegginga må gi slipp på noe av sin kontroll over prosesser, slik at utviklingen av sjøfronten kan utforskes gjennom nye analysemåter og kontinuerlig undersøkelser som ikke låser framtidig handling; og som samtidig holder åpent for de muligheter som kan komme (Pløger, 2007 i Kristiansen og Nyseth, 2012). Å sikre metodikken inn i juridisk bindende vedtak er et grep for å sikre at prosjektets metoder og erfaringer i større grad enn tidligere vil bli videreført. Prosjektet trekker selv referanse til lignende prosjekter i Tromsø, som har hatt god virkning i seg selv som sideprosjekter, men har manglet en bred intern forankring, og dermed ikke har ført til noen vesentlige endringer *« (..) det mangler å få utviklet en metode for hvordan utprøving og medvirkning kan inngå som en integrert del av planprosessene»* (Vedlegg 1: prosjektsøknad, side 6).

Gjennom disse føringene og planbestemmelsene for hvordan sjøfronten skal vitaliseres, analyseres og hvilke arbeidsmåter som skal være gjeldene; kan kommunen i større grad innta en mer proaktiv rolle, der de vil ha større mulighet å stille krav til utbyggere og andre aktører. Utsagnet *«Å ta ledertrøya»* fra Sluttrapporten til ByÅr beskriver målsetningen godt. Dette dreier seg om at kommunen i større grad kan være en strategisk byutviklingsaktør og premissgiver, gjennom å planfeste metodikk inn i planbestemmelsene.

5.10. Oppsummering av analysen

Denne analysen har hatt som formål å besvare studiens problemstilling og forskningsspørsmål; lim inn. Jeg har gjennomgående forsøkt å vise til begrunnelse for eksperimentering som

metodikk gjennom å vise til prosjektledelsens uttalelser. Dette forsøkes å understøttes gjennom de interne dokumentene. Jeg har redegjort for prosessene og hva jeg mener er det mest unike med de, ved å diskutere de opp mot tradisjonelle medvirknings- og samarbeidsprosesser.

Jeg har forsøkt å vise til hvordan en poststrukturalist tilnærming til feltet som Hillier (2007, 2008) argumenter for, kan utøves i praksis. Prosjektet «Tromsø sjøfront» vil jeg betegne som en eksperimenterende form for planlegging som kombinerer innslag fra de materielle, strategiske og institusjonelle formene for eksperimentering som Nyseth og Kristiansen (2018) skisserer. De utforsker hvordan man kan bedrive planlegging på nye måter, og arbeider spesifikt med nye former for deltakelse (*institusjonell eksperimentering*). Prosjektet tester ut hvordan bruk av midlertidige byrom i fysiske byrom (*materiell eksperimentering*). Til sist benytter de seg av eksperimentering og spekulering som metode, og forsøker gjennom sine prosesser å utløse kreativitet og innovasjoner (*strategisk eksperimentering*).

Involveringsformene som prosjektet benytter seg av består av åpne prosesser, og involvering fra starten av. Prosjektet forsøker gjennom ulike aktiviteter å involvere et bredt spekter av aktører, gjennom aktivitet, kreative prosesser og samskaping. Involveringsformene de benytter seg av har et stort potensial, og det ser ut til at prosjektledelsen har et høyt refleksjonsnivå omkring hvordan medvirkningsopplegget foregår, og hvem som involveres. Plan- og bygningsloven stiller kun minstekrav når det kommer til involvering av innbyggere og andre aktører. Det gir kommunene stor fleksibilitet og et stort spillerom, men stiller få krav til hvordan dette bør gjennomføres. Likevel vil jeg peke på at prosjektet har som ambisjon å bruke innspillene som har kommet gjennom disse samskappingsprosessene i den endelige planen, og sitt videre arbeid. Innspillene som tas med videre er samlet inn via verkstedene og aktivitetene som jeg har analysert. I tillegg til dette forteller en av mine informanter meg at de samler inn kunnskap gjennom mange ulike kanaler, i tillegg til de skisserte involveringsmetodene.

Det foreligger ingen retningslinjer for hvordan materialet som kommer inn gjennom slike nye og innovative prosesser skal håndteres, og dette gir kommunen et stort spillerom til å håndtere dette hvordan de ser best. Dette setter også de nye involveringsformene i en sårbar situasjon, da de ikke inngår i lovverket, og som erfaringer kan vise til; er vanskelig å se om faktisk får den effekten som ønskes; og om innspillene har fått innflytelse i det endelige resultatet. Likevel

gir denne fleksibiliteten rom for kreativ spekulering og eksperimentering, og rom for mellomnivået de søker. Disse prosessene må derimot tilpasses, og det bør reflekteres rundt for hvordan dette skal gjennomføres og håndteres.

Likevel vil jeg si at prosjektet (og derfor kommunen) anerkjenner at planleggeren og kommunen generelt «*doesn't know it all*». Uttesting og eksperimentering benyttes for å skape et mellomnivå, men også for å bedrive kunnskapsproduksjon på alternative måter. Samskaping på tvers av fag og etater gir i dette tilfellet en ressursfull ramme for videre planleggingsarbeid. Prosjektet bedriver samskaping på flere nivåer, og ønsker å formidle verdien av dette videre i sitt arbeid. Verkstedene alene vil jeg betegne som en form for tynn samskaping (*co-creation*), og selve konstruksjonen av Strandtorget lekeplass befinner seg mellom den tynne og den tykke formen (*co-production*) for samskaping, grunnet dens varighet, inkludering og involvering (jfr. Andersen m.fl., 2018). Når det gjelder samarbeidet som foregår mellom kommunen, KORO og raumlaborberlin, vil jeg betegne dette med en tykk samskapingsformen (*co-production*). Prosjekts arbeidsgruppe og mest sentrale aktører opererer som likeverdige aktører både inn i samskapingen, og samproduksjonen. Samarbeidet har et varig tidsperspektiv.

Mine viktigste funn er at det ser ut til at det brer seg en anerkjennelse internt i kommunen, som bidrar til at det kan bli enklere å koordinere plan- og prosjektarbeid. Jeg antar at kommunens eksperimentelle forhistorie, fagmiljøets forskning og det økende fokuset på innovasjon i planlegging er betydningsfulle faktorer for dette. Tromsø kommune ønsker selv å supplere de tradisjonelle planleggingsprosessene ved bruk av eksperimentelle innslag. Dette ser vi ved at det er kommunen selv som har tatt initiativ til prosjektet, og at det ikke har vært et initiativ utenfra. Prosjektarbeid i kommunen har tatt steget videre. Fra å tidligere oppleve vansker gjennom integrering av plan- og prosjektarbeid, får nå prosjektet muligheten til å «*change the rules of the game*», og legge føringer for utviklingen av sjøfronten i framtiden.

Hvorfor Tromsø kommune har valgt å bruke eksperimentering som metodikk ser ut til å være fordi de ser verdien av å skape et mellomnivå for uttesting, og verdien av å teste ulike alternativer før fremtiden bindes i bindende vedtak. Det ser ut til at kommunen ønsker en kombinasjon av kort- og langsiktige planer; der kunst- og byromsplanen representerer det kortsiktige med fokus på uttesting (mellomnivå), og kommunedelplanen for sentrum

representerer det langsiktige. Som jeg nevner i teorikapittelet til denne oppgaven, så er det gjennom en kombinasjon av disse plantypene; som kan gi rom for fleksibilitet, kreativitet og kontinuerlig utforskning. Det kan ikke kun lage visjoner og spekulere framover, og det kan heller ikke kun planlegges på detaljnivå uten overordnede planer.

Det ser ut til at kommunen er på god vei til å teste ut nye former for involvering, aktivisering og samarbeid på, inn i tradisjonelle planleggingsprosesser. Jeg mener at vilje er en viktig faktor for gjennomføringen. Makten til påvirkning og endring ligger hos flere; prosjektledere, politikere og andre administrative aktører i kommunen. Jeg velger å lene meg på Balducci m.fl. (2011: 497) som argumenterer viktige faktorer for å kunne bedrive en eksperimentell form for planlegging; motiverte aktører med mulighet til å sette en agenda og påvirke organisasjonskultur, i tillegg til politisk- og organisatorisk støtte. En innovasjonsfremmende struktur er her viktig. Jeg mener at disse faktorene også kan tillegges for prosjekter med et fokus på påvirkning og endring av tradisjonelle planleggingspraksiser. Politisk og intern vilje og forankring er også viktige faktor når det kommer til de praksiser som befinner seg utenfor lovverket, både internt i avdelingen, i administrasjonen, og ikke minst hos politikere. Likevel trenger vi ikke å undre på om prosjektet er forankret, for det er det, ifølge mine informanter. Så gjenstår det bare å se, om prosjektet og dets praksiser vil få den innflytelsen det søkes.

Samskaping fokuserer på å skape løsninger sammen med ulike aktører, og det handler til dels derfor også om innbyggerinvolvering. Det de nyere formene for medvirkning, og samskaping som begrep har til felles, er at de utfordrer de etablerte og tradisjonelle arbeidsmåtene og mentaliteten. Medvirkning er her mer enn høringsuttalelser og informasjon, og handler mer om å skape prosessen og produktet, i samarbeid med flere aktører. I tillegg til innbyggere og næringslivet, skal prosjektet arbeide med involvering av kunstnere. Dette er noe jeg ikke har fokusert så veldig mye på i denne oppgaven. Til dels handler dette om hva prosjektet har arbeidet med til nå, men også med hensyn til avgrensning av tema.

Grunnet kommunens forhistorie med ulike prosesser og prosjekter som har vært eksperimentelle i sin karakter, kan det også antas at det har vokst fram en anerkjennelse om at dette er en god alternativ måte å arbeide på, som et supplement til de mer tradisjonelle planleggingsmetodene. Slike prosjekter kan skape presedens.

6. Avslutning

6.1. Oppgavens ramme

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan nye og eksperimenterende prosjekter forsøker å påvirke de etablerte planleggingsmetodene- og praksisene. Jeg har hatt som ambisjon å utforske hvordan det ved bruk av eksperimentering som metodikk, forsøkes å skape et handlingsrom og *mellomnivå* i konkrete planleggingsprosesser. Et mellomnivå beskriver mine informanter som en arena for uttesting, som muliggjør eksperimentering av nye former for samarbeid, involvering og nye planmetoder, før konkrete løsninger vedtas; *«at man har et mellomnivå før planene er gjort, at man faktisk tester ut ting før man setter strekene»*. Jeg har i tillegg sett nærmere på samarbeidet og samskapingen som har vært praktisert, og hvordan dette kan bidra til å realisere eksperimentell planlegging i de konkrete planleggingspraksisene som prosjektledelsen forsøker å påvirke. Siden denne studien har fulgt prosjektet mens det pågår, har jeg ikke muligheten til å se om dette kan påvirke planleggingsprosesser slik det søkes. Oppgaven har derfor fokusert på hvordan arbeidet i prosjektet har foregått, fram til nå.

I denne studien har jeg spesifikt sett på hvordan Tromsø kommune, raumlaborberlin og KORO gjennom prosjektet *«Tromsø sjøfront – kunst og byrom som en del av sentrumsplanen»* bruker eksperimenterende og alternative arbeidsmetoder inn i sitt prosjektarbeid. Deres ambisjon er å integrere konseptet midlertidighet, kunst, nye former for involvering, og eksperimentering som metodikk inn i tradisjonell planlegging; gjennom koblingen opp mot sentrumsplanen. Det jeg har vært opptatt av å finne ut av er hvordan prosjektet arbeider på? På bakgrunn av hva (hvorfor), og med hvem. For å finne svar på dette har jeg i denne studien vært ledet av følgende hovedproblemstilling; *«Nye eksperimenterende former for planlegging – hvordan brukes eksperimentering som metodikk i arbeidet med kunst- og byromsplanen i Tromsø kommune?»* Jeg har tilegnet meg informasjon gjennom deltakende observasjon, kvalitative intervjuer og dokumentanalyse. Undersøkelsesmaterialet har jeg koplet opp og diskutert gjennom teoretiske perspektiver som omhandler en poststrukturell eksperimentell planlegging i lys av Hillier, nye medvirkningsformer og samskaping som samarbeidsform og metode. Min ambisjon har vært å kunne si noe om hvordan prosjektet kan forstås i lys av de valgte teoretiske perspektiver.

Problemstillingen har vært førende for studiens gjennomføring og struktur. Jeg har i tillegg benyttet meg av tre forskningsspørsmål. Analysen er strukturert etter aktivitet og samarbeidsform, og forskningsspørsmålene diskuteres gjennomgående i oppgavens analysedel. Jeg vil kort sammenfatte mine svar på forskningsspørsmålene:

1) «*Hva er det unike med disse involverings- og samarbeidsprosessene; hvordan foregår de og hvem involveres?*». Her har jeg fremhevet det jeg mener er det mest unike med involveringen av og samskapingen med de ulike aktørene. For å tydeliggjøre hva det unike er, har jeg sammenliknet prosjektets prosesser opp mot de mer tradisjonelle formene for involvering og medvirkning. Prosjektet har som ambisjon å bedrive medvirkning på måter de beskriver som «prosessbaserte», og som beveger seg utenfor Plan- bygningslovens minstekrav. Jeg har problematisert nye involveringsformer opp mot det teoretiske bidraget som diskuterer utfordringene som slike nye aktiviteter står ovenfor. Det viser seg gjennom min studie at prosjektets aktører ser på involvering som en viktig del av planleggingsarbeid, og derfor arbeider de for å integrere medvirkningsbaserte prosesser som en større del av kommunens fremtidige planarbeid. Involvering fra starten av, og av mange ulike aktører ser ut til å være viktige nøkkelpunkter. Jeg vil påpeke at prosjektet vil løpe flere år fram i tid, og jeg har kun grunnlag for å påpeke involveringen de har bedrevet i løpet av min datainnsamlingsperiode.

Forskningsspørsmål 2: «*Hva er motivasjonen for å arbeide med eksperimentering og uttesting inn i plan- og byutviklingsprosesser?*». Dette spørsmålet retter seg mot hvorfor eksperimentering som metodikk er valgt, og begrunnelsene for dette. Jeg har vist til informantenes synspunkt, for hvorfor de ser på uttesting som en relevant arbeidsmetode. Mine informanter uttrykker at de ser en verdi i å teste ut hva da? før fremtiden låses fast i bindende vedtak. Et mellomnivå med fokus på uttesting og konseptet midlertidighet uttrykker informantene kan skape en viss frihet som kan skape dynamikk i bybildet, skape nysgjerrighet og nye opplevelser. Deres utsagn har jeg koplet opp mot teori og litteratur som i stor grad handler om Jean Hilliers eksperimenterende og spekulative tilnærminger. Motivasjonen for disse arbeidsmetodene ser jeg i sammenheng med kommunens eksperimentelle forhistorie, som jeg hevder har hatt betydning. Gjennom tidligere erfaringer ser det ut til at kommunen har opparbeidet seg kunnskap og erfaringer som gjør at de ønsker å integrere det eksperimentelle inn i planleggingsarbeid; i større grad enn tidligere.

Forsknings spørsmål 3: «*Hvordan kommer det eksperimentelle til uttrykk gjennom prosjektet og dets aktiviteter og praksiser?*». Gjennom teorikapittelet har jeg forsøkt å vise til hva det er som er de sentrale og typiske kjennetegnene til eksperimentelle planpraksiser. Den generelle betydningen av eksperimentering handler om å erfare gjennom uttesting, med et usikkert resultat. Foucault gir begrepet «å eksperimentere» to betydninger; å tenke annerledes og utenfor boksen, og utfordre egne grenser (O'Leary, 2008 i Nyseth, 2015). Kristiansen og Nyseth (2018) poengterer at en eksperimentell tilnærming dreier seg mer om nye måter å analysere byen på, enn om det å lage helt nye planer. Prosjektet i denne studien forsøker å gjøre begge deler. Gjennom sitt arbeid forsøker de å skape et handlingsrom, som kan bidra til å skape nye forestillinger om framtidens potensiale, og hva som er mulig. Noe av den eksperimentelle planleggingsteorien fokuserer på planlegging i et eksperimentelt perspektiv som en utprøvende, spekulerende prosess, og som er åpen for endring. Jeg mener dette kjennetegner prosjektet og det er det viktigste argumentet for at jeg betegner prosjektet som eksperimenterende. I tillegg mener jeg at prosjektet kan beskrives som åpen og inkluderende, til tross for enkelte kritiske påpekninger i min analyse.

6.2. Konklusjon og refleksjoner

I denne studien har jeg analysert utvalgte deler av prosjektet, og det jeg spesifikt har hatt fokus på er det tverrfaglige samarbeidet og uttesting av ulike involveringsformer. Gjennom denne analysen har jeg fått en forståelse for hvordan Tromsø sjøfront-prosjektet arbeider mot målet om å integrere eksperimentering som metodikk inn i kommunens planleggingsarbeid. Jeg vil karakterisere prosessene til prosjektet som inkluderende, utprøvende og eksperimenterende. Gjennom ulike samskappingsprosesser med innbyggere, kunstnere, næringslivet og andre relevante aktører, bedriver prosjektet en form for eksperimenterende planleggingspraksis. Fra å drive prosjekter som til dels har stått på sidelinjen av planleggingsprosesser, har kommunen nå valgt å koordinere plan- og prosjektarbeid.

Gjennom ulike aktiviteter og prosesser har det vært gjennomført en rekke medvirkningsprosesser, som har hatt et fokus på forskjellige deler av befolkningen. Medvirkningsbaserte prosesser er et av hovedaspektene ved Tromsø sjøfront, og gjennom prosessbasert medvirkning og nedefra-og-opp prosesser, har de skapt konkrete verk

(Strandtorget lekeplass og kunstinstallasjon) som de ønsker skal vise verdien av deres arbeidsmetoder. Samarbeidsformen som benyttes har jeg valgt å betegne som en form for samskaping, og gjennom disse formene for samarbeid skal det skapes nærhet til borgere på en mer effektiv og innovativ måte (Andersen m.fl., 2018). Et viktig aspekt ved samskaping er ideen om at løsninger skal utvikles *sammen* med de involverte, framfor *for* de (ibid), og dette kan se ut til gjenspeiles i prosjektets mål og de sentrale aktørenes fortellinger. Mine funn tilsier at prosjektledelsen er enige i at det å skape forestillinger og ideer sammen med andre enn de som arbeider i kommunen, så kan løsningene bli bedre, mer effektive, og det kan skapes et bedre eierskapsforhold til det konkrete området, eller løsningen.

6.3. Til ettertanke – avsluttende kommentarer

Denne oppgaven har hatt som ambisjon å bidra til en forståelse av hvordan en kreativ og eksperimenterende form for planlegging kan utøves i praksis, i Tromsø kommune. Likevel har denne oppgaven ført til nye spørsmål. Vil prosjektet få den påvirkning og effekt de ønsker? Hva hemmer og hva fremmer disse nyskapende initiativene? Prosjektet i denne studien er et komplekst og spennende prosjekt, med mange ulike tematikker. Flere av disse tematikkene ville det vært interessant å følge. Jeg har imidlertid vært nødt til å avgrense mitt prosjekt og dens omfang. Å utforske kunstens betydning for byutvikling ville kunne være en interessant innfallsvinkel. I tillegg ville en mer omfattende analyse av deltakerne i involveringsprosessene, og deres oppfatning og synspunkt på aktivitetene, vært meget relevant.

Utfordringene ved å studere prosjekter i prosess er at resultatene ofte ikke vil komme før etter at forskningsprosjektet er avsluttet. Jeg mener at prosjektet har et stort potensiale for å nå sine ambisjoner og mål. Dette er avhengig av flere faktorer. Bak store endringer og innovasjoner foregår det også en rekke mindre endringer. Kanskje «Tromsø sjøfront» kan få den effekten og påvirkning som prosjektet ønsker, og bidra til en endring av hvordan kommunen bedriver planlegging. Det gjenstår å se, om prosjektet og dets praksiser vil få den innflytelsen de ønsker.

Referanseliste

Andersen, L., Lundgaars, H., Kobro, H., Ueland, L. Kristensen, K., . Skar, C., . Iversen, H. (2018): «*Demokratisk innovasjon – teorier og modeller for samskapende sosial innovasjon i norske kommuner*». Skriftserien fra Høgskolen i Sørøst Norge Senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon nr 24/2018: Porsgrunn

Aarsæther, N. (2012): «Planlegging som handlingstype» » i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Admam, R (2018): «*Samarbeidsdriven planlegging*» I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. Kristiansen, R. (red). Plan og samfunn. Cappelen Damm: Oslo

Agger, A (2007): «*Kommunikativ planlægningssteori – nye idealer for borgernes rolle i planlægningen*», i Jensen, A. Andersen, J. Hansen, O.E. og Nielsen, K.A (red). (2014): *Planlægning i teori og praksis – et tværfaglig perspektiv*. Roskilde Universitetsforlag: Fredriksberg C.

Albrechts, L. (2004): “*Strategic (spatial) planning reexamined*” *Environment and Planning B: Planning and Design*, 31, 743-758.

Albrechts, L. (2005): “*Creativity as a Drive for Change*”. *Planning Theory*, 4(3), 247-269.

Alvesson, M og Sköldberg, K (2018): «*Reflexive Methodology – New Vistas for Qualitative Research*». SAGE publications: London.

Amdam, R (2012): «*Fokus på prosess: Kommunikativ og samarbeidende planlegging*» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Arbo, P og Ringholm, T (2006). *Kreativ planlegging for en kreativ region? Evaluering av felles fylkesplan 2005-2008 for Trøndelag. Sluttrapport*. Norut NIBR Finnmark: Alta.

Balducci, A. (2011). “*Strategic planning as exploration*”. *The Town Planning Review*, 82(5), 530-546.

Balducci, A., Boelens, L., Hillier, J., Nyseth, T. og Wilkinson, C. (2011): «*Introduction: Strategic spatial planning in uncertainty: theory and exploratory practice*». *The Town Planning Review*, 82(5), 481.

Brinkmann, S. og Tanggaard (2012): «*Intervjuet: samtalen som forskningsmetode*» I Tanggaard, L og Brinkmann, S Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling. Gyldendal norsk forlag: Oslo

Cato, M.S. & Hillier, J. (2010): “*How could we study climate-related social innovation? Applying Deluzean philosophy to Transition Towns*”. Environmental Politics 19(6); 869-887.

Dunderović (2013): «*Spillet om Tromsø. 15 år etter: datidens metode for dagens utfordringer?*». Masteroppgave. Universitetet i Tromsø: Tromsø

Evans, J., Karvonen, A., og Raven, R. (2016): «*The experimental city: new modes and prospects of urban transformation*» I Evans, J., Karvonen, A. og Raven, R. (red): *The Experimental City*. Abingdon, Routledge

Everett, E.L & Furseth, I (2012): «*Masteroppgaven, Hvordan begynne – og fullføre*». Universitetsforlaget: Oslo.

Falleth, E & Sandkjær Hanssen, G: «*Medvirkning i planlegging*» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Falleth, E og Saglie, I (2012): «*Kommunal arealplanlegging*» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Farner, A.(2008). Verksted som verktøy: å planlegge og lede workshops. Kommuneforlaget: Oslo

Fung, A (2006): «*Varieties of Participation in Complex Governance*» Public Administration Review. 66 (1), s. 66-75).

Førde, A & Ringholm, T: «*Planlegging for lokal utvikling; kreativitet og forankring*» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Ghosh, D.,Sengers, F., Wieczorek, A.J., Bipashyee, G., Joyashree, R. og Raven, R (2016): «*Urban mobility experiments in India and Thailand*» I Evans, J., Karvonen, A. og Raven, R. (red): *The Experimental City*. Abingdon, Routledge

Hanssen, K (2014): «*Medvirkningens krav og praksis. En studie av Hammerfest kommune sin medvirkningspraksis.* Masteroppgave. Universitetet i Tromsø: Tromsø.

Healey, P. (2007): “*Urban Complexity and Spatial Strategies. Towards a relational planning for our times.*” London: Routledge.

Healey, P. (2010): “*Making Better Places - The Planning Project in the Twenty-First Century*” Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hiller, J: (2007a): «*Plan(e) Speaking: En multiplanær teori om rumlig planlægning*», i Jensen, A. Andersen, J. Hansen, O.E. og Nielsen, K.A (red) (2014): *Planlægning i teori og praksis – et tværfaglig perspektiv.* Roskilde Universitetsforlag: Fredriksberg C.

Hillier, J (2007): «*Stretching beyond the horizon – A Multiplanar Theory of Spatial Planning and Governance*». Ashgate Publishing Ltd: Aldershot.

Hillier, J (2008): «*Plan(e) Speaking: «a Multiplanar Theory of Spatial Planning*». *Planning Theory*, 7 (1), 24-50.

Jensen, A og Pløger, J (2007): «*En kort introduktion til Plan(e) Speaking*», i Jensen, A. Andersen, J. Hansen, O.E. og Nielsen, K.A (red) (2014): *Planlægning i teori og praksis – et tværfaglig perspektiv.* Roskilde Universitetsforlag: Fredriksberg C.

Kramvig, B og Førde, A (2013): «*Utforskning og improvisasjon: hvordan studere stedlig innovasjon*» i Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G., Dale, B. Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser. Fagbokforlaget: Bergen

Kristiansen, R (2007): «*Tværfaglig forskning på deltagene byplanprosesser*» i Nyseth, T. Jentoft, S., Førde, A., Bærenholdt, O. (red) Fagbokforlaget: Bergen

Kristiansen, R (2012): *Kritisk-alternative initiativ i norsk byplanlegging – En studie av Byutviklingens År i Tromsø og Nyhavna-Regjeringen i Trondheim.* Doktorgradsavhandling. Universitetet i Tromsø: Tromsø.

Kristiansen, R & Nyseth, T: «*Eksperimentell planlegging*» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). (2012): *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati.* Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Kristiansen, R og Nyseth, T (2018). «*Eksperimentelle tilnærminger til byplanlegging – en ny agenda?*» I Aarsæther, N., Falleth, Eva., Nyseth, T. Kristiansen, R. (red). *Plan og samfunn.* Cappelen Damm: Oslo

Kunzmann, K. R. (2013): *Strategic Planning: A Chance for Spatial Innovation and Creativity*. *disP – The Planning Review* 49 (3).

Marvin, S og Silver, J. (2016). «*The urban laboratory and emerging sites of urban experimentation*» I Evans, J., Karvonen, A. og Raven, R. (red): *The Experimental City*. Abingdon, Routledge

Nyseth, T (red.) (2015): «*Kan en eksperimentell tilnærming til planlegging være et redskap i kompakt byutvikling?*» I: Sandkjær Hanssen, Gro, Hege Hofstad og Inger-Lise Saglie (red.): *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer*. Universitetsforlaget: Oslo.

Nyseth, T & Pløger, J: «Perspektiver på steders tilblivelse» Aure, M; Berg, N.G; Cruickshank, J; Dale, B.E (2015): *Med sans for sted – nyere teorier*. Fakkbokforlaget: Bergen.

Nyseth, T, Pløger, J & Holm, T (2010): «*Planning beyond the horizon: The Tromsø experiment*». *Planning theory* 9(3): s. 223-247

Nyseth, T. (2008): «Network Governance in Contested Urban Landscapes». *Planning Theory & Practice*, 9(4), 497–514.

Nyseth, T. (2011). The Tromsø Experiment: Opening up for the unknown. *The Town Planning Review*, 82(5), 573.

Nyseth, T. og Ringholm, T. (2018): «Medvirkning i demokratiske spenningsfelt» i Sandkjær Hanssen, G. og Aarsæther, N. Plan- og bygningsloven – en lov for vår tid? Universitetsforlaget: Bergen

Nyseth, T., Pløger, J., og Holm, T. (2010): «Planning beyond the horizon: The Tromsø experiment». *Planning Theory*, 9(3), 223–247.

Paulgaard, G. (1997). Feltarbeid i egen kultur: innenfra, utenfra eller begge deler? I Fossåskaret, E. Fuglestad, E., Aase, O.L og T.H (red) *Metodisk feltarbeid : produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget, s. s. 70-93.

Pløger, J (2012): «Planlegging, kunnskap og makt» i Aarsæther, N, Falleth, E. Nyseth, T, Kristiansen, R. (red). *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft og demokrati*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Pløger, J. (2004): «Strife: urban planning and agonism». *Planning Theory*, 3(1), s. 71-92.

Pløger, J. (2007): «Å strekke seg over skyene» – hvorfor ikke? *Plan – Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling* (5).

Ringholm, T. og Sandkjær Hanssen, G. (2018): «Medvirkning i lokal planlegging» i I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. Kristiansen, R. (red). Plan og samfunn. Cappelen Damm: Oslo

Ringholm, T. og Nyseth, T. (2018): «Medvirkning» i Sandkjær Hanssen, G., Aarsæther, N. Plan- og bygningsloven – fungerer loven etter intensjonene? Universitetsforlaget: Bergen.

Røiseland, A. og Lo, C. (2018): «Samskaping – nyttig begrep for norske forskere og praktikere?» i Norsk Vitenskapelig Tidsskrift årgang 35 (1) 2019. s. 51-58.

Sengers, F., Berkhout, F., Wiczorek, A.J., og Raven, Rob (2016): Experimenting in the city: unpacking Notions of experimentation for sustainability. I Evans, J., Karvonen, A. og Raven, R. (red): *The Experimental City*. Abingdon, Routledge

Simonsen, L-A (2015): «En analyse av MyCity som et eksperiment innenfor medvirkning i Tromsø kommune». Bachelorgradsoppgave. Universitetet i Tromsø: Tromsø

Tanggaard, L. og Brinkmann, S. (2010: 21) «Kvalitative metoder – empiri og teoriutvikling» Gyldendahl Akademisk Oslo

Thaagard, T (2013): *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS: Bergen.

Wadel, C (1991): «Feltarbeid i egen kultur» i Wadel, C og Fuglestad, O (2014). Flekkefjord: SEEK a/s.

Avisartikler

Hesby, Katharina Mila (2015) Skriv ønskelista over hva du ha i fremtids-Tromsø. *ITromsø*. 12. februar 2015, side 24.

Klem, Cecilie (2015) Hvor går «Hvor går Tromsø?» *Arkitektnytt*, 2015 (06) side 26-29

Vik, Kjetil. (2015) Vil ha flere innspill om fremtidens by. *ITromsø*, 12. mars 2015 side 4.

Internettlenker

Braathen, Martin (2015): «*På en allmenning i havet*» *Arkitektnytt* [Internett], 2015 (06). Tilgjengelig fra: <<https://www.arkitektnytt.no/nyheter/pa-en-allmenning-i-havet> > [lest 15. mars 2019].

Collectif (2018) «*Un atoll au Nord! Un espace public en expérimentation à Tromsø, Norvège*» [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.collectifetc.com/realisation/un-atoll-au-nord/> > [lest 15. februar 2019].

DOGA (2016) «*Kunst skal skape levende sentrum*» [Internett]DOGA, 8 desember 2016 Tilgjengelig fra: <<https://doga.no/aktuelt/kunst-skal-skape-levende-sentrum/> > [12. mars 2019].

KORO (2017: «*Byromsfestival i Nordbyen i Tromsø*» [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://koro.no/aktuelt/byromsfestival-i-nordbyen-i-tromso/?highlight=byromsfestivalm> > [lest 13. oktober 2018].

KORO (2017): «*Velkommen til konferansen OFFENTLIG KUNST OG BYUTVIKLING*» [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://koro.no/aktuelt/velkommen-til-koros-konferanse-offentlig-kunst-og-byutvikling/?highlight=ramberg> > [lest 24. september 2018].

Raumlaborberlin (2019)): «*Statement*» [Internett]. (Tilgjengelig fra: <<http://raumlabor.net/statement/>> [13. januar 2018].

Torfinn, J (2017) – «*Samsapelse: hvad er det, hvorfor skal vi gjøre det, og hvordan leder vi det?*» Roskilde Universitet & Nord Universitet – 26. september 2017 [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://48vlp12642pa30ejq72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2019/03/jacob-torfinn.pdf#page=5> >

Tromsø kommune (2015: «*MyCity*» [Internett] Tromsø: Utgiver Tilgjengelig fra: < www.tromso.mycity.io > [lest 9. april 2019].

Tromsø kommune (uvisst årstall) «*DREIS*» [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://www.tromso.kommune.no/dreis.461673.no.html> > [24. april 2019].

Myrvold, C.B. (2017): «*Hvem er barna i byrommet?*» [Internett]. Periskop. Tilgjengelig fra: <<http://www.periskop.no/hvem-er-barna-i-byrommet/> > [lest 24. august 2017'8].

Offentlige dokumenter

- BY05. Sluttrapport fra Byutviklingens År. 13. 03. 2006.
- Tromsø kommune (2018) Høringsutkast, Planprogram, Kommunedelplan for sentrum.
- Tromsø kommune (2015) Strategisk plan for utearealer i Tromsø sentrum (SPUTS)
- Tromsø kommune (2018) Områderegulering for Nordbyen – plan 1846 – hentet fra:
<https://www.tromso.kommune.no/omraaderegulering-nordbyen-plan-nr-1846.361879.no.html>

Vedlegg

Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelse – *publiseres ikke i Munin*

Vedlegg 2: Utkast til temautredning – *publiseres ikke i Munin*

Vedlegg 3: Tematisk intervjuguide

Tematisk intervjuguide.

Målgruppe; sentrale aktører i prosjektet: arkitekter, kunstnere og planleggere.

Generelt om prosessen

- Kan du fortelle meg litt om hvordan du ble involvert i prosjektet, og hvilken rolle du / dere har?
- Var du involvert i forprosjektet «Ka No?»? Hvis ja - kan du fortelle meg litt om dette hovedprosjektet?
- Kan du du fortelle meg litt om brukermedvirkningen som foregikk under «Ka No?» og hvordan dere tar i bruk disse metodene inn i hovedprosjektet?
- Har du arbeidet med liknende prosjekter tidligere? Hvis ja - hva tar du med deg inn i prosjektet fra tidligere arbeid?
- Kan du fortelle meg litt om prosessen så langt, hvor står dere i forhold til gjennomføringsplanen?
- Hva har hittil vært en utfordring i prosessen, og hvorfor?
- Hvilke andre byer eller prosjekter inspireres dere av?
- Hva motiverer dere til å benytte eksperimentering som metodikk? Hva er begrunnelsen for de kreative og eksperimenterende arbeidsmetodene?

Medvirkning

- Har du erfaringer fra andre medvirkningsprosesser, hvis ja, kan du fortelle meg litt om dette?
- Hva vil du si en vellykket medvirkningsprosess er?
- Hvilke utfordringer kan det tenkes dere møter / har møtt?
- Hva er motivasjonen din for å arbeide med nye medvirkningsformer?
- Kan du fortelle litt om opplegget dere har for medvirkning?
- Hvem ønsker dere å invitere inn i disse prosessene?

- Hva tenker du omkring en «kultur- og byutviklingselite»: Er det kun «de samme» som deltar, eller føler dere at dere når ut til flere enn man vanligvis gjør?
- Hva er det som gjør disse prosessene unike?
- Hvorfor velger man å hyre internasjonale aktører? Hva er det de gjør som gjør de ettertraktet når det gjelder medvirkning og eksperimentelle praksiser?
- Hvordan arbeider dere med å tydeliggjøre involveringsformene slik at de blir for «folk flest»?
- Hvordan planlegges det å håndtere innspillene fra medvirkningsopplegget?

Om påvirkning av etablerte planleggingspraksiser

- Hva motiverer / inspirerer deg / dere til å arbeide med eksperimentering i arbeidet med sentrumsplanen?
- Å sikre eksperimentelle og midlertidige prosjekter som en del av planprosessen og ikke på sidelinja - hva bidrar dette til? Hvorfor er dette ønskelig?
- Hva er motivasjonen din / deres for å jobbe med slike eksperimentene innenfor byutvikling?
- Tror du at prosjektet kan endre måten man bedriver planlegging på, hvordan?
- Hvilke rammer har prosjektet? Hvor stort handlingsrom/spillerom finnes det?

Vedlegg 4: Rapport, KaNo? - *publiseres ikke i Munin*

**Vedlegg 5: Utkast til kunst- og byromsplanen -
*publiseres ikke i Munin***

Vedlegg 6: Informed Space - *publiseres ikke i Munin*

**Vedlegg 7: Strategisk plan for utearealer i Tromsø
sentrum – SPUTS - *publiseres ikke i Munin***

Vedlegg 8: Informasjonsskriv – norsk versjon

Deltakelse i forskningsprosjektet

«Tromsø sjøfront: Kunst og byrom som en del av ny sentrumsplan - En analyse av eksperimentelle former for medvirkning i Tromsø kommune.»

Bakgrunn og formål

Mitt navn er Liss-Ane Simonsen, og jeg er student ved masterprogrammet Samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved UiT Norges Arktiske Universitet. Min masteroppgave skal studere nye og eksperimentelle former for medvirkning i Tromsø kommune. Jeg tar utgangspunkt i prosjektet «Tromsø Sjøfront – kunst og byrom som en del av ny sentrumsplan». Jeg ønsker å undersøke hvordan midlertidighet, nye medvirkningsformer og eksperimentering kan inngå i tradisjonell planlegging, og om disse kan inngå som en del av en plan etter plan- og bygningsloven. Min studie tar for seg kreativ eksperimentering med medvirkningsprosesser i arbeidet med revidering av sentrumsplanen i Tromsø kommune.

Jeg ønsker å snakke med deg på grunn av din stilling, din tidligere stilling, eller fordi du er en sentral aktør, eller deltaker i prosjektet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien vil innebære personintervju med meg og/eller et fokusgruppeintervju med andre informanter til stede. Intervjuformen avtaler vi på forhånd.

Intervjuet vil vare omtrentlig 1 time.

Spørsmålene vil ta for seg prosjektet og eksperimenter innenfor medvirkning i planarbeid.

Intervjuene vil bli tatt opp på båndopptaker dersom du samtykker til dette, og jeg vil også notere underveis.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og det er kun jeg som vil ha tilgang til dine personopplysninger, data fra båndopptaker og notater. Personopplysninger lagres og oppbevares atskilt fra innsamlet data. skje

Som nevnt ønsker jeg å intervju deg på bakgrunn av din stilling, eller rolle i prosjektet. Dersom stillingen din er sentral vil den mest sannsynlig bli nevnt i oppgaven, men personopplysninger som navn og annet skal ikke nevnes.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2019. Alle innsamlet data, notater, personopplysninger og andre opplysninger vil da bli makulert og slettet. Før oppgaven ferdigstilles og leveres vil jeg sende deg utdrag av oppgaven der jeg har benyttet meg av ditt intervju til deg for gjennomlesing og godkjenning.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert og destruert, og dine bidrag og opplysninger vil ikke bli brukt i oppgaven.

Dersom du har spørsmål til studien kan jeg, Liss-Ane Simonsen, kontaktes på telefonnummer 975 18 796, eller på e-post lsi010@uit.no.

Veilederen for prosjektet er Torill Nyseth, professor for instituttet for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging ved UiT Norges Arktiske Universet. Veileder kan kontaktes på telefonnummer 776 44 372, eller på e-post torill.nyseth@uit.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 9: Informasjonskriv – engelsk versjon

Participation in research project

«Tromsø seafront: Art and urban space as part of the new city plan - An analysis of experimental forms of participation in the municipality of Tromsø.»

Background and purpose

My name is Liss-Ane Simonsen, and I am a student at the Master's Program in Community Planning and Cultural Understanding at the University of Tromsø – The Arctic University of Norway. My master's thesis will study new and experimental forms of participation in the municipality of Tromsø. I am basing my paper on the project "Tromsø Sjøfront - Art and urban spaces as part of the new city plan". I want to investigate how temporary and new forms of participation and experimentation can be part of traditional planning, and whether these can be included as part of a plan under the Planning and Building Act. My study involves creative experimentation with collaborative processes in the work on revising the city plan in Tromsø.

I want to talk to you because of your position, your previous position, or because you are a key player or participant in the project.

What does participation in the study involve?

Participation in this study will involve personal interview with me and / or a focus group interview with other informants present. The interview form is agreed on in advance.

The interview will last approximately 1 hour. The questions will address the project and experiments in the field of planning. The interviews will be recorded on tape recorder if you agree to this, and I will also take notes.

What is going to happen with your information?

All personal information will be treated confidentially, and only I will have access to your personal information, data from tape recorder and notes. Personal data will be stored and kept separately from the collected data.

As mentioned, I want to interview you based on your position or role in the project. If your position is central, it will most likely be mentioned in the paper, but personal information such as name and others are not going to be mentioned.

The project is scheduled to end in June 2019. All collected data, notes, personal data and other information will then be deleted. Before the research is completed and handed in, I will send you an extract of the paper where I have used your interview for review and approval.

Voluntary participation

It is optional and voluntary to participate in this study, and you can at any time withdraw your consent without giving any reason. If you withdraw, all information about you will be anonymized and destroyed, and your contributions and information will not be used in the assignment.

If you have questions about the study, you can contact Liss-Ane Simonsen by phone on + 47 975 18 796, or by e-mail lissane.simonsen@hotmail.com

The supervisor of the project is Torill Nyseth, professor of the Department of Sociology, Political Science and Community Planning at the University of Tromsø – The Arctic University of Norway. The supervisor can be contacted by phone on +47 776 44 372, or by e-mail torill.nyseth@uit.no.

The study has been reported to the Norwegian Center for Research Data AS (NSD).

Consent for participation in the study

I have received information about the study and I am willing to participate

-

(Signed by project participant, date)

